

VITA
P. IACOBI LAYNIS

Secundi Societatis IESV Generalis

ALPHONSI item SALmeronis

Vnius in primis decem Socijs

A

P. RIBADENEIRA

Hiſpanicè ſcripta; Latinè verò ab

AND. SCHOTTO ANTVERP.

vtroq; eiuſdem Societatis Sacerdote.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Sumptibus Arnoldi Mylij Birckmanni.

ANNO CIↃ. IↃC. IV.

Cum gratia & priuilegio S. Cæſareæ Maieſtatis.

REVERENDISSIMO

D. MICHAELI

DENNIO

TORNACI NERVIORVM

EPISCOPO

ANDREAS SCHOTTVS

Societatis IESV *Sacerdos*.

AVDARI sacræ litteræ præcipiunt, Præsul amplissime, parentes maioresq; nostros qui bene beatéq; degentes, vita piè innocenterq; acta, ad æternam illam beatitudinem aspirarunt. Quod quidem salubre consilium tantum abest vt olim reprehenderint vitæ innocentia clari, vt etiam religiosè sibi seruandum existimarint, qui vel apud Græcos aut Romanos pietate iuxta ac doctrina viguerunt. In his

principem vt dignitate, ſic & meritis locum obtinet B. Gregorius Pont. Max: qui Dialogorum libro S. Benedicti familiæ longe in Occidente antiquiſſimæ, auctoris dicta factaque memoriæ mandanda putauit. Quam diſertè ac pie magnum illud Eccleſiæ columen B. Hieronymus aſcetarum Aegypti prima lumina Paulum, Hilarionẽ, & Malchum litteris conſignauit? Huius etiam ſacris in ſtudijs magiſter Gregorius Nazianzi Epiſc. cui Theologi cognomentum, poſt B. Ioannem Apoſtolum adhæſit, cõtubernalem ſuum Beatum Baſilium, Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum vita functum pro funere laudauit: fratrem etiam ipſius Gregorium Nyſſæ Præſulem renunciatum commendauit. Ambroſius fratrem quoque ſuum Satyrum; Valentinianum ac Theodoſium

Augg.

Augg. vt de re Christiana benemeritos, vita functos prædicare non erubuit. Ceteros, sunt enim propè innumerabiles, prætereo. Talium tantorumq; exemplo pridem incitatus, Superiorumq; iussu adductus P. Ribadeneira, trium, quorum vsus esset domestica familiaritate Præpositorum Generalium Societatis IESV, vitas posteritatis memoriæ, sed Hispanicè, commẽdauit. Verum ne, amplis illis quidem; at Europæ habita ratione angustis nimis terræ finibus, præclarè gesta illa dictaque dumtaxat legerentur, operæpretium facturus videbar, si Latino sermone longè lateque diffuso exscriberem (præsertim cum Iberiam annis aliquot lustrarim) VITAM P. Iacobi Laynis, proximi à B. Ignatio Loiola, Societatis parente, Præpositi Generalis, vt & nuper P. Franci-

ſcum Borgiam Romæ, Antuerpię & Mogũtię diuulgatam. Huic & AlphonſumSalmeronẽ, olim à nobis in Hiſpania cũ Operibus editũ, vt vnum in primis decem Socijs, fidum quoque Laynis ſtudiorum, peregrinationumq; comitem adiunximus. Quoties enim ſacroſanctæ Synodi Tridentinæ in mentẽ venit (venit autem ſ frequenter) toties animo meo vtriuſque Theologi ſumma dicendi facundia obuerſatur. Orante enim firmis lateribus, ſententiamque proferente Layne, Patrum conuentus, flos inquam ingeniorum Europæ, ora obuertebant, & à dicentis ore apta veluti cathena pendebant. Patronus itaque, ſi lucem hic labor noſter aſpiceret, more, inſtitutoque maiorum quærendus fuit, qui ab improborum calumnijs vindicaret, refrenaretque audacem eorum.

rum petulantiam, qui hac tempestate Religionis expertes, & in Fide naufragi, in Religiosos homines, eorumque auctores incurrere & acumen styli figere gloriosum nefariè ducunt. Vnus, Præsul amplissime, occurristi, qui hæc qualiacunque tueri & possis & velis. Possis quidem, stemmatis Enniorum nobilitate clarus, decursis sacrorum honorum gradibus, ad Episcopi, hoc est, summi Sacerdotij dignitatem (qua nulla, teste Chrysostomo, in terris maior) sis nec opinato, & renitens euectus: Velis autem, quod olim pro singulari tuo in Societatem non amore modo, verum etiam pietate, trium primorum Generalium Præpositorum vitas ex eodem ipso P. Ribadeneira, Laynis, ac Borgiæ, B. verò Ignatij ex Maffeio Gallicæ genti, quo fructus esset v-

berior, olim transcripseris. Accipe igitur lubens munusculum nõ tam mole, quam animo metiendum, vt tuo in Societatem studio, ac meritis debitum consecratumque. Quod si ab æquo rerum æstimatore impetrauero, abunde magnum sane laboris pretium tulisse videar.

Vale.

APPRO-

APPROBATIO.

Ego Oliuerius Manareus, Visitator Societatis IESV *in prouincia Belgica facultatē concedo, vt Vitæ P. Iacobi Laynis Præpositi Generalis à B. Ignatio proximi, & P. Francisci Borgiæ tertij Generalis: item Alphonsi Salmeronis, vnius in primis decem Socijs, Latinè à P. Andrea Schotto Antuerpiano, Societatis eiusdē Presbytero conscriptæ, & eiusdem Societatis grauium doctorumq́; hominum iudicio approbatæ, typis mandentur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas, dedimus Insulis Flandrorum 25. Iunij 1603.*

Oliuerius Manareus.

INDEX CAPI-
TVM.

LIBRO PRIMO.

Car-

LIBRO SECVNDO.

Missio-

LIBRO TERTIO.

LIBRO QVARTO.

De vita, & obitu Alphonsi Salmeronis, *Toletani, vnius in decem primis* IGNATII *Socijs & Layni coniunctissimi.*

DE

Apprehendite disciplinam. &c.

P. IACOBVS LAYNESIVS, *Almazanus*, Socie-
tatis IESV *Præpositus Generalis secundus*, *Obijt Romæ*,
XIX *die Ianuarij*, *anno Christi* CIↃ.IↃ.LXV, *Ætatis* LIII

Ioh Hog. scul.

DE VITA IACOBI LAYNIS

Societatis IESV Præpositi Generalis ab Ignatio Secundi,

LIBER PRIMVS.

ANDREA SCHOTTO Societatis eiusdem interprete.

De natalibus, primisq́; adolescentiæ studijs.

CAPVT I.

ACOBI LAYNIS, Societatis IESV Præpositi Generalis ab Ignatio Loiola secundi, vitam scribere iussus, à natalibus exordiar. Natus Almazani, agri Segontini oppido, regni Castellæ non incelebri: anno à Christo nato CIↃ.IↃ.XII. parentibus

 ho-

honeſtis, reque bene lauta, Ioanne Layne, & Iſabella Gomezia Legionenſi. Horum eximiam in Deum pietatem, Petrus Faber vnus in primis decem Ignatij ſocijs, cum primo ex Hiſpania anno 1542. reuertit, literis ad Laynem, prædicat, gratulaturq́;, tales illum parentes nactum, quos ſibi in pietatis ſtudio, animorumq́; ſalute paranda, dicto audientes comperiſſet Mater recens à partu Segontiam verſus animi gratia profecta, torrentem, qui imbribus nimium quantum creuerat, ipſa traiecit; iumentum verò, quo nutrix infantem geſtans vehebatur, lapſu concidit: infans ſecundo flumine ferebatur. Auunculus itineris comes, equo calcaribus adacto, faſcijs puerum natantem, vndis Moyſis exemplo extractum, matri penè exanimatæ reſtituit: cui non minus iucundum accidit, conſeruatum, quam natum filium: quod ſalutis certa lætitia ſit; naſcendi incerta conditio. Maiore itaque ſtudio ad virtutem informandum parens curauit. Vt primum è

Exod. 2

pueris excessit, ijs litteris tinctus, quibus ætas puerilis ad humanitatē informari solet, Segontiæ & Soriæ, quod in ipsis ferè Numantiæ ruinis situm oppidum, missus dehinc à parentibus Complutum est, Gymnasiū optimis Philosophis semper abundans. Hic cito antecellere ceteris ingenij gloria contigit. erat autem in adolescente præter docilitatem ingenij, summa etiam oris, morumque suauitas, vt non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam ab æqualibus quamuis superior amaretur. Decurso iam Philosophiæ spatio, laureaque insigniri de more cum vellet, nihil egit, dixitve superbius, neque candidatus suffragia, vt fit, studiosè consectando captabat, vt primum locum, vigilijs suis debitū, (qui summæ illic laudi ducitur) obtineret. Illud tantum: arbitros modeste rogare, ex equo, & bono, nullo amore, aut odio adducti rem disceptent. Modestię & illud argumentum; cum in frequenti tum Academię cōuentu, Latine perorandum esset, ac-

accessissetque, qui iuuare in partem & vellet & posset, abnuit: *Nolo*, inquit, *alienis me plumis cornicula in morem venditare, conditione igitur tua non vtar, ne alieno labore disertus videar, fucumq́; faciam.* In egenos iam tũ adeo beneficus extitit, vt plus inopiæ aliorum subleuandæ; quam victui quotidiano, expensum tulisse, rationibus subductis, compertum sit. Compluto Lutetiam Parisiorum, quæ tum Academia liberalissimis studijs, eruditissimisque hominibus affluebat, cum discendi gratia, tum Ignatij videndi, cuius adhuc in Carpetanis fama vigebat, profectus, vrbemque copiosam, & celebrem ingressus, illum ipsum, non dubia Dei voluntate obuiam habuit, cuius cõsilijs studia, remq́; familiarem moderabatur. Vsu verò & familiaritate adeò sibi illum Ignatius obstrinxit, vt pijs exercitationibus informandum se Iacobus, vt erat ad pietatem propensus, libens eidem tradiderit: quo de vitæ studiorumque optimo

genere

genere deligendo, & salute quærenda maturè constitueret. Triduum in hoc secessu cibis abstinuit: quindecim verò diebus pane, & aqua sine condimento contentus, in cœlestium rerum meditatione acquieuit. Oratione adhæc, lachrymis, cilicio, atque flagellis vsus, Deum venerans precabatur, vti, quæ diceret, ageretque, ad suam pluriniorumque salutē vellet pertinere. Secundus itaque à Fabro, Ignatij se societati addixit. Peripateticæ Philosophiæ studijs, hortante illo, ex Aristotelis fontibus reuocatis, ad diuinam disciplinarum reginam, animum appulit. Hic assiduè disputando, vt erat ingenio acer, memoriaque singulari, facilè tum ostendit, fore vt magno Ecclesiæ vsui & ornamento esset.

In Italiam profectus, quæ gesserit.

CAPVT II.

EVocarat Ignatius Socios Lutetia Venetias anno 1536. vt religione obstricti in Palæstinam, ad CHRISTI vestigia Hierosolymis

mis lustranda, traijcerent. LAYNES, studijs iam pietateque animum abundè excoluerat, imbecilla quamuis valetudine vteretur, alacer tamen in viam se dedit: Ceteris animum addidit, et si fluuium transmittere oporteret, pusillo licet corpore, vadis prius tentatis, Socios humeris gestare. Cilicio ipse indutus, scriptisque libellis onustus, inops à pecunia, & vestibus, per Galliam pedibus, Germaniamque, per niues item, & imbres iter facere. In Nosocomio Veneto, fessus de via conquieuit: ægrotos colloquijs consolatus, & obsequio iuuans. Insequenti anno quadragenarijs ieiunijs Romam pergit; vt Pontifice benedicente felix iter Hierosolymitanum, faustumque esset: ieiunijs pedestrique itinere fractus, tantisque cæli pluuijs, vt genu tenus sæpè aquis inambularet: emendicato etiam tenui pane victitabat: in Xenodochijs immundiores lectos summa animi lætitia sibi ambiebat. Ad vrbem ventum cum esset, nudis pedibus ingre-

dii

displacuit. Mox Paulo III. Pontifice audiente de rebus Theologicis acutè disseruit, nodosque dissoluit. Miratus Pontifex hominis acumen, bene, Hierosolymam profecturo, precatur. Venetias itaque reuertit; festoque Ioannis Baptistæ die sacris antea initiatus, primum rem diuinam fecit. Hinc Vicentiam (oppidũ id ditionis Venetæ mediterraneum) accessit. Tugurium extra oppidum, portis fenestrisque carens, quadraginta dies cum Ignatio, & Fabro habuit. Humi cubabant, fame pene enecti: nec enim panis satis eleemosyna alendis tribus suppeditabat. Ex incommodis in morbum incidit LAYNES à quo mox recreatus, in foro Vicentino Latinè, (nondum enim Italicè poterat) cócionabatur: post ostiatim stipem quærebat, nec impetrabat. Miranti in oppido non infrequẽti & pio, panem illi defuisse, qui concionaretur, boui enim trituranti os obturandum non esse: respondit LAYNES: *Sic placitum Deo: suos interdum, vt*

com-

constantiam probet, affligi sinit. Intere
Hierosolymitana profectio, exort
iam bello Turcico impediebatur
Romam itaq; cum ijsdem Socijs re
uertit, & Pontificis iussu de superio
re loco, in Gymnasio, quod Sapien
tiæ, hodieque appellant, Scholastice
Theologiæ, doctoris personam susti
nuit, & acutè de abditis difficilli-
misq; controuersijs differuit: in Sal-
uatoris item æde sacra frequenter
concionatus. Anno, qui insecutus est
1538. quadraginta iterum dierum ie-
iunio Romæ Socij de constituenda,
confirmandaque Societate conuen-
tum agebant. Hic ceteris vnus præsti-
tit, plusque re, atq; consilio, magno
Societatis cõmodo, iuuit LAYNES
Dimisso cœtu, eiusdem Pontificis
auctoritate Cardinali S. Angeli Par-
mam, Placentiamque cum imperio
proficiscenti, quæ tum vrbes sedis e-
rant Apostolicæ, LAYNES, & Fa-
ber, insequenti anno comites dati. &
hic cum inopia luctatur: nudus egẽs-
que medijs hyemis frigoribus age-
bat: vestem qua tegitur recusauit

iussus

iussu tádem Ignatij in eleemosynam accepit. Mouit ea inopia permultos, ad pietatēq; incitauit: vt enim sordibus, & auaritia nihil ingratius; sic nihil cótra amabilius est eorũ hominũ exemplis, qui bonorum, honorumq; despicientia excellũt. Catechismum pueros per compita, & rudes docebat: concionabatur assidue. Ignatij exercitationibus centum amplius informauit: instauratus iam tum, qui in desuetudinem abierat, frequens sacramentorum vsus, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Hic mos quia insolens ea ætate, sed nascentis Ecclesiæ proprius fuit, sermonem multis dedit secius de illo, & sentiendi, & loquendi: verum effectus, mutata plurimorum in melius vita, eorum qui contra sentirent, sententiam facile refellebat. Sacerdotum quoque, & Parochorum mores LAYNIS opera exculti, vt cœlo delapsum hominē, qui nouam reip. formam induxisset, Parmenses læti, & Placentini (vtrobique enim par fructus extitit) iactarent. Complures exemplo incitati, Societati se

 sponte

ſponte adiunxerunt: In his Hieronymus Domenechus, Valētinus, patriæ Canonicus, vbi & Collegium Societati cōſtituit. Is Roma Lutetiam verſus Parma iter faciens, in LAYNEM, Fabrumque inciderat, pijſque exercitationibus hanc illi mētem Deus dederat, vt in Societate ſumma vitæ innocentia ad extremum vſque ſpiritum ageret. Adſcriptos & hos ex Annalibus comperi: Paulum Achillem, Elpidium Vguletum, Baptiſtam Violam, Martinum, & Ioannem Pezanos, Syluestrum Lambinum, Ioannē Franciſcum Placentinum; Franciſcum & Benedictū Palmios fratres. Quorum hoc ad medicorum deſperationem ægrotante, accerſitus LAYNES ſacris in conclaui eius operatus, bene de ſalute ſperare iuſſit: ſaluum enim & incolumem ab eo morbo, Dei benignitate, breui, vt euenit, emerſurum. Mox valens, confirmatuſq; Societati poſt volens ſe addixit.

Romæ, Venetijs, finitimiſq; in locis quæ geſſerit. CAP. III.

His

HIspie occupato LAYNE, ceterisq́; socijs, Romã odor bonus peruenit: eoq́; libentius Paulus III. Pont. Societatis institutum cõfirmauit: actumq́; de Prępo sito deligendo, qui cõmuni rei præfectus ius diceret; ceteri dicto audiẽtes parerẽt. Hanc enim optimam semper admini strandi formam visam. Accitis itaque Romam Socijs anno 1541. LAYNES venit, primusque hic sociorum con- 1541.
uentus fuit. Consentiẽtibus in Ignatium vniuersis, ille defugere, onusq́; detrectare. LAYNES summo impetu indignabũdus rogare, vrgere, impellere. *Ecquid dubitas Ignati? vel onus à Deo impositum libens suscipe; vel per me Societas recens inita dissiliat.* Post tamen familiaribus retulit, etsi quod nollet, societas diuisa fuisset, sibi tamen fixum semper, statumque in eo instituto manendi, fuisse. Frater ei Marci nomine fuit, præstanti adolescens corporis forma, piusque, & fratris iuxta ac suæ salutis peristudiosus. Inaudierat forte, quod res erat,

exorta in magno Ecclesię damno, Lutheranam hæresim, & ab inferis deprauatas opiniones existere, quibus multæ Germaniæ vrbes pessum irēt. Ratus itaque eo in numero Iacobum fratrem esse, quem nouum vitæ genus inijsse acceperat, quotidie sacris astans, ea gratia fidei Symbolum, precesq́ue recitare solitus, absenti salutem fratri precabatur. Neque hic pietas substitit: in viam confestim Romam versus se dedit, vt si opus foret, errantem ad meliorem mentem, qua minis, qua precibus, traduceret. Verum captum egressus, captus ipse est.. Vrbem enim ingressus, fratremq́ue complexus, pietatis hunc fructum tulit, vt pijs à Iacobo exercitationibus eruditus Deo sese sponte sociorum in numero consecrarit: moxq; in nosocomio operā assidue dedit. Post non diu Quinctili mense vertentis anni, morbo conflictatus, vita, immortalitatis spe plenus decessit. A funere statim LAYNI simulacrū illius oblatum: iubet paren-

parentes, de salute sua securos consoletur. Secum enim agi præclare. Primus hic, ex quo Societas sedi Apostolicæ probata, fato functus est. Alios quoque Romæ Christo LAYNES lucrifecit: in his Ioannem Polancum Burgensem, iuuenem eruditum: excellenti item ingenio adolescentem Andream Frusium Gallum. Hoc ipso tempore Margarita Austria Caroli Cæsaris filia, Octauij Farnesij Camerini primum, post Parmæ ac Placentiæ Ducis vxor, salutandi parentis causa, Lucam Hetruriæ profecta, LAYNEM, qui à concionibus & arcanis esset, adhibuit. Anno insequenti Venetias Pontificis iussu redijt, vt sacra quædam officia, flagitante Republ. florentissima procuraret. Re è sentētia gesta, nihil eorum prætermisit LAYNES docendo, & concionando, quæ ad communem vtilitatē pertinere existimaret. Hæretici iam tum Venetijs clam virus disseminabant, & conuenticula, vt solent, agebant. LAYNES nihil cunctandum ratus, fraudem detexit

in religione, ſenatui ſuaſit, daret operam, ne quid Reſp. detrimẽti caperet. Integros ille confirmauit; deluſos verò erudiendo in viam reuocauit. Ioannis Euangelium pro concione explanauit, verſabatur aſſidue in Ioannis & Pauli Xenodochio: inde in ædes migrare coactus nobilis in ea Republ. viri, & pij Andreæ Lipomanni, Præfecti Eccleſiæ ſanctę Trinitatis. LAYNIS vſu, pietate, & doctrina, incredibile eſt quo amore ſocietatem ſit complexus, vt & Patauij, præfecturam Eccleſiæ beatæ Magdalenæ, alendis ſocijs ſponte attribuerit. Primum id in Italia Collegium Societas nacta; anno proximo ædificari cœptum, miſſusque eo ab Ignatio LAYNES. Hic Patauinam Academiam ſtudijs, ingenijsque florentem, & concionibus illuſtrauit, & ad pietatem comparatis exemplis erudiuit. Hinc excurſum Vicentiam, Veronam, & Brixiam: quò primus ſocietatis nomen LAYNES intulit. Brixiæ quidem alterius anni quadragenario ieiunio quotidie

tidie de verbo publice disseruit. Proximo verò anno Basæ concionatus, qui vicus diei itinere Patauio, in Germaniam versus abest: cuius gentis commercio incolæ plerique corrupti, prauis sese, & à religione maiorum alienis opinionibus, errorumque laqueis, induerant. LAYNES, vigilantis in morem pastoris aduigilare, pios conseruare, falsos verò, atque deceptos ad sanam mentem reuocare. Qua re præclare gesta Romam iussus reuertit.

A Pontifice in Tridentinam Synodum Theologi titulo mittitur.

CAP. IV.

HOc ipso tempore Oecumenica Tridentũ indicta à Paulo Pont. Max. Synodus, quo sanctissimorum, doctissimorumq; hominum flos, magno orbis terræ commodo conuenit, vt de fidei controuersijs cõstituerent, omnesque retrosectas, nouitiamque Lutheranam iugularent: mores denique corrputos ad integritatem reuocarent. Missus eodem à Paulo III.

Theologorum in numero LAYNES eſt, quartum & trigeſimum ætatis annum agens, & Alphonſus Salmeron, qui trigeſimum vix exceſſerat. His ſocijs negotiũ profecturis, Ignatius Præpoſitus Generalis pro ſuo iure dederat, vt pauperibus, ægrotisque in noſocomio Tridenti operam prius nauarent, quam ſententiam publicè rogati dicerent: rudes etiam, puerosq; Catecheſi imbuerent. Viderat acute vir ſanctiſsimus, hinc eſſe rei præclare gerendæ ducenda primordia. Gnauiter illi aliorum inopię ſubſeruiunt, eleemoſyna vndiq; corrogata, famam depellunt, frigusque, vt anni tempus erat à nudis defendunt. Epiſcopis item, quorũ magnus ibi numerus erat, re conſilioque, & diſputando præſto erant: vt de Societatis inſtituto, pleriſque ignoto, melius iam tum ſentire, & loqui inciperent. Quo factum eſt, vt in ſua quiſque Diœceſi ſocios optaret miniſtros, laborumq; conſortes: quartus vix mẽſis abierat diſſeminari iam ſecunda de ſocietate exiſtimatio in omnes

omnes Europæ prouincias cœpit. Antonius enim Araozius, qui paucis tum socijs in Hispania præerat, Ignatio scripsit, plus emolumenti societatis nomini quatuor intra menses in Hispania duos illos Tridenti socios attulisse, quam annis aliquot alij potuissent. Sententiam verò de more rogati, in ijs, qui sub Paulo III. acti sunt, conuentibus, (de ceteris enim sub Iulio III. & Pio IV Pontificibus Maxim. suo loco demonstrabo) ita inter socios conuenerat, vt licet natu minor Salmeron esset, prior tamen sententiam diceret, posterior LAYNES. Id, vt est, eo difficilius visum, quod ab alijs optima quæque iam occupata ac præcepta essent, nec iterare eadem pretium operæ videretur, nisi si in aliorum, qui antea dixissent, sententiam pedibus ire vellet: plerumque tamen ea in medium attulit LAYNES, quæ noua, & ad eum diem inaudita iudicarentur. Per magni sane illius iudicium factum, vt rationum momẽta Patrum aliorum numerari, illius

verò ponderari solerent: erat enim in disputando acer, in dicendo vehemens, in iudicando verò subtilis, & constans: quibus artibus fiebat, vt audientium animos quo vellet raperet, ac quamcunque in partem liberet, facile traduceret, vtilis adeo hic illius opera exstitit, in colligendis deprauatis hæreticorum, de Sacramentis Ecclesiæ opinionibus; vt cum Ignatius euocandum Tridento ad res gerendas curasset, non impetrarit. Cardinalis enim sancti Crucis, vnus è tribus Concilij Legatis, qui postea Marcellus II. Pontifex Maximus creatus est, litteris ad Ignatium datis, rogat humaniter, ne à tam salubri opera LAYNEM auocet: publica enim commoda priuatis anteponenda. Ea tempestate Carolus Cæsar è Germania, deuictis fidei maiorum hostibus, qui nouarum rerum, opinionumque studio ducti arma contra tulerant, in Italiam legiones remiserat: in his plerique milites fame itinerumque incommodis pæne enecti, sociorum

opera

opera diligentiaque refecti in nosocomijs, ac recreati.

Florentiæ, Perusiæ, Venetijs, & in Sicilia gesta.

CAP. V.

Concilium Tridenti primum coactum pestilentis cœli metu Bononiam translatum, septimo & quadragesimo salutis anno supra mil- 1547.
lesimum, & quingentesimum: prorogatum rursus in annos aliquot. Interea Florentiam LAYNES Ignatij iussu contendit, in sancti Pauli Xenodochium, eleemosynis gratuitis, quæ afferrentur, & precario victitans. Concionabatur in æde maxima magnis æstiui temporis caloribus: octo item continuis diebus Ioannis Baptistæ, reipublicę tutelaris, tanto incolarum concursu, ijs etiam, quibus res geruntur diebus, vt octena millia conuenisse indies ferant. Hic de regno Dei copiosè disseruit, pomeridianis etiam scholis Canonicam Ioānis Epistolam explanabat,

præmium, quod alijs Ecclesiasticis dari solitum erat, oblatum constanter repudiauit: orans pauperibus distribuerent: gratis enim dare se, quæ gratis accepisset; aliorum tamen factum, qui mercedem caperent à se minime reprehendi. Perusiam inde discessit, & in nosocomium de more diuertit: hic de sermone Domini in monte habito, pro concione disseruit. Eugubium illinc accessit Episcopus, idemque Cardinalis sancti Crucis Marcellus: vtiliter sacra procurante, communemque rem constituente LAYNE: qui etiam velatarum Virginum cœtum ad pristinam disciplinam reuocauit: inde Politiano Monte, Florentiam remigrauit, hinc Venetias rursus ab Ignatio
1548. anno 1548. reuerti iussus. Senatus enim Venetus annuos reditus Præfecturæ sanctæ Magdalenæ, (quam Pontifex supplice Andreæ Lipomani libello, alendis ibi socijs attribuerat) dare recusabat. Tandem LAYNIS prudentia, & Ignatij ad DEVM precibus factum, vt concesserint

cesserint

cesserint Veneti. Memoria teneo, cum Ribadeneyra, qui è societate comes illi tũc Venetijs additus, ita narraret, auditum à se ex ore Vincentij Riccij, qui à secretis Reip erat. *Neq; sanguine*, inquit, *mihi iuncti estis, neque necessitudinis vinculo aut officiis me deuinctum vobis socij habetis: illud tantum: hanc mihi mentem dari à Deo sentio, vt nihil mihi antiquius sit, quam vt ceteris omnibus commodis negotium hoc vestrum, vt iustissimum anteponam.* His rebus ex sententia gestis LAYNEM Pontifex iterum in Siciliam, Montem regium, rogatu Farnesij Cardinalis, cuius in fide, tutelaq; oppidum illud erat, mittit. De via itaque Neapoli ad Petrum Toletanum, principesq; viros in templo verba faciens, ita commouit; vt de socijs eo euocandis, suaq; in vrbe alendis, consilium cœperint. Ignatius munus illi visitãdi Siciliensem sociorum Prouinciam demandarat. Obijt vero strenue. Messanæ enim institutum iam Collegium: anno vero, qui insecutus est, etiam Pa-

normi

normi LAYNIS opera inchoatum: cuius doctrina cum pietate coniuncta vrbis vtriusque incolæ vehementer delectati. Inueterauerat pridem Monteregij odium, dissociatis Canonicorum animis primariæ sedis, &, qui in eodem choro, rem diuinam faciunt Benedictinorum Sodalium. Tentatum à summis viris sæpe numero, Cardinalis etiam autoritate interposita, de concordia inter sacros homines, positis odijs, reuocãda; sed frustra tentatum, neutris de iure suo concedentibus. Hic LAYNES, eã est, Deo bene iuuante, viam ingressus, vt odij, secessionisq; causis inuestigatis, eas sustulerit, animosq; conciliarit, latis concordiæ legibus quas Farnesius in sacrario, spectantium oculis posteritatisq; memoriæ appendi, religioseq; seruari iussit. Cœnobium & hic sacratarum Deo Virginum, collapsa iam antiqua disciplina, rursum instaurauit, melius vt audire inciperent. Suadet enim vt in commune omnes sua conferrent, vt initio nascentis Ecclesiæ, & in religio-

ligiosorum hodie familijs solet, chorum simul frequentarent : silentium statis horis tenerent, claustrisque, vt antea, includerentur : denique vt sacramentorum vsum, quod præsens est vitiorum remedium, repeterent. Obtinuit, licet ægre, quod ad eam diem nemo. Eam enim sanctitatis LAYNIS opinionem Virgines imbiberant, quod sacris operantis capiti columbam insidere visam, liquido pleræq; affirmarent: Spiritus diuini dona significari pie interpretatæ. Cardinalis quoque res, familiamq; modeste constituit, legesq; dictauit, quas & accurrate seruari Princeps ille iussit : De pauperibus alendis in Sicilia aere suo, de virginibus in matrimonio collocandis, de pupillis educandis, deq; omni adeo Oppidi, & Cœnobij administratione egit.

In Africani belli expeditionem proficiscitur.

CAP. VI.

ANnus agebatur illius seculi quinquagesimus, cum in 1550.

Mauri-

Mauritaniæ eam oram, quæ Africa minor olim est habita, traiecit, suscepta iam à Cæsarianis expeditione in eius Prouinciæ vrbem, quam Africam nonnulli appellant, Aphrodisij vero nomine, (Fani cognomentum Ptolemæus attribuit) vocat Christophorus Stella, qui Africanum illud bellum litteris mandauit. Mauris incolis Mahadian dictam hodie putant. Ceterum Dragutius, nobilis pirata, & prædo myoparonibus infestum mare habens, ex insidijs eam vrbem ceperat, Ceco regulo armis pulso. Hinc regnorum Siciliæ, & Neapolis oram maritimã incursionibus vexare. Non tulit Carolus Cæsar, qui à prædonibus purgare mare, quod vt in medias infusum terras mediterraneum vulgo nominant, cupiebat: ratus loco illo, latrocinijs & excursionibus idoneo, pellendum Dragutium: classe itaque exercituq; comparato bellum adornat. Ei bello, qui terrestri itinere copijs præesset, dux creatus Ioannes Vega, qui Siciliam per id tempus cum Proregis imperio tenebat: clasfi vero

triremi-

triremibus, socijsq; naualibus præfe-
ctus Andreas Auria est. Vega, qua erat
pietate, existimans quod res erat, vi-
ctoriam nō tam armis, quam Dei ope
parari, exercitumq; in officio conti-
nendum, ne quid in Deum committe-
ret; LAYNEM deligit, qui & animo-
rum, & ægrotorum curam gereret, &
milites assidue hortando in officio
contineret. Sic fore vt parentiores, &
ad profligandos hostes aptiores mi-
lites haberet: nec fefellit opinio, vt
euentus, victoriaq; ostendit. In Afri-
cam classe appulsa, exscensioneq; fa-
cta, timidis animos addens crucem
dextra gestans LAYNES Deo fidere
iubet. Christianæ ad hæc militiæ, &
barbaræ discrimen ostendens, huius-
modi orationem habuit.

*Meminisse, milites, vos decet, quan-
tum nostra ab hostilibus, arma differāt.
Illi prædæ, inanisq; gloriæ studio, & am-
pliandi Imperij cupiditate dimicant, nos
vero vnius Christi tantum amore, arma
induimus, periculis caput obijcere para-
ti, vitam etiam, sanguinemq; profundere
pro aris*

pro aris ac focis volumus: & quanquam viribus manuq́ res magnæ geruntur: non his tamen, ſed Dei vnius præſidio, à quo victoria dimanat, fidendum cenſeo. Pugnandum quidem, non inficior, & vero ſtrenue: viuendum tamen in caſtris pie, ac Chriſtianè. Nefas alioqui fuerit, armis hoſtem laceſſere, peccatis vero cum Deo bellum gerere. Recte itaque factis, & pietate cum fortitudine coniuncta propitium Deum reddamus. Quare non tam præda vobis, ſpolia, & manubiæ, vt Barbaræ illæ gentes ſolent, exoptandæ; quam Dei gloria ante oculos ponenda: vt Reipub. pax, communiſq́ ciuium ſalus armis noſtris quæſita eſſe videatur.

His dictis in Noſocomio ægrotorum miniſterio, quorum magna in diuturna obſidione vis erat, ſe comparauit. His cibum, potumq́ue, pharmaca etiam manu porrigere: vngere ipſe corpora, venam arteriamq́ue tangere, & præcordia palpando tentare, confitentibus aures libenter dare,

dare, languentes consolari, animam agentibus præsto esse, terræ denique vita functos mandare; nullum vt pietatis officium, quo vocaretur prætermitteret. Cauit diligenter ne, vt in tam confusa hominum multitudine solet, mortuorum vestes, bonaque furto superstites auerterent. Ditiores quoque, qui in tentorijs, & sub pellibus ægri iacerent, non contempsit, si qui forte operam eius flagitarent: vt si corporum medicina parata esset, animo principi hominis parti remedium ne deesset. Centuriones, & Tribunos militares, qui arcana apud illum confitendo deponerent, concordi vt in castris animo agerent prouidit: Sublatis ea gratia (qua nulla maior in aulis pestis) delatorum, curiosorumque calumnijs. Vrbem iam oppugnaturis, peccatorum veniam, Iubileum hodie appellant, à Iulio III. Pont. Maxim. missum LAYNES in castris promulgat: quidque facto opus sit, vt rite ante actæ vitæ errata expien-

expientur, denunciat, siue victoria parta, siue morte obita, si quid accideret humanitus, æterna illa beatitudine potiri velint. Verbis itaq; animos timidis addere, languentes immortalitatis spe excitare, omnes deniq; cõfirmare. Mox re feliciter à Cæsarianis gesta, vrbs expugnata, Mauris erepta, in Christianorũ ius, ditionemq; concessit, ante diem IV. Id. Septem.
1550. anni 1550. In qua quidem expeditione ad LAYNEM quod attinet, illud singulari Dei beneficio tribuendum; reliquis ad vnum omnibus, qui ægrotis operam darent, in morbum lapsis, vnum illum cum socio sanum valentemq; perpetuo ministrasse. Postridie vero Idus Septemb. qui dies S. Crucis exaltationi sacer est, Fanum vrbis, Mesquitam Mauri vocant, nostro ritu lustratum, & Ioanni Baptistæ consecratum: sacris operante LAYNE, & è suggestu concionãte; Victoriam is vt vni Deo, non viribus humanis acceptam referãt, hortatur. Militibus qui vrbis præsidio manebant, vt vitam Christiano milite dignam agant, exemploq;

emploq́; ſuo Mauros ad Chriſti fidem pelliciant, ſuadet. Quibus rebus factum, vt omnibus carus acceptusq́ue, tanquã cœlo delapſus videretur ob ſingulares animi dotes atq; virtutes: quas inter duæ potiſsimum, tanquam in illuſtri loco collocatæ, ſplendeſcere, & oculos præſtinguere viſæ. Altera in bonorum fortunæ deſpicientia, altera in animi celſitudine eluxit: ea enim continentia in caſtris ſe geſsit, vt magnam ſæpenumero vim pecuniæ oblatam ad victum, cultumq́ue corporis, conſtanter repudiarit: neque noſocomij ſumptu, ſed Prætoris Ioannis Vegæ eleemoſynis perpetuo victitarit. Poſtrema vrbis oppugnatione gregatim ad illum milites aduolant, condito in procinctu teſtamento, & allatis quæ in bonis haberent, apud illum deponunt. Siquid ipſis accideret, ſuo illis rebus arbitratu vtatur; vel quæ in ſcedula adſcripſiſſent ſeruari, rataq́; haberi rogant. Miratus tantum ſui apud illos fidem valere, magna pecuniæ vi credita, Deum ſupplex precatur, ſaluos, in-

colu-

columesque seruaret milites Christianos, eos vero potissimum, qui fidem suam secuti omnia sibi credidissent. Voti mox compos LAYNES fuit. Parta enim victoria ancipiti Marte, & sanguine perfuso, nemo tamen eorum, qui fidem illi habuissent, vulnere accepto pugna excessit, nedum cæsus occubuit. Singulis itaque sua restituit, fidemque liberauit. Obseruatum à curiosis quantum eius preces apud Deum pro exercitus incolumitate valuerint: quanta eius fides abstinentiaq; fuerit, qui nihil alienũ appetijsset. Et vero si verum fateri volumus, nihil æque in admirationem hominum religiosorum vulgus rapit, atque terrenarum rerum, quas omnes admirantur, despicientia. Nec vero minor hac continentia animi celsitudo fuit. Per tela enim, & ignes, glandesque machinis emissas intrepidus ibat, & securus: trepidantibus tamen fortibus etiam viris hostilibus sæpe armis patuit, illæsus tamen Dei præsidio euasit. Causam aliquando à socijs rogatus, respondit,

respondit, eam videri, quod animi gratia, aut spectandi cupiditate nunquam prodijsset, sed necessitate duntaxat, laborantibus vt opem ferret, periculis se obiecisset. Capta iam vrbe, præsidijsque firmata, cum Siciliam versus victrix classis traijceret, adeo fœda exorta tempestas est, vt qui hostes barbaros, ac prope innumerabiles non formidassent, procellam tamen naufragiumq; metuerent. LAYNES Prætoria triremi cum Ioanne Vega vectus, animo excelso ad dicendum, vt metum alijs eriperet, surrexit. *Ecquid milites timetis? an abbreuiata est manus Domini, vt saluare nequeat? qui capillos capitis in numerato habet: cuius sine prouidentia ne folia quidem arboribus decidunt. Paueant impij, qui vitam hanc mortalem nimis amantes, animas, vna cum corporibus extingui, nihilq; esse à morte reliquum putant. Nos vero à Deo Optimo Maxim. edocti, æternæ beatitudinis spe subnixi, & laborum*

requietem

requietem expectantes, cur timeamus? quis scit, an purgare mari delicta nostra Deus cupit? Et forsitan insolentiores, non illi, vti debetur, victoriæ gloriam tribuimus Bene itaque sperare, constantiáq; esse omnes animo iubeo. His auditis primæ vir nobilitatis, & Ioannis Vegæ exercitus Imperatoris agnatus. *Recte,* inquit, *tu quidem Pater, & vere mones. Tibi quidem nefas est trepidare, quod ita vixeris, vt recti conscientia & beatitudinis spe mortem minime formidandam sentias: nos vero qui omnibus flagitijs cooperti, in multis deliquimus omnes, & inferorum pœnas metuimus, hac orta tempestate in ipsis pæne Orci faucibus non trepidemus?* Dei mox benignitate in malaciam tempestas vertit, mareque tranquillum nauigantibus fuit, & Drepanum Siciliæ promuntorium clafsis tenuit, & in terram desilientes milites eam de LAYNE existimationem induerant, vt nō defuerint qui tunicæ laciniam, tanquam hominis vere pij, resectam, seruarint

In Tri-

In Tridentinam synodum Iulij III. autoritate reuertit.

CAP. VII.

ROmam LAYNES ab Africana expeditione iussu Ignatij redijt. Is omnes, quibus commodum esset, socios conciuerat, quod se præfectura abdicare, alteriq; imperio cedere vellet: sed magno rursum LAYNES impetu, viq; dicendi impediuit, suasitq; societatis administrandæ prouinciam, difficilē quidem illam, sed publicè profuturam, vt auctor, & princeps, ne detrectaret. Multa in hoc conuentu eius consilio, magno sociorum fructu, constituta. Et hæc quidem priuatim gesta; publice vero Romæ concionatus frequenter. Post Pisas discessit, euocatus à nobilissima matrona Leonora Toletanā, Etruriæ Ducis coniuge: quæ ibi tum, vt socijs domum exædificaret, versabatur. Cœnobia & hic virginum sacrarum obiuit, correxitque disciplinam. Principum sibi viro-

rum animos adiunxit : complures etiam societati transcripsit. Pauperes corrogatis eleemosynis fouit, vt & suum defraudans genium de suo demenso, quod Leonora quotidiano victui attribuerat, comparserit; egenisque donarit. Pisis Romam reuertit Iulio III. Pontif. iubente, qui sacrosanctum Tridentinum Concilium, annos aliquot bellorum ciuilium tumultibus, & Pontificis Pauli obitu intermissum, instaurandum iuuandæ laborantis Ecclesiæ studio curarat. LAYNEM itaque & Salmeronem Theologos eodem legauit. Hic ne qua de sententiæ dicendæ ordine, vt solet, contentio nasceretur, decretum est à Legatis Pontificijs, qui ad concordiam Ecclesiæ sarciendam, priuatim etiam, curas omnes, cogitationesque conuerterant, vt pro Principum, qui mitterent, dignitate, Theologi sententias ordine dicerent. Pontificis itaque maximi, qui Ecclesiæ, Conciliorumque caput esset, habita ratione primum socij duo & in his

LAYNES

LAYNES sententiam dixerunt. Quod eo difficilius fuit, quo grauius est alijs verbo præire, quæ vel sequantur, vel repudient: eam tamen eloquentiam, dicendique vim LAYNES attulit; vt ab illius omnes ore Patres pendere viderentur, in illiusque sententiam, ob singularem coniunctam cum pietate doctrinā, concederent non inuiti. In qua quidem re illud ad æternitatem memorandum, quod ex illius ore auditum ferunt. Præfatus enim quæ de maiorum religione, Fideique controuersijs in sacro illo conuentu agitanda essent; non humano ea iudicio dixit, sed DEI Spiritu, qui Concilijs adesse soleret, metienda videri. Sententias quoque Pontificum, Conciliorum, Patrum, Doctorumque Ecclesiæ Catholicæ auctoritate excutiendas. Tabulis itaque obsignatis, testibusque omni exceptione maioribus in rem præsentem veniendum. Ad se quod attinet, daturum operam, ne quem è sacris scriptoribus laudaret, te-

testemque aduocaret, quem non à capite ad calcem diligenter, & attente legisset: plerosque etiam euoluendo descripsisset: loca inter se pugnantia, veritatis inuestigandæ, accuratè, partim contulisset, partim conciliasset. Vno itaque spiritu, sex interdum, & triginta Patrum testimonia memoriter reddidit: in his etiam Alphonsi Tostati Abulensium Episcopi; cuius tot hodie scripta in sacros libros reperiuntur, vt ijs legendis, quod de Marco Varrone togatorum doctissimo, Augustinus prædicat, ætas hominis, tametsi longæui, vix suffectura videatur: ne dum, quod à LAYNE præstitum accepimus, vt in breuius volumen euoluendo transcribi queat. Qua quidem rerum, verborumque copia in amplissimo illo vniuersitatis, optimorumque ingeniorum Theatro auditus LAYNES, tres sæpe horas dicendo exemit, summa eorum, qui aderant & voluptate, & vtilitate. Cumq; ob ingenij acumen, & tractandæ rei, qua de ageretur perspi-

perſpicuitatem, primum quidé Pontificis legati audire illum vellent, eo ipſo tempore quartana febri tentari cœpit: iuſſerunt itaque, ne qua controuerſia inchoaretur nouercali LAYNIS die. Illud certe conſtat, egregiam vtrunque in ſacra ſynodo legatis, atque Epiſcopis operam nauaſſe in rebus, quæ ad Catholicæ Eccleſiæ vtilitatem pertinerent, decernendis: ſocietatis ad hæc inſtitutum, ad eam diem ignotum illuſtrarunt, & toto terrarum orbe diſſeminarunt; gratumque Romanis Pontificibus reddiderunt: qui ſocios exinde fouerunt, prouexeruntque in maius. Et vero diuina prouidentia factum, trium Concilij ſub Paulo III. Legatorum, duos iam tum ordine ad Pontificatum euectos fuiſſe Iulium III. & Marcellum II. Quorum hic quidem breuis æui fuit, (vix enim viginti diebus clauum Eccleſiæ tenuit) optimè tamen in ſocietatem noſtram animatus; ille vero ſumma, dum vixit, beneficentia comple-

xus eã est, prolixeq; ornauit, pridem in synodo vtriusq; socij labore perperspecto. Hi, & reliquorum Ecclesiæ Antistitũ, principumq; in Rep. virorum, hominumq; literis, ac pietate illustrium, ijsdem sibi artibus voluntates adiunxerunt: vt quasi Tridenti fundamenta iacta primũ esse videantur Collegiorum societatis: in Hispania quidem, Illiberitani, seu Granatẽnsis, Placẽtini, & Murgitani; in Gallia vero Parisiensis, Billomensis, & Mauriacensis. Nec in postrema laudis parte ponendum, quod LAYNES Martino Olauio Theologo insigni, tum familiarissime vsus fuit, qui à suo sententiã dicentis ore penderet: Nec diu post societati adscribi postulauit. Rem, vt gesta est, quando huc pertinet, ordine exponam.

Martinus Olauius societati se addicit.

CAP. VIII.

CAntâber hic genere fuit, Domo Victoria: quod oppidum Olauæ pro-

prouinciæ caput est: nobilibus, & magna cum re parētibus natus. Adolescens Complutum Carpetanorum ingenij excolendi gratia missus, Philosophię ita se tradidit, vt æquales ce riter superarit. Primus hic mortaliū Ignatio Loyolæ, academiam ingresso occurrit, stipemque eleemosynæ petenti dedit. Cuius beneficentiæ post eum fructum tulit, vt Ignatij ad Deum precibus societati tandem se consecrarit. Hinc Lutetiam tanquam ad mercatum disciplinarum profectus, laudandarum artium docendi munus sustinuit: mox ad diuinam Philosophiam scientiarum reginam se contulit. Quo in studio quantum excelleret, exitus declarauit, lauream enim decurso spatio, titulosq; suscepturus, in primis numeratus est: quæ laus summa semper illic est habita. Festiuus natura, & vrbanus, lepore & salibus alios oblectare solitus, Ignatium, & socios fugiebat, quod anxios plus æquo crederet, & religione scrupulisque animum torquere putaret. Lutetia in

Cæſaris regiam Pintiam redijt: cui à ſacris fuit ſacerdos : ob gentilitia ornamenta, & doctrinam gratus acceptuſque aulicis. Hic pacis temporibus ludos, pompas, ferculorum apparatus, libenter in aula ſpectare. Carolum mox in Germaniam arma mouentem ſecutus, militiæ quoque tolerauit commoda vitæ ſimul & incommoda. Didicit tandem belli, paciſque artibus, animum exſaturare, cum à Deo diſceſſeris nihil poſſe. Igitur de pio, melioriq́ue vitæ genere animo agitare. Summa illi tum neceſsitudo erat cum Petro Soto, inſigni familiæ Dominicanæ Theologo: qui & ipſe Cæſari à ſacris confeſsionibus auctoritate plurimum pollebat. Hic religionis maiorum, peſſum in Germania euntis, pubiſque Germanicæ vicem dolens, à Carolo in Belgio commorante miſsionem impetrauit: vnaque cum Olauio, eo conſilio in Germania ſubſtitit, quo nutantes, & magnæ ſpei iuuenes in Catholica maiorum fide erudiendo confirmarent,

rent, & hæreticorum fraudibus, vt murum pro domo Dei, sese vitamque obijcerent. Commodum iam Otho Thruchsesius Cardinalis, & Augustanæ reipub. Episcopus, magnum illic ijs temporibus Ecclesiæ præsidium in eandem curam cogitationemque ingressus, Dilingæ (oppidum id Augustanæ diœcesis est) Gymnasium alendis pie adolescentibus ingenuis, inchoarat. Huic Petrum Sotum, & Martinum Olauium Theologos, præficit, aluitque liberaliter. Re tandem, alijs ex alijs orientibus incommodis, turbata, Sotus in Hispaniam reuertit: in occidentis Indiam Olauius cogitat, vt gentes illas Barbaras, quando in Germania, vt optabat, non successerat, Deo lucrifaceret. Bibliothecam optimorum librorum refertam eo consilio Hispalim, vbi conscenderet, præmisit. Interea loci Iulius. III. Pontifex Maxim. Concilium Tridenti, vt supra demonstrauimus, instaurandum curat: euocatus, missusque eodem ab Augustano Cardinali Ola-

nius, eo libentius in viam se dedit, quo plures in amplissimo illo ingeniorum theatro conuenturos homines doctissimos audierat. Quos inter docti, atque diserti, & in disputando vehementis, famam est consecutus. Fixa nihilominus alta mente profectio Indica hæsit. Inaudierat enim socios Lusitanos apud orientis Indos magnum in dies laboris fructum Euangelica prædicatione tanquam manipulos referre. Exemplo itaque quasi calcaribus incitatus somnum vix capiebat. Quare Ioannem Polancum, Romæ tum á secretis Ignatio, qui cum actissima olim Lutetiæ familiaritas intercesserat, per literas rogat, vti pro vetere necessitudine consilio iuuaret, omnemque procurādæ Indorum salutis rationem perscriberet: quando sociorum hac vna in re vestigijs insistere cuperet. Respondit ille, quod res erat, longum id fore: litteris id genus omnia mandari commode nec posse nec debere. Bonum itaque factum si Romam Tridento, cum abesset propius, aliquando

do excurreret, vt eadem opera, commodo quod fieret suo, principum Apostolorum limina viseret, Martyrumque sancta in vrbe impressa vestigia lustraret. Turbatus nonnihil responso Olauius, escam captari se à Polanco ratus, vt vel inuitum ei societati, quam pridem fugisset, ascriberet, vnũ LAYNEM, prçterea neminem oculis ferre libenterque audire solitus. Verum, vt fit, multa tum inciderunt, quæ mentem excruciarent, & ab Indico itinere deterrerent: subijt enim animum cogitatio præstabilius ne ad animi salutem foret, sodalitati sese piorum hominum qui vni præsuli obtemperarent, sponte aggregare, an in tam longam se viã ancipitemque casum dare. Septem Tridento passuum millibus Benacus lacus abest, (Gardæ finitimi appellant): cuius in vmbilico Benedictini sodales habent, amoeno sane in loco, & ad precandum meditandumque peridoneo; huc Olauius, vt maioribus verni temporis ieiunijs, à

ſtudijs, negotijſque mente abducta, Deo melius, & precationi, pœnitentiæque operam daret, ſeceſſerat, an-
1552. no, opinor illius ſeculi 1552. Hic ancipiti diu cogitatione diſtractus huc tandem euaſit, vt miſſam Indiarum profectionem faceret, validioribuſque mandaret, ſolitariam ipſe vitam, Deo vocante complecteretur. Alius rurſum nodus incidit, quam nam potiſsimum de multis religioſorum hominum familijs, ſuo aliorumque emolumento deligeret. Paratum ſe ad quoduis vitæ inſtitutum tandem comperit, vna ſemper ſocietate exceptâ: à qua tum vſque eo abhorreret, vt cum Deum venerans ſæpenumero precaretur, optimam vitæ viam oſtenderet, ſocios animi ductu exciperet. Igitur luctatus diu multumque nec ſibi faciens ſatis, Dei tandem voluntati ceſsit, qui leges ſibi præſcribi vetans, liberum hominis animum poſtulat. Sacro anni feſto, quo Chriſti ab inferis exiſtentis memoria publice colitur,

rem

rem diuinam Olauius faciens, panem illum cœlestem manibus tenens & adorans, enixe Deum obtestari, vt anxiam illã curã tãdẽ aliquando eriperet, salubria suggereret. *Domine*, inquit, *quid me vis facere? doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Tua non mea voluntas fiat: paratum enim cor meum Deus: tantum dic verbo, & in nomine tuo laxabo rete.* Hic iam mutatam sibi mẽtem sensit, audireque intus visus est vocem: Hic sis, volo: cum socijs vna viuas, moriarisque iubeo. Te enim mihi, non me tibi dignum est obsequi. Durum tibi cõtra stimulum calces iacere. Paruit Olauius Deo, sic exclamans: *Domine ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ*; Votis iam se obstringere Eucharistiæ aræ aduolutus: vnã societatẽ sibi expetendam, quam salutis viam ostenderet, qui via est, veritas & vita. Mutatus Olauius, vt nõ agnosceres eundem esse: iam tum enim, oculis antea captum, videre se aiebat: iam amare

quos fugiſſet ſocios: gratias itaque Deo meritas agere. Tridentum mox reuerſus, ad LAYNIS ſeſe & Salmeronij familiaritatem promptius retulit: interruptiſque iterum Concilij cõuentibus, Romæ ab Ignatiò humaniter acceptus, pijs exercitationibus, domeſticiſque officijs diu multumque tiro probatus, ſocietatis Romæ Collegio quatuor ipſos annos
1556 præfuit. Poſt anno 1556. octauo decimo poſt Ignatium die, quem kalend. ſextilibus humeris extulerat, iuſtis ritè perſolutis, morte eundem eſt ſecutus: breui quidem curriculo, ſed piè innocenterque decurſo. Memoria teneo, cum primum Romæ ſacras luſtraret diuorum reliquias, templaq; obiret, auditã ex illo vocem, domum reuerſo: *O piam ſociorum familiam, me miſerum, qui eam nimis diu ignorãs, fugi, ſæpe etiam de eadem detraxi.*

Iacobi Ledeſmæ vita & obitus.

CAP. IX.

Ope-

OPerępretium fuerit meminisse & Iacobi Ledesmę viri ea tempestate prope singularis: cum quia amisso Olauio, tanquam in vacua venit: tum quod à LAYNE qui Ignatij vita recens functi vices gereret, sociorum albo adscriptus est. Denique quod multa hinc iuuentus hauriet virtutis exempla. Hispanus & hic origine Cuellara in oppido, honestis parentibus natus. Compluti adolescens in litteras incubuit, mox Lutetiæ Parisiorum præstātissimis doctoribus operam dedit. Eos verò breui processus in humana, diuinaque philosophia, omniq; adeò doctrinæ genere, fecit; citius vt excellere contigerit, quam animo æquo ferre æquales possent. Hinc Louanium Grudiorum celebrem optimis semper disciplinis Academiam, profectus, socijs vti cœpit perfamiliariter: Mores vsque eo probare, vitæque institutum, vti quo minus ijs sese tum adiūgeret duo prætendere soleret: cum quia multa in Philosophia, & Theologia scribendo cōmentatus esset, quæ excludere,

cludere, forasq; dare pararet; veritus, vt id ſatis commode apud ſocios poſſet: tum quod puſillo nimis anguſtoque animo, continentem ſe perpetuo viuere poſſe diffideret. Illinc tamen rapiebat cœleſtis vitæ deſiderium. His curis vtramque in partem diu multumque, Herculis Prodicij in morem, diſtractus, huc tandem euaſit, vt pudore inepto valere iuſſo, ſacerdotem noſtrum interrogarit, maiorem ne animi trãquillitatem, à Philoſophis, & à pijs hominibus commendatam, in ſocietate, quam foris, vbi turbarum plena ſunt omnia conſequeretur. Ad hæc ſocius prudenter: Vni id Deo opt. max. cognitum, qui futura iuxta ac præſentia, renes item cordaque intueretur. Mortalibus vtique incertos euentus, ignotoſque eſſe. Si forte quid opinaretur, quæque experiretur, ipſe & alij percunctando quæreret, ſperare, fore, vt Dei beneficio ſumma animi pace, bonoque inter ſocios degeret. Ad hæç nihil ille cunctatus: *En adſum, me ſocijs adſcribite.* Deliberare amplius iubet

bet ſacerdos. Poſtridie enim diei cō-ſtantiam attulit: narrat Romam verſus eo ſe conſilio profecturum. Colonia in Vbijs Agrippina iter habens, ſocios regere ibi cōperit Leonardum Keſſelium ſingulari virum innocentia, morumque integritate: ad ſocios enim diuerterat Ledeſma. Deum hic obnixe precatus, conſtantiam, continentiamque ad eam, quam meditaretur vitæ viam largiretur, occurrit illi caſu Leonardus, nihil eorum, quæ animo verſaret, cōſcius, & ſponte appellans: *Næ pater conſtantiam Deus dabit*. Hoc tanquam Dei oraculo, in ſententia confirmatus ille eſt. Auguſtam Vindelicorū poſt delato, precantique eadem, Chriſtus in conſpectum ſe dedit; & quo flagraret caſtitatis ſimul & conſtantiæ donum benigne pollicetur. Quod vt omnes celauit, ſic vni, cui ritè confitebatur, ſacerdoti aperuiſſe ſe narrauit: à quo formam coloremque, quibus apparuiſſet Chriſtus, interrogatus, ſeſe quod extra ſe ecſtaſi poſitus eſſet, præ gaudio, animique voluptate, obſeruaſſe

uaſſe illa negabat. Alio item tempore eadem Deum roganti, ſibi viſam liquido affirmabat, conceptis etiam verbis iurare paratus, homo minime vanus, Reginam Angelorum; Maria Magdalena, duabuſque Catharinis, Martyre & Senenſi ſtipatam; Promiſiſſe item continentiæ, conſtantiæq; virtutes, ſe animam agenti præſto fore, quæque polliceretur vera comperturum. Continentiæ enim dono non indignum, qui tanto eam ſtudio flagitaret. Comites quoque virgines alternis occinebant:

Diuina res eſt caſtitas:
Maiora ſed ſunt præmia
Quæ continenti dat Deus.

HIs imaginibus viſiſq; vehementer animatus Ledeſma, piè continenterq; ad extremum vſque Spiritum, Deo bene iuuãte vixit. Romam tandem Vrbium reginam ingreſſus, Præpoſiti generalis vices, amiſſo nuper Ignatio gerere LAYNES accepit, ineunte anno 1557. Ceterum iter faciens, comitem nactus Petrum Ri-

1557.

bade-

badeneyram, dicere eidem solebat identidem: *Vtinam in Augustini, & Hieronymi tempora, felicia illa, ac docta incidissem: quorũ vsu doctior, Deiq́ amãtior euasissem.* Post cognita LAYNIS eruditione ac sanctitate, eidem voti se iam compotem factum lætus narrabat. Igitur Romæ benigne acceptus, specimen, vt socij tirones solent, studiorum dare iussus, octo ipsis diebus variarum scientiarum scholas, totidem horis coram doctissimis societatis viris, in his & LAYNE, explicauit, in Grammaticis, Rhetoricis, Dialecticis, Physicis, Ethicis, Mathematicis, & Theologicis: cunctis qui aderant, ingenium, copiam, promptamq́; memoriam mirantibus. Post Theologiam Ledesma Romæ, fideique controuersias, complures annos de supiore loco docuit, studiorũque Præfectus ea constantia fuit, nihil vt præter communem sententiam quod esset, tueri quemquam in Thesibus pateretur. Vrgentibus sæpe collegis, qui & ipsi doctoris personam sustinerent, aliud

ex alio

ex alio effici incommodum longa ſe-
decim concluſionum ſerië oſtende-
bat. LAYNES itaque acerrimi vir,
& ingenij, & iudicij, cum ceteros lau-
daret Romæ doctores, hunc cũ paucis
cõponebat eidẽ certe anteponebat ne
minẽ. Ab externis quoq;, qui illum li-
benter quotidie deliberando cõſule-
rẽt, magno in precio eſt habitus. An.
1575. tãdem ſæculari ſancto 1575. cum ex o-
mnibus orbis terrarũ prouincijs ma-
gna hominum vis Romam, peccato-
rum venia obtinenda, confluerет, in
illud ſociorum collegium ob ſingu-
larem eruditionem migrare iuſſus,
quod vulgo S. Petri pœnitentiariam
dicunt, vbi cõſcientiæ nodos pœni-
tentibus expediunt, adeo lucubran-
do vigilauit valetudinis incõmodo,
vt ceteris ſatisfaceret omnibus, ipſe
nato in capite vlcere, mortem ad 14.
kalend. Decemb. obierit vndeuigeſi-
mo in ſocietate anno tranſacto, ſum-
ma pietate: non raro viſis diuinis re-
creatus. Obſeruatum quatuor potiſ-
ſimum animi ornamentis excelluiſſe
Ledeſmam. Prima virtus animi de-
miſſio

missio summa fuit, quamquam singulari doctrina præditus esset, & scientia inflare homines soleat. Superiores cum appellaret, aperto semper capite, animoque prompto, quod imperatũ esset, dictò audiens accipiebat. Deinde tam excellenti rerum disciplinarumq; cognitioni adiũcta pietas fuit, vt imaginibus, & agni cœlestis effigie, granisque piacularibus mirificè caperetur: tum verò potissimum libellorum asceticorum, qui simplici stylo scripti essent, lectione delectabatur: candidis itemque minimè fucatis ingenijs amicissimè vtebatur. Post, rigidus in opinionum sententijs cum esset, nullum vt paradoxũ æquo animo pateretur: ea tamen patientia fuit, vt fessis reliquis libenter ipse audiret, perduraretque, nullumque sibi verbum acerbius excidere pateretur. Denique se regularum societatis obseruantissimum præbuit. Si quid ad eos qui socijs præessent, commodo publico referret, siquid aliter illis videretur, minimè contendere aut moleste ferre con-

re consueuerat: plurimum illis merito deferens, aut superiorum auctoritatem defendens. Turbis itaque perpetuo abstinens, & ad pacem omnes concordiamq; reuocans, eodem semper vultu animique habitudine spectabatur. Sed vnde digressi sumus, reuertamur.

Socijs Italiæ prouinciæ præficitur LAYNES.

Cap. X.

PRolatis ob bellorum ciuilium tumultus Concilij Tridentini rebus, atque cōuentibus, Laynem Ignatius à negotijs liberū Italiæ pro-
1552 uinciæ præfecit, secundo & quinquagesimo eius seculi anno, tergiuersantem primum illum, ac detrectantem: tandem tamen cessit imperio. Hortari omnes ad pietatem sedulo socios, non verbo magis, quam exemplo. Collegia obire, atque lustrare: instaurare etiam, si necesse esset, & augere, vt in Perusino, & Genuensi factum accepimus. Respicere in Ignatij exemplum, regulamque, quam vitæ instituto

ſtituto tenerent, accurratè ſeruari iubet. Iam verò concionibus totam ferè Italiam obeundo, ſocietatis exiſtimationem mirificè auxit. De varijs item fidei controuerſijs, vitęque officijs frequenter conſultus, conſcientiæ nodos expediuit. Genuæ Ligurũ, pacta, cõuenta, & mercatorum fenora ſic dijudicare ſolitus, vt ius, & æquum vbique, quoad eius ſalua religione fieri poterat, quęſijſſe, animoſque laqueis irretitos egregiè liberaſſe ſit creditus. His ferè curis anno ſequenti, quarto item, & quinquageſi- 1553
mo occupatus à Iulio III. vna cum 1554
Hieronymo Natali comes datus Ioanni Morono Cardinali, Auguſtam Vindelicorum miſſo (vbi Cæſar procerum Germaniæ conuentum agebat) vt de rebus arduis, religioneque maiorum commodo publico agerent. Sequẽs mox annus Iulio fatalis: 1555
Martio enim menſe vita decedens vacuam ſedem Pontificiam Marcello S. crucis Cardinali reliquit. Moronus rebus geſtis Romã aduolauit: LAYNES Florentię, cõcionãdi gratia, & prouin-

prouinciæ ſociorum adminiſtrandæ ſubſtitit. Marcellus II. nomen retinens optime ſe in ſocietatem animatum, quippe qui Tridenti LAYNEM nouerat Concilij legatus cum eſſet, ſtatim reipſa declarauit. Ignatio enim pedes de more exoſculante, ſummamque in terris dignitatem gratulante, binos ab eo ſocietatis Theologos poſtulauit, quorum conſilio rem Eccleſiæ publicam, difficilimis temporib⁹ adminiſtraret. Incidere enim ſæpenumero magno dignos vindice nodos : addito hoc etiam modeſtiæ ſingularis, & beneuolentiæ elogio: *Niſi ſi vtiliores alibi ſocij illi futuri eſſet.* LAYNEM itaque Ignatius deſtinat, cui arcana ille antea vitæ, priuatus cum ageret, credidiſſet omnia. Olauium item, qui Eugubium illius Epiſcopatum vna luſtraſſet, parta ea doctrinæ opinione, vt Magiſtrum frequẽter appellare ſit ſolitus Marcellus. Verum vt res ſunt hominum, non proprium atq; perpetuũ id Eccleſiæ ſocietatiq; gaudium fuit. Vigeſimo enim die exſtinctus Pontifex, magno

omnibu

omnibus ſui deſiderium, luctumque reliquit: vt ante diem ereptum, terriſque tantum oſtenſum, optimus quiſque iudicarit.

Cardinalis honorem fugit LAYNES.

CAP. XI.

PErbreuem Marcelli Pōtificatum excepit Ioannes Paulus Caraffa, Archiepiſcopus Neapolitanus, & ſenatus Cardinalium Princeps (Decanum vulgo nominant) qui inauguratus, Paulus IV. mutato de more nomine appellari cœpit. Hic Theatinus Epiſcopus cum eſſet, abdicatis titulis, probos aliquot viros collegerat, familiamq; inchoarat eorum qui hodieq; Theatini inde nuncupantur. LAYNES & huic gratus acceptuſq; fuit. Quamobrem cardinaliū extemplo collegio inuitū adſcribere Pontifex animum induxerat. Cum Ignatiū triſtem Riba deneyræ dixiſſe accepimus. *Ni Deus prohibeat, breui LAYNES noſter purpureo galero donabitur. Id ſi, quod nolim, accidet, talem ſe ille præbebit, vt non quæſiiſſe ſocietas*

honores, sed fugisse potius videatur. Angi quoque hac re vehementer visus LAYNES quod fallere, ac latere mallet, obscurusque societatis inopiam titulis omnibus anteponeret. Igitur Deum, qui hanc illi mentem dedisset, assiduè precari, omen auerteret: Cardinales quoque familiares appellare, & obtestari, existimationis suæ, societatisque rationem pro vetere necessitudine, ducerent. Ex animi sententia loqui, nihil se perinde atque honoris titulos deprecari. Persuasum itaque illud haberẽt, vtiliorem se Ecclesiæ Dei operam priuatũ, quam in illustri dignitatis loco nauare posse. Pontifex nihil cunctandum ratus; ne res mora, vt fit, corrumperetur, LAYNEM ad se migrare extemplo iubet, quod opera illius in constituenda re cum priuata, tum publica, vti vellet. Paruit is; at postridie eius diei ad socios quasi de re dubia deliberaturus, reuertit, mansitque. Nullus enim candidatus maiore vnquã studio magistratus honoresque prensando ambi-

ambiuit, quam LAYNES fugit. Etenim qui cœlestia consectantur, acutius vident, longeque secius, atque ambitiosi homines iudicant. Hi enim honoris studio inani, ac perbreui; illi verò gloriæ contemptu felicitatem metiuntur: vt bene eum vixisse sapientes olim homines iudicarint, qui, viuens iuxta ac moriens, latuit. Testatus itaque sua manu societati LAYNES est, sancteque prolatis tabulis confirmauit, hanc sibi mentem societatis auctorem Iesum dedisse, vti nihil in vita accidere posse acerbius putaret, quam vt honores, quos fugisset, capere cogeretur. Igitur rogare precibus assiduis in partem iuuarent, eoque ardentius, quo maiori emoluméto futurum societati crederent, æquali omnes iure, procul ambitione atq; inuidia, sorte contentos sua, perpetuo viuere. Euicit tandem LAYNIS studium, constantia ac deprecatio: post, tanquam maximo naufragio saluus enatasset, Deo gratias obnixe

agere, priuatam vitam laudare, ac libenter amplecti: hoc denique ceteris Dei in se beneficijs adnumerare acceptumq; conferre consueuit.

Ignatio vita functo LAYNES Praepositus generalis creatur.

CAP. XII.

DVm haec Romae geruntur, Ignatius, pridie kal. Sextilis anni
1556. insequentis 1556. ex hac vita in beatorum sedes migrauit: LAYNE interim graui morbo ad medicorum desperationem laborante, quem, licet aegrũ munus Ignatij obire, à morbo recreatum Patres iubent. Huius ille consilij ignarus, vbi se confirmata valetudine collegit, prouinciam detrectauit. Vicit tamen Patrum consensus, Deoque id placere pronunciantibus, suscepit inuitus. Euocatis mox ex omnibus Europae prouincijs, electis patribus, qui collectis suffragijs Praepositum Ignatio nuper amisso sufficerent, ad statum diem Romae praesto essent, conuentumque agerẽt iubet.

iubet. Aduolant alacres, vt iuſſi erant, demptis Hiſpaniæ ſocijs : qui prouincijs, vt optabant, non egreſſi quod bellum tum Paulus IV. cum Hiſpaniarum rege Philippo gereret: metuerentque belli itinerumque pericula: ſilent enim inter arma leges. LAYNES itaque primum ſocietatis conuẽtum qui poſteris exemplar eſſet futurus, mutilũ & perpaucorum ſociorum eſſe non paſſus, deliberandum cenſet vtrum è re ſocietatis eſſet, conuentum ampliando dimittere, & pacis tempus otiumq; expectare, an alium locum captare, quo Hiſpani conuenire tuto poſſent. Tandem in eam ſentẽtiam itum eſt, prolatandum videri. Igitur domũ retro, Patribus re infecta redeuntibus, calumnia bonis ſemper infeſta, diſſeminare in vulgus rumorem cœpit, ſocios omnes, partium ſtudio ductos Roma, vbi primum nata, & alta ſocietas eſſet, digredi, & alio cõmigrare. Pupugit nonnihil Põtificem rumor, qui LAYNEM amaret. Res tamen promptius credita, quod Hiſpanos

Romæ plurimos tum in societate agere accepisset. Nomina itaque sociorum, qui Romæ essent singillatim perscribi iubet, neúe quis se inscio discederet, vetat. Deum hic LAYNES precibus fatigandum, placandumq́ue Pōtificem, censet. Socijs imperat, vt in aduersis rebus solet, Litanias diuorum ea gratia quotidie recitent: vt B. Dominicum olim fecisse meminisset, cum aduersariorum improbitate apud Innocentium IV. in crimen adductus esset. Vertit tādem Dei benignitate in tranquillitatem tēpestas, remq́ue, vt gesta erat, LAYNIS oratione Pontifex libenter accepit, sociosq́ue complexus est perhumaniter. Tranquillatis mox rebus, paceq́ue reipubl. reddita, positis

1558. vtrinque armis anno 1558. denuo conuētus sociorum Præposito deligēdo, Romā indictus. Actum hic de optima eligendi Præpositi ratione diligēter, quā in posterū seruari vellēt. Formula Pōtificis max. auctoritate, quatuor ad hæc Cardinaliū iudicio cóprobata est & ꝓmulgata. Nihil domi eorū,

quæ

quæ ad placandum Deum, & inuocandum pertinerent, qua precibus & vigilijs, qua ieiunijs flagellisque à socijs prætermissum. Postridie kalen. Quinctilis, qui dies visitatione Virginis festus est, Petrus Paciecus Cardinalis Hispanus, societatis conuentum ingressus, Patres Pontificis verbis securo animo esse iubet, quemq; idoneum maxime iudicarent administrandæ societati, nihil verẽtes eligerent, commodo non solum suo, verum etiam Ecclesiæ Dei. Visum item eidem Pontifici, iustis de causis vtilius societati fore, perpetuum illud præpositi Generalis, nõ annuum, terminisq; circumscriptum munus esse. Pontificem non solũ parentis, vt oẽs pij solẽt, sed & parẽtis singularis loco ducerent, ob magna eius sodalitatis in Ecclesiã merita, & in tuenda religiõe maiorũ officia. Post in eo ipso conclaui, quo Ignatius spiritũ emisit, Patres Deũ venerantes precantur, vt parem illi sufficiant. Hinc suffragia in vnũ LAYNEM collata, tãta itaq; lætitia, prouinciarumq; consensione

eligitur, vt lacrymas præ gaudio socij non tenuerint: quia & hilariorem sibi nullum illuxisse diem, qui aderant affirmabant. Quod vbi in vulgus manauit expectantibus euentum amicis, ea acclamatio est subsecuta, sibi gaudentium, socijsque gratulantium; vt facilè quanti LAYNEM facerent omnes testarentur. Vnus ipse mœstus apparuit, onus impositum, qua erat prudentia, animo præsentiens ac reformidans: recti tamen conscientia nixus, quod eum honorem minimè ambijsset, quin potius omni ope defugisset. Dei itaque benignitate fretus, prouinciam tandem difficilem illam quidem, sed publice profuturam suscepit, mox Nonis Quinctilibus, socij conuentu habito, gregatim ad Pontificis pedes more maiorum osculandos, benedictionem, vt impetrarent ingressi, benigneque accepti. Assedit Paulus, Patresque in orbem genibus aduolutos, latine & diserte hac fere oratione, quam ex fide bona repręsentamus alloquitur.

Summa animi voluptate, dilecti filij, Deo, à quo omne donum perfectum manat gratias agimus, quod in vestro Præpositi generalis delectu præsens adesse voluerit, conuentumq́; vt constat, legitimum, ratum habuerit: ea enim in tanta nationum varietate consensio, amorisq́; mutui ardor exstitit: vt non nisi à diuino spiritu, qui ritè congregatis adesse solet, profecta esse videantur. Planum enim factum est omnibus, societatem vestram non arenæ inædificatam, sed firmæ petræ, & angulari lapidi Christo Iesu inniti. Et verò permagni intererat primum hunc ab Ignatij Loyolæ morte conuentum, delectumq́; sociorum bene feliciterq́; euenire, vt norma posteris, & regula esset, & tanquam fax præluceret, in quam & alij, Præpositis morte amissis, socij respectarent. Hæc nos sperare Deus iubet, qui hunc societati spiritum indidit, consensumq́; animorum summum attribuit. Augebit item in immensum cœtum vestrum, dabitqúe & perficere, qui dedit & velle

ad nominis sui gloriam, vtilitatemque communem.

Hinc ad LAYNEM Præpositum generalem Pontifex conuersus: *Super te verò,* inquit, *dilecte fili, sors cecidit, vt societatis familiam duceres: quæ à paruis primum ducta principijs, vt & Ecclesia Dei, magnopere creuit: non solum tantis laboribus non deficias, sed illustrior, maiorq́ue in dies existens. Sedes hæc Pontificia, & fouit adhuc socios, & fouebit deinceps amantius, non ignara, quanto id Ecclesiæ Catholicæ commodo fiat, cui vos vitamq́, & labores omnes consecrastis: nullum capitis periculum refugientes, dum Dei causa salua sit, atque religio. Spes itaque bona nos tenet fore, vt posthac opera diligentiaq́ vestra, corupti mores, ad pristinam disciplinam reuocentur, crescatq́ in dies magis magisq́ Dei cultus. Quare non otio, sed labori indulgendum, non delicijs, sed cruci ferendæ, danda est opera. Non est enim, vt Christus ait, seruus maior domino suo, si me persecuti*

sunt,

sunt, & vos persequentur. Hunc vobis ad imitandum proponite, currentes ad propositum certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem IESVM; qui, vt Paulus ait, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Proponite & Apostolorũ principem Petrum, qui vt Christum vnice amauit, sic & Crucis infame supplicium libenter sustinuit: & inuerso capite deorsum, ne magistro æquaretur, mori voluit. Proponite denique veteris, nouiq; testamenti sanctos viros, quorum vna omnium vox fuit: propter te mortificamur tota die, & facti sumus velut oues occisionis. Quem Prophetarum non sunt persequuti Patres vestri, obiecit Stephanus Iudæis. Christus quoque: & vos implete mensuram Patrum vestrorum. Videtis dilecti filij, Ecclesiæ Catholicæ laborantis statum, ab ijs vndique hostibus circumuentæ, qui Christi sponsam extinctam maxime vellent. si bellum duntaxat indixissent Gentes, Iudæi, Barbari, & noui orbis incolæ à Christiana fide

alieni, ferendum forsitan esset, inscitiaque tribuendum: sed eos, proh dolor, infestissimos hostes nacti sumus, qui ex nobis exierunt, & Christi se nomine iactant, lauacro etiam Baptismatis tincti. Quae cum ita sint; vigilare vos, vt fortes milites, & in statione excubare decet. Erit enim tempus, quantum prouideo, cum & nomen vestrum, improbis inuisum, & sanam doctrinam aduersarij non sustinebunt: sed pergite, vt cœpistis, ad brauium aeternae gloriae currentes, vt aliquando comprehendatis. Non vos labor, periculaq; deterreant, non debilitent minae, non mortis metus frangat: sed ipsi vos holocausta offerte Deo in odorem suauitatis.

Ad electionem quod attinet, ratam eam habemus, & fortunare Deum, quae agitis, precor. De me verò: omnia indulgenter vobis largior, quae possum, & benedico illis etiam socijs, qui toto terrarũ orbe, Euangelicae praedicatione occupati, peregrinantur. Vos bonis omnib. augeat parens ille vniuersi Deus, ac Apostolorum

stolorum princeps, cuius in sortem, locumq; vocati sumus. Et tametsi negotijs publicis variè nunc impediti sumus, si quid tamen postulabitis, quando Ecclesiæ Dei commodo vester omnis labor impenditur, vobis ô socij noctu, atq; interdiu fores patere volo. Deum Opt. Max. precor, numerum simul, & pietatē augeat, & Ecclesiæ, quæ agitis, bene euenire, ad omniumq; vtilitatem pertinere, velit: crucis signum opera vestra Gentibus ad orientem solē, & occidentem peruenire: nomenq; Iesu, & Euangelium prædicari.

Hac Pontifex diserta oratione habita assurrexit, dimisitq; socios, crucis signo bene precatus, quæ promiserat re ipsa præstitit perbenigne: viaticis enim, & alimentis, discedentes iuuit, cæteros fouit.

DE

IACOBI LAYNIS

Societatis IESV Præpositi Generalis ab Ignatio Secundi.

LIBER SECVNDVS.

Rem Societatis publicam Præpositus generalis administrat. Alphonsi Castrij apud Indos Martyrium.

CAPVT I.

COnuentu dimisso, profectisq; in prouinciam socijs, nihil habuit LAYNES antiquius, quã vt ad societatem confirmandam, iactis pridem ab Ignatio fundamentis feliciter, curam, cogitationemq; conuerteret: Tergiuersandi enim nullũ amplius relictum videbat locum. Hoc itaque in primis studio fuit, vt Constitutiones diuinitus ab

tus ab Ignatio oratione, experimentisq; conſcriptas, promulgaret, ſeruandasq; religioſe, addita epiſtola, commendaret. Viderat enim acutè vir prudens, permagni intereſſe in tanta nationum, ingeniorumq; varietate, vno omnes communique Pręceptionum vinculo inter ſe colligari: nimirum vt eſſet, quemadmodū conſenſio, amorq; mutuus; ſic & morum ſententiarumq; ſimilitudo: ceteroqui in ciuili hominum vita, factiones, ſeceſsionesq; naſci. Quæ in Prouincijs ſingillatim ſeruanda conuentus præceperat, eadem re ipſa publico commodo geri mandat, vti in dies in immenſum, quod euenit, creſceret ſocietas, nihilq; res Chriſtiana detrimenti caperet. Italiam quoq; ſociorū prouinciam, quæ Italiam vniuerſam, Neapolitano regno excepto (cui Alfonſus Salmeronius præerat) complectebatur, quod maior eſſet, & vaſtior, quam vt ab vno Prouinciali præpoſito, vt illi annos aliquot vſu venerat, obire commode, ac luſtrari poſſet, in duas diuiſit. Inſubrum altera

tera

teraProuincia facta, vulgo Lombardiam àLongobardis appellant: quam ipsam hodie in duas diuisam, Mediolanensem, & Venetam, videmus. Præfectus illam administrare cœpit LAYNIS iussu Benedictus Palmius: cui & concionibus, & singulari pietate augere eandem studium fuit. Altera item Etrusca prouincia facta, quæ à Ligurum ora ad Anconam vsque, superi maris portum, pertinet: ambitu suo complexa, & Vmbriam, & Agrum Picenum, quem Marcam Anconitanam incolæ nominant. Huic itẽ Præfectum cum Imperio Petrum Ribadeneyrã dedit, qui Ignatij vitã duorum item præpositorum Generalium (qui eius Magistratum proxime exceperũt) Hispanico sermone, Ignatij etiam Latine summa fide elegantiaq; conscripsit. Cæteris item prouincijs ab Ignatio constitutis, recẽtes socios Præfectos dedit, & aduigilare iussit. Quo factum, vt breui communis res societatis bene sit gesta. Quam recẽs natam stirpem, vt olim Ecclesiam, incrementum sumere sanguine irrigatam

tam ſociorum voluit Deus. Namq́ue LAYNIS gubernacula mors illuſtrauit Alfonſi Caſtri Luſitani, anno poſt Chriſtum natũ 1558. Hic decimo 1558.
ante anno primum Malacæ ſacris operari cœpit circiter Kal. Iunias magna neophytorum incolarumq́; lætitia. Franciſcus Xauerius, qui primus ſociorum Euangelium Chriſti apud Indos, & Iaponios promulgauit, illuc tum inde traijcere parans, commodum appulit, ſacrumque Caſtro concione de ſuperiore loco cohoneſtauit. Vndecim is poſt annos Molucenſibus in inſulis Indiarum Orientis ſocios pie rexerat; Mauræ dehinc inſula, in Irim, Ternatæ finitimam cogitans conſcenderat. Ibi à perfidis barbariſq́; nautis proditus, captusq́; & vinctus Saraceno tyranno, quod Chriſtianus eſſet & ſacerdos, traditur. Quintum iam diem manibus, pedibuſq́; trunco viridi alligatus ſub dio, & ſoli obiectus iacuit. Deinde per aſperas rupes, reuinctis poſt tergum manibus, raptatus, multiſq́; vulneribus confoſſus, in mare deturbatur.

tur. Tertio post die, diuina prouidentia, ad littus cadauer, miro splendore clarum, cum adnatasset, recentiaque vulnera ostendisset, licet æstus Oceani summus ijs in oris exsistat: id sane piæ, innocenterq; actæ vitæ argumentum bonis pijsq; fuit, qui mortẽ eius pro eo ac debuerant, luxerunt; quia & barbaris flebilis ea mors accidit, quibus & sanctitatis opinione carus, acceptusque erat. Cædis immanes auctores, percussoresque exitum se dignum repererunt: quippe qui partim pulueris tartarei ictib⁹, partim sacro igne, quẽ S. Antonij appellãt, periere.

Socios in Euangelij apud Indos prædicatione occupatos per epistolam consolatur. CAP. II.

CAstri martyrio inuitatus LAYNES, sociorũ caritate flagrãs, ceteros qui apud Indos peregrinabantur, officij admonẽdos solandosque ratus, Epistolam scripsit, quam propter eos potissimum, qui in eandem à Deo expeditionẽ vocati sunt, hic non adscribere pigebit.

Etsi

*Etsi datis de cõmuni re litteris ad so-
cios, qui cum auctoritate istic præsident,
meo defungi munere possem, tamen quia
vos, Fratres carissimi, visceribus inscri-
ptos circumfero, animo indulgere meo,
dum paucis vobiscum ago, vosq; in Do-
mino hortari simul, & solari placuit: pro
quibus preces quotidie socios, non Romæ
solum, sed & omnib. in prouincijs Euro-
pæ fundere iussi, vt parens ille Deus bo-
nis vos omnibus, ac virtutibus cumulet:
conatus quoq; & cogitationes magno Ec-
clesiæ commodo in maius prouehat, tan-
demq; ad æternæ beatitudinis portũ de-
cursu per breuis vitæ spatio, perducat,
magnum quidem esse Dei in vos benefi-
cium existimandum est, quos in societa-
tem filij sui vocauit: amplius tamen, ac
pœne singulariter de ijs socijs meretur,
quos istuc ad Euangelij prædicationem,
arduam sane ac perdifficilem, barbaras
inter gentes, legauit, opibusq; instru-
xit immensis; quo maior ea Indica ex-
peditio est, & ad plures animorum salus
pertinere videtur: idq; magno cum inco-*

larum

larum emolumēto, & vestro. Incolarum quidem, quod non eos solum, qui Christo pridē nomina dederunt in religione maiorū confirmatis (vt in his locis agere consueuimus) & in officio continetis, sed & alios in dies Idolorum Dæmonumq; cultores, atq; mancipia, in veram Christi libertatem vocantes, hæredes regni cælestis efficitis cohæredes autem Christi. Vestro item commodo, quod non de omnibus bene mereri tantum istic liceat, hortando, erudiendo, consolando, cæterisq; Christianæ caritatis officijs, verum etiam quod ferre constanter aduersa, atque acerba persecutionū queatis, vt non laborem duntaxat industriamq; ponere, sed sanguinem vitamq; profundere paratisitis, Apostolorum Christi ac discipulorum exemplo, cuius profecto nomen barbaris gentibus importantes eiusdem causa si opus sit, mortem appetere non dubitetis. Quamobrem licet charitas non æmuletur, non desunt tamen socij complures, qui vobis hanc felicitatem, pœne dixerim, inuideant, plurimos itaq;

itaq; sociorum laborum comites, si desiderijs obsecundandum esset, haberetis: tamē submittam in tempore vineæ istius ingentis, & messis albæ operarios selectiores, maximeq; idoneos. Illud affirmare liquido possum, magnam istic vobis materiam, & segetem exercendæ pietatis, ac patientiæ Christianæ in dies nasci in tot tantisq; aduersis, vt fides vestra, velut aurum, quod per ignem probatur, Lydioq; lapide exploratur, persequutionibus nunc probetur. Deum itaq;, si sapitis mente perpetuô, vt præsentem inspectorem, oculisq; gestate: qui vbi humana deficiunt solatia, tum demum suis præsto adesse solet. Deinde illud vobis persuasum cupio, qui animorum istic salutem quæritis, eo vos vberiores in Domino fructus collecturos, quo plus operæ, studijq; in animi integritate, demissione, obedientia, tolerantia, & caritate posueritis. Igitur officij vestri existimate, non solum consolationem socijs, exterisq; in Europa hominibus adferre, sed etiam victa, quā sustinetis, expectatione

exemplo

exemplo esse nobis, & emolumento: vt pietatis nos odor afflet, bonamq; nobis existimationem cõciliet. Quare, fratres, hortor, & moneo, vt licet in dies salutis animorum zelũ crescere oporteat; valetudinis tamen ratione habeatis, quo labores quã diutissime, constantissimeq; tolerare possitis. Animo vero præcipua cura adhibẽda, ne socordia, atq; ignauia languescat: quin potius pietatis studium augeatur. Vestri enim esse iuris desijstis, cum votis vos obstrictos in hanc expeditionem, Deo victimam, sponte obtulistis. Quæ cũ ita sint, cautè in gente peruersa ambulandum, ne coinquinemini, censeo: vt licet claustris non conclusi, libero passim, & cœlo, & solo vagemini absq; inspectore, & arbitro societatis, legibus vos tamen solutos non esse existimetis. Timor itaq; Dei, votorumq; religio in officio continere singulos debet: Tempori nonnihil diurnis negotijs eripiendum, tribuẽdumq; more, institutoq; societatis orationi, excutiendæq; conscientiæ, immedijs officijs animarũq; curis. Sin præ negotiorum

negotiorum mole non vacat frequenter Deum precari, animum tamen expedit identidem in Deum tollere, præsentemq; circumferre. Succedant & in precationis assiduæ locũ spiritus exercitationes, cum per otium cuiq; licuerit: Equidẽ sic mihi persuadeo toto anni curriculo, temporis aliquid suppetere ijs, qui Gentium conuersioni dant operam: quo tempore colligere sese commode queant, quæq; gesserint, ad vnguem explorare, cum præteritis præsentia componendo. Rationes itaq; vsu, experimentisq; edocti, nouas excogitare in dies procurandæ Indorum salutis assuescant: eas mox ad superiores, quoad eius fieri potest, referãt, eorumq; consilijs pareant, dictoq; audientes, barbaris hominibus virtutis exemplum præbeant. Quo fiet, vt Deo benè iuuante res omnes vobis ex animi sententia eueniant. Sic illum vniuersitatis Moderatorem vobis propitium precor, precaborq; assidue, vt magna in dies virtutum, pietatisq; accessione, eius præceptis, consilijsq; volentes pareatis,
vitaq;

vitaq; tandem fruamini sempiterna. Ro-ma pridie Id. Septemb. 1558.

Collegia sociorum in Europa excitata.

CAP. III.

HIc tum erat societatis apud Indos status, vt sanguine pertincta humus vberiores iam fructus extulerit: par etiam in Europa incrementum frequenti eorum concursu qui sociorum in album adscribi cupide vellent, vt & domus ampliandæ, & nouæ quærendæ fuerint: sed hic principum in Hispania virorum & ditiorum liberalitas minimè defuit. Initia Collegiorum, sed paucis colligā. Methymnæ Campi, Oppidum id nūdinis olim, & mercaturis frequens, primum post Lusitanos, sociorum in Hispania Collegium ludū literarium
1551. aperuit anno 1551. quod Petrus Seuillanus è societate sacerdos primus rexit Sexto post anno, constitutum, reditibusq; auctum Petri Quadrati, & Franciscæ Mancona coniugum benefficen-

neficentia. Ille Antuerpiæ Aduaticorum dũ negotiaretur, emporio longe celeberrimo, Ignatium Loyolam Lutetiæ Parisiorum ſtudijs operã dantẽ eleemoſynis benigne iuuerat. Cuius quidem pietatis hunc ſe fructum tuliſſe dicere ſolebat, vt bonis ſuis vti, fruiq; ſocij vellent, atque ali ſuo ære non detrectarent: teſtatus etiam teſtamenti tabulis, Deo ſe Opt. Max. à ſe parta libenter tranſcribere. Murgitanum (Carthagini Spartaniæ vicinum id oppidum eſt) eo ipſo tempore inchoatum, ſumptibus Stephani Almeidæ Carthaginienſis Epiſcopi, ante diem 10. Kal. Septemb. Percommodè verò cecidit, beneq; incolis euenit, ſocios magno reipu. fructu ibi tum receptos. Altero enim poſt anno, corrupti aëris lues vagata, vrbẽ pœne exhauſit: hic ſocij quaſi in vacua veniſſent, (fugientibus ad vnum omnibus metu peſtilentiæ, qui animorũ ſalutem, & ſacra procurabant, parochis) vicatim, vi veneni correptis ægrotis aures dare, & Euchariſtiã porrigere. Idem extra pomœria in tugu-

rijs iacentes ob ſacerdotum inopiam alloquijs ſubleuare. Qua in re fidem, diligentiamque noſtrorum in ægris curandis, nemo deſiderauit. Extincti Collegij Præfectus M Hotaua, Gaſpar Lopez, & Marcellus ſacerdotes: frater item Petrus Cabrera, Vicecomitis Cabræ filius. Complures præterea peſte infecti tandem Dei benignitate incolumes euaſerunt: qui & bonum cæteris exiſtimationis odorem afflarunt, & ciuitatis bene erga nos animatæ ſtudium auxerunt. Non diſsimilis Placentini Collegij
1554. origo fuit à Guterio Caruaialio Epiſcopo anno 1554. Inſtituti, & tertio poſt anno abſoluti. Ocanienſe item Ludouicus Calataiut, Protonotarius, vt vocant, Apoſtolicus, conſtruendum aere ſuo curauit, hortante maxime, qui nondum ſocietati ſe addixerat, Ioanne Ramires Doctore Theologo. Haberi cœptum id Col-
1558. legium à ſocijs anno 1558. quibus præerat Didacus Carrillus. Montillani Collegij par condicio fuit: quod nobiliſsima matrona Catharina Fernádez

dez Corduba, Marchio Priegi, à fundamentis extruendũ sua pecunia curauit: Francisci Borgiæ primum vsa consilijs, anno Christi 1555. in eã sententiam venerat: quę tertio post anno bona LAYNIS venia quod optauerat executa est. Alphonsus Lopez primus eam familiam in socijs tenuit, vir doctus iuxta ac pius. Vitia quæ hic inueterauerant, socijs satagẽtibus sublata: iuuentus eius ditionis optimis, simul & literis & moribus exculta, quod adeo gratum Dominæ officium exstitit, vt ad eius in nos studiũ cumulus nouæ benignitatis accesserit, quod postea non vnius Collegij, sed omniũ fere patrociniũ suscepisse visa sit. Hispalensi quoq; Collegio ædes eo tempore nobilis viri magno precio redemptæ, cũ area, quã nostri mox habitarunt: quæ olim domus Ducis Medinę cęli fuit: quo loco hodieq; Professorũ domus est, templumq; augustũ exædificatum visitur. Abulense item per hæc tempora, & natũ, & auctum, adscito in sociorum numerum Ludouico Medina, nobili Abulensi, 1555.

prudentia ſingulari prædito : cuius bonis,& ditiorum aliquot eius oppidi benignitate auctum Collegium: incolis etiam grati animi voluntas creuit. Et hæc quidem Collegia Ignatio adhuc ſuperſtite inchoata, Laynis poſt opera incrementum ſumſerunt: nunc quæ tum primum ædificari cœpta Collegia recenſebo. In
1558. his Toletanum anno fere 1558. initium habuit, quod in Profeſſorum ſociorum domum poſt vertit : cuius loci ſitum ægre tueri ſocij , vicinis pugnantibus,potuerunt. AEdes enim Comitis Orgarij erant , natalibus claræ , vt per manus traditum creditur S. Ildefonſi Archiepiſcopi , & patroni tutelaris Toletanorum : qui Deiparæ Virginis integritatem ſcripto defendit. Vtriuſque precibus factum exiſtimant, vt loco deiecti ſocij non ſint, litibuſque extricati magnos incolis fructus adferant animorum. Belmontanum inchoauit eo ipſo anno, pro ſingulari in ſocietatem ſtudio , eius oppidi dominus Didacus Lopez Paciecus , Marchio

Villenæ:

Villeuæ: Deinde auxerunt hæredes. Ad hoc Gymnasium, tanquam ad mercatum, pietatis simul & litterarum, finitimorum iuuentus frequens confluit, imo & è Bætica. Rexit & hanc domum idem Petrus Seuillanus. Verum perturbatis post rebus, & ædibus ad tectum non perductis, Frãcisca Legionensis, Virgo nobilis, & pia, tandem hæreditate sua Collegium publico commodo constituit. Segobiensis tale ferè, in sequenti anno principium fuit, cum in conductis precio ædibus socij versarentur, sacerdos pius Ludouicus Mendozius Segobiensis, qui Romæ complures annos commoratus Ignatio visus esset familiariter, captus sociorum studio re bene lauta in partem iuuit, aluitq; socios. Primum ibi socijs præfuit Ludouicus Satander. Hic concionibus, pijsq; instituti officijs ciuium animos sibi adiunxit, auxitq; numerum, vt aream breui, cui inædificatũ hodie Collegium visitur precio coemerit. Eo ipso tempore & Palentinum Collegium cœpit euocatis so-

cijs, beneficentia matronarum nobiliũ Tereſiæ, Quinnones, Comitis Mõtis acui, & Leonoræ Vegæ Ioannis Vegæ ſororis (qui conſilij Caſtellæ regni præſes fuit:) filij item ipſius Sueri. Socijs primis hic præfuit, vt in Annalibus comperi, Petrus Saabedra.

Collegia item in Italia & Germania conſtituta.

CAP. IV.

NEque cæteræ hoc bono Prouinciæ perpetuo caruerunt. Foro liuij enim, quod Italiæ, Cæſenam inter & Fauentiam oppidum eſt, ſociorum ſedibus ædem ędificare animum induxit Petrus Aliotus Epiſcopus ad
1558. annum Chriſti 1558. Additum id Etruſcæ tum prouinciæ Collegium: poſt loci vicinitatiſq; commodo, Inſubrum, vulgo Lombardiæ prouinciæ adnumerari cœptum.

In Germania Auguſtæ Vindelicorum ſocietati, quam vnice complexus eſt, Otho Truchſes Cardinalis, &

lis, & Episcopus illustri loco natus, Collegium construendum curauit anno 1559. Vti tamquam murum hæreticorum furori, qui iam rerum publicarum pernicie gliscere cœperat, obijceret: nutantesque in auita religione confirmaret; lapsos ad sanam mentem traduceret. Accitus eo nomine Petrus Canisius, Necmagensis, societatis Theologus. Is assidue concionando, hortando, docendo, vsque eo rem Christianam promouit, vt hæresi valere iussa, complures, qui pestiferarum opinionum æstu abrepti præcipitarant, reuocarit. Varijs post tempestatibus, tamquam naui, in amplissima illa Rep. iactati socij, dum nihil intentatum hæretici relinquunt, in omnesque sese vt solent, formas vertunt, quo nostros gradu deijciant, atque deturbent: fixam sedem Dei beneficio tenuerunt. Qua in re & Fuggerorum illustris familiæ fides, diligentia, ac liberalitas enituit. Monachij etiam, quę summorũ Ducum Bauarię sedes est, Albertus eo ipso anno

1559. (margin, beside "anno 1559")
1559. (margin, beside "Monachij")

Collegium alterum excitare à fundamentis constituit, qui iam Ingolstadiensem Academiam socijs attribuerat, quo sese hæreticorum circũcirca audaciæ, atque calumnijs opponerent. Singulare enim eius familiæ studium in societatē semper exstitit; quod & Gulielmus Dux non solum retinuit, sed etiam incredibiliter auxit: præcipua sane in Religionem maiorum propensione, ac zelo ductus: quo & armis, ferroq; lupos, ne in gregem piorum grassentur impune, à finibus arcet. Perspecta itaque pridem Alberto sociorum fide, ac vigilantia, & labore alteras sua manu ad LAYNEM litteras dedit, a. d. V. Kal. Quinctilis, (quę in commentarijs sunt, & in manibus habentur.) & humanitatis refertæ, & honorificæ in socios beneuolentiæ notis aspersæ. Rogat socios plures, tamquam fessis recentes submittat, qui aciem priorum instaurent; hostes verbi Dei gladio ancipiti acriter oppugnent, quà concionando, quà confitentibus aures dando, quà denique hæreticorum tela

tela retorquendo, ac refellẽdo. Quin & iuuentutem, Reip. neruos, & seminaria, non litteris duntaxat & disciplinis, sed quod rei caput est, optimis etiam imbuant & moribus, & institutis. Addito ad hæc elogio, in eam se spem venisse, fore, vt aliquando, Deo bene iuuante, sociorum opera, fides, Religioq́ue maiorum apud suos, omnesq́ue adeo Germanos locum tueretur suum, & in pristinum decus reuocaretur.

In Sardiniam socij penetrant.

CAP. V.

DVm hæc in continente geruntur, in Sardiniæ quoque regno insula maris nostri, societatis nomen famaq; increbuit: quod diuina quadam prouidentia factum arbitror. Alexius enim Fontanus Sardus, domi clarus, & locuples, Quæstor item regius, patrij soli vicẽ, vitijs abundantis, miseratus, affecta iam ætate moriens testamento legarat bona, quæq́ue ex illis pecuniæ redigi possent,

Saxari, (oppidum id à Saxorum frequentia nuncupatum ferunt) alendis societatis alumnis : quibus socijs vsus pridem erat in Belgio perfamiliariter , inque pietatis studio processus fecerat. Re ad LAYNEM Romam dilata , Francisco Borgiæ, cui tum Hispanica sociorum prouincia commissa esset, per literas negotium dat , binos è socijs in Sardiniam quamprimum allegaret, exploratum, aline illic socij commode possent: tum ecquæ salutis animorum spes affulgeret. Hic Franciscus nihil cunctandum ratus, cum plurimorum salus insulanorum ageretur, extemplo Balthasarum Pinam, & Franciscum Antonium misit. Accepti sacerdotes per humaniter, omnique officiorum genere à Prorege, Episcopis , & Præfectis : quibus etiam litteris socios Ioanna princeps, Philippi Catholici regis soror commendarat , cuius tum absentis nomine Hispaniam administrabat. Templum illis attributum, & ædes, quas ma-

matrona nobilis ſacris velatiſque virginibus deſtinatas, aere ſuo exædificarat, ſed à mercatoribus profanos in vſus precio conductæ ſqualebant. Tertius his comes laborum Petrus Spica, ſocietatis & ille presbyter, commodum acceſſerat; è Belgio delatus, vt patrij cœli ſoliqùe benignitate, medicis auctoribus, à diuturno lentoque morbo conualeſceret, vireſque reciperet. Hi ſtrenue concionari in templis, foris, cuſtodia, & Xenodochijs, Pueros etiam fidei rudimenta per compita docere. De officijs, nodiſque religionis ſacerdotes publice erudire, vt reatus, noxaſque dijudicare, & lepram à lepra diſcernere aſſueſcerent. Tantus mox finitimorum fama excitorum concurſus exſtitit, vt rerum ſuarum arbitrium omne Patribus, quos ſanctos illi appellabant, ſalua vt religio conſcientiæ eſſet libenter permitterent. Cognito, quod res erat magni inſulanorum intereſſe, complures eo ſocios

tanquam

tanquam in coloniam mitti, alios Roma submisit LAYNES: Collegiũ Saxari construi permisit ad annum
1559. Christi 1559. Quinto post anno Calari
1564. etiam condi cœptum, vbi regia est, & Proregis, aulicorumq; domicilium. Quatuor hodie Collegia, vnum etiã tirocinij domum incolæ numerant, quorum non pauci societati sese aggregarunt, vt prouincia pœne facta sit. Magnus quidem hic à socijs labor in excolenda siluescente vinea susceptus, sed qui vberes mox fructus adferens, precium operæ tulit. Incredibile enim dictu, quot quantaq; vitia funditus sublata, lumine disciplinarum, quæ, vt solet, inscientia pepererat: dum ab ignaris officiorũ, quamuis graue flagitium religioni minime ducitur. Pulsa itaq; primum, apertis litterarum ludis, barbaries vitiorum seminarium. Insulani cum libris, qui seculis aliquot muti tacuerant, in gratiam redeunt. Noua lux affulgere, & veluti sol exoriri, depulsa à mẽtis oculis densa caligine, videbatur. Sacerdotum ordo restitutus, vt conti-

nenter

nenter casteque more maiorum, viuerent; studio sacrarum litterarum, officiorumq; dediti; ceteris pietatis facem præferrent. Philosophi mox, & Theologi è ludis nostris prodierunt; ex alijs etiam Academijs, medicinæ, & iurisperiti cóplures. Sublatæ vsuræ, cócubitus illiciti, exactæ domo pellices, cædes, periuria interdicta, quod beneficium & grato animo Sardi non inuiti agnoscunt.

Ludouicum Consaluum in Lusitaniam mittit LAYNES.

CAP. VI.

OPtimam esse gubernandi formam, cum penes vnũ res summa esset, & ad vnius, cuius ratio constaret, arbitrium omnia referrentur, optimatium tamen consilio temperandam sapientissimi homines iudicarunt. Idem in Ecclesiastica hierarchia verùm esse sanctus, & prudens vir iudicarat Ignatius: qui in constitutionum librum retulit, optimum factum videri Præposito societatis

generali aſſiſtere perpetuo ſingulares, ex omnibus Prouincijs à ſocijs, non ab ipſo, delectos Quatuoruiros; qui tanquam inſpectores in commune conſulerent, quique in laborum partem vocati, leuius imperãdi onus efficerent. Solutus hac lege vixit Ignatius: ſiue quod non niſi à morte Conſtitutiones promulgatæ, ac Prouinciarum ſuffragijs comprobatæ; ſiue quod indignum Patribus vitium, his finibus eius auctoritatem circumſcribi, vt alijs rerum geſtarum rationem redderet, qui ſocietatis auctor, & princeps, omni bono de ea meritus, familiam duceret. LAYNI verò, qui primus eas Ignatij leges magno ſociorum commodo Præpoſitus promulgarat, aſſiſtere iuſſi ſunt ſociorum decretis Quatuoruiri: Hieronymus Natalis, Ioãnes Polancus, Chriſtophorus Matridius, & Ludouicus Conſaluus de Camera. Hic cuius gratia in hũc ſermonem ingreſſi ſumus, domo Luſitanus, & nobilis, Ioanni principi Luſitaniæ Ioannis Regis III. filio, & Sebaſtiani parenti à ſacris

olim

olim cõfeſſionibus fuit: Regi in primis carus ob ſingulares animi dotes, acceptuſque. Mortem interea loci Ioannes princeps, & poſt longo ſatis interuallo, Rex obijt. Is teſtaméti tabulis Catharinæ coniugis fidei, Sebaſtianum nepotem commiſit, & adulto regnum hęreditario iure reddere iubet; parens enim Sebaſtiani (quod contra oportuit) morte obita patrem Ioannem anteuerterat. Educationem in primis Rege dignam eidem commendat: Ludouicum Conſaluum, cuius antiquam fidem exploratam haberet, præceptorem morum, & diſciplinarum nepoti, iubet adſciſci. Reſignatis iam teſtamenti tabulis, nihil Catharina duxit antiquius; quam vt Regis voluntatem vltimam exequeretur. Ad LAYNEM Romam litteras dedit: Regis vita functi vltimam voluntatem exponit. Obſecrare itaque Ludouicum Conſaluum in Luſitaniam quamprimum mitteret. LAYNES rem in ſua poteſtate ſitã negat. Prouincialium enim ſibi iuſſu, atque

con-

consensu assistere quatuor viros societatis, in his & Ludouicum. Eorum itaque arbitrio, non suo Roma discedere posse. Ad hæc ardentius Reginæ vltimam coniugis volũtatem, ratam esse oportere, religioseq; seruãdam. Excusationes itaque quas non acciperet missas faceret. Se familiam Sebastiano nepoti cõstituere nolle, donec Ludouicus, quod quam maturrime fieri cuperet, præsto Olyssipone adesset. Hic LAYNES iterum animi pendẽs æstuabat, quoque se verteret ambigebat: illinc Ignatij decretis parendum & instituto; hinc Regum Lusitaniæ tot tantaque extare in societatem merita, vt iure optimo parentum loco duci debeant. Ad hæc ingrati animi vitium effugiendũ socijs in dies inculcabat. Accessit ad illud honorificum quidem societatis munus videri, liberorum illi regiorum educationem ex testamento cõmendari; at laboris idem plenum fore, atque inuidiæ, animo longe ante prouidebat: quod, vt nunc tempora sunt, principum vitia, expeditiones, euenta, &

tu, & exitus, præceptoribus plerumque, vt Senecæ doctori Neronis scelera, ab aulicis temere tribuantur. Eadem & Ludouico profectionem si salua religione posset, detrectanti, in mentem venerant: Prouinciã arduam illã quidem, sed periculosè plenum opus aleæ, atque calumniæ videri. LAYNES nihil tãdem amplius tergiuersandum ratus, nec inani spe lactare Reginam oportere, litteris respondit, Consaluum ea lege iturum Olyssiponem, vt si prouincialibus socijs, quorum id iudicium esset, probaretur, operam in Sebastiano informando daturus hæreret; sin abiudicarent, obsequendi saltem studium iam perspectum, æqui, boni faceret. Igitur Ludouicus post kalen. Quinct. anni 1559. Roma in viam sese in Lusitaniam dedit. Olyssiponem simul saluus attigit, purgare se omni ope apud Reginam, & deprecari prouinciam, sed frustra, nitebatur; victus tandem cessit imperijs, munusque strenuè obiuit: optimum Principem optimis pietatis, & litterarum præceptis, 1559.

cęptis ad omnem honestatē imbuit. Dei verò cultum, & religionis amorem insevit. Sed ostensus hic tantum terris Princeps. Iuuenis enim in Africana expeditione, dum Seriphē, Fezzi regē, qui alijs Mahamethus dictus, in regno retinere armis nititur, fortiter pugnās in prælio cecidit: magno sui gēti Lusitanicæ relicto desiderio. Hæc ideo retuli, vt socios honoris, & id genus munera semper defugisse, non affectasse posteritas norit.

Paulo IV. extincto LAYNEM Pontificem creare Cardin. volunt.

CAP. VII.

PRofecto in Lusitaniam Consaluo eo ipso anno a.d. XV. kal. Septembr. Paulus IV. vita simul & Pontificatu decessit. LAYNES Romæ Præpositus generalis docendi munere clarus, & concionibus in ore omnibus erat, & frequens ad illum è Curia hominum concursus fiebat. Cardinalibus conclaui, vt solet, inclusis

clusis, cum variè essent & discrepantes in Pontifice deligendo sententiæ: dumque in vnum conspirare volunt, comitiorum tempus extractum. Igitur vrgente Othone Truchsio Cardinali Augustano ceterisque gregalibus, ad comitia LAYNES tanquam arbiter, qui diuturnam litem sedens dirimeret, accitus, vadimonium sistendum, nihil tale suspicatus, existimauit. Conuentum vix ingresso, ecce tibi purpurati aliquot Patres, summa auctoritate præditi, qui prudētiam hominis, pietatemque cum singulari doctrina coniunctam pridem perspectam haberent, grege facto, capita conferunt, & de Pontifice creando LAYNE, nec opinante (licet Cardinalium collegio non esset adscriptus) raro, & inusitato exemplo, deliberant. Suboluit statim quod res erat LAYNI, quicquid molirentur Patres. Missionem itaque ardenter flagitat, vrgere societatis negotia, quæ prolatari diutius nollet. Extemplo itaque, quasi periculum malumque

impen-

impenderet effugit, tanto proſe[...] ſtudio, quãto ambitioſi mortales ho- nores ambire conſueuerunt. Fuga di- lapſo illo, in eadem nihilominus ſe- tentia perdurat ſenatus, nunciatum- que abſenti eſt, Cardinales duode- cim principes, qui Eccleſiæ Catho- cæ mores ad priſtinã illam ſeueram- que diſciplinam reuocari exoptaré, magna conſenſione de eo Pontific- creando ſuffragia tuliſſe. Idem cu- poſt illa Franciſcus Varegas, iureco- ſultus egregius, qui tũ Philippi II Regis Catholici legatione fungeba- tur, LAYNI renunciaret, ea verbo- rum grauitate eluſit, vt vel ſermon- ipſo honorum contemptum, animi- demiſſionem, teſtaretur. Nominar- poſſum qui id præſentes audierint: quin & Cardinalis ipſe Auguſtanus dum LAYNE poſt vita functo iuſt- pro veteri neceſſitudine Auguſtę Vi- delicorum more maiorum perſoluit funebri laudatione idem ſanctè con- firmauit, ad ſummum ſacerdotium duodecim Cardinales ſuffragia, ſe auctore tuliſſe: ſed fuga dilapſum,
ſeſe

ſele velut tempeſtati, & naufragio ſubduxiſſe. At quid mirum? nam & Cardinalitium galerum antea defugiſſe retulimus: qui nimirum dignitatis gradus, vt minor eſt, ita ſalutis æternæ minore periculo geri poteſt. Ille verò, qua erat modeſtia, partim ſilentio rem perpetuo preſſit, partim quaſi ludus fuiſſet, eleuare ſolebat.

Miſſiones & Collegia inſtituta, in his & Romanum.

CAP. VIII.

PAuli Quarti Pontificatum, Pius item Quartus excepit, anno poſt Chriſtum natum, 1560. qui & ipſe optime erga ſocietatem animatus, bona ductus exiſtimatione, miſſiones ex eo corpore inſtituere cœpit. Bini ſocij in Hiberniam, Britanniæ vicinam iuſſi proficiſcuntur: qui pios & Catholicæ religionis amantes inſulanos à Britāniæ Reginæ armis atque tyrannide oppreſſos confirmarent: animoſque explorarent, quoſnam potiſſimum creari Epiſcopos è republica

1560

blica

blica esset: denique de omni sta[tu] Pontificem certiorem facerent. Bini item in Cypri insulam missi Nicosiam metropolim ingrediuntur, Archiepiscopi precibus vocati: quod Collegium socijs, suorum commodo ædificare vellet. Lustrauit vna cum Archiepiscopo dioecesim sacerdos noster Emmanuel Gomesius, Montis maioris cognomento. Hic assidue concionari Italice, auresque ritè confitentibus dare, ceteraque societatis officia diligenter exequi; frustra tamen, nullo aut perexiguo laboris fructu, præfractis iam insu-
1570. lanorum animis. Quo factum vt decimo post anno, iusta Dei vindicta à Turcarum tyranno expugnati in hostium potestatem venerint. Ad Epidaurios totidem missi, Italus vnus, & alter item Hispanus. Quæ ciuitas emporio clara, & nauigandi arte hodie nobilis, Ragusa vulgò appellatur. Doctrinæ verò cœlestis indigere videbatur, quod Turcis finitima vectigal pendat. Socios libenter incolæ acceperunt, & humaniter,

niter, vt sunt morum facilitate singulari. Igitur in tanto animorum lucro non frustra suscepta profectio est. De missionibus adhuc egimus: nunc Collegia recensenda.

Nouocomense, in Cisalpinæ Italorum Galliæ oppido situm, hoc ipso anno 60. inchoatum, sumptus suppeditantibus Odoscalcis principibus in ea vrbe viris. In Etrusca prouincia, quæ hodie Romana, iacta Collegij Maceratensis fundamenta, ex ærario reipublic. incolis exemplo Patrum excitatis, qui Lauretano proximo Collegio digressi, ad vineam illam colẽdam accesserant, agrumq; omnem Picenũ omnibus officiorum societatis generibus famaq; complerant. Eandẽ & in Germania mentem per id tempus DEVS Treuerensi dedit Archiepiscopo, vni è septemuiris Cæsaris creandi Electoribus. Socios enim Roma euocandos curauit, qui impios hæreticorum conatus res Christianorum publicas euertendi, ociumque & pacem turbandi studium, pietate ac litteris infringerent. 1560.

rent. Igitur Academiam, veterem quidem illam, sed temporum vitio infrequentem, & ad paucos redactã, societati attribuit vniuersam: vt sopitam pridem, ac pæne depositã literarum pietatisque disciplinam reuocarent; rudes ad hæc docerent fidei Christianæ summam, & populos frequenti sacramentorum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ vsu, ad pristinum fidei decus excitarent. Non fefellit Præsulem spes: vberes enim, & opinione maiores animorum fructus, iam tum socij colligere cœperunt, & in dies referunt. Eo ipso anno in Lusitania cœpit Collegium Portuense: à quo portu Portugaliam nũc nominari Lusitaniæ nomine mutato, memoriæ proditum. Bracarense item Barptolemæus, martyrũ cognomento, è familia D.Dominici sanctitatis opinione clarus atque doctrinæ, suo ære extruxit. Brigantinum quoque à Theodosio Brigantię Duce ædificari, partim suorum commodo, partim societatis studio, cœptum. In Orientis Indiam hoc anno profecti socij duo

tij duo Andreas Consaluus Methymnensis, & Alphonsus Lopez Nauarrus. In itinere illud ad æternitatem memorabile pietatis exemplum editum. Nauis qua vecti socij, sexcentis quinquaginta pass. millib⁹ à Goa, in vada & breuia impingens, fracta dissilijt. Vectores pœne trecenti exscensione facta in arenam desiliunt. Pauci scaphis salutem quæsierũt, vocatis etiam socijs, & loco dato, vt si salui esse vellent vna Goam peterẽt. At reliquorum clamor & fletus est subsecutus, deseri se queritantium. Indignum itaque socijs visum, caritatis leges violare, & naufragos propediem morituros deserere: quare vitam mortalem tot tantorumque animorum saluti post habendam censuerunt. Morientibus reliquis, opem quoad eius fieri potuit, consolatione Christiana, & pane nautico parce distributo, tulerunt. Postremò & ipsi extincti inedia perierunt. Relatum id à fide dignis, qui tabulis nauis colligatis Goam tandem salui dilati sunt.

Romano etiam Collegio, vnde reliqua omnia propagata esse constat, quod ceterarum Europæ nationum seminarium est, area, & solũ datum, liberalitate matronæ nobilis victoriæ Tolfiæ, Camilli olim Vrsini Marchionis Guardiæ coniugis. Hæc patrui Pauli IV. Pontif. max. consilio & ope, ædium plurimarũ insulam aere coemptam, virginũ Deo sacratarum cœnobio destinarat. Mutata post voluntate, maius Ecclesiæ commodum spectans, nec opinantibus socijs, Collegio extruendo, sponte donauit suadente, & consilio iuuante Pio IV. qui suæ erga societatem voluntatis, primis pontificatus annis hanc dare cœpit testificationẽ; vt domiciliũ nobis Romæ æterna in vrbe terrarumque regina assignaretur. Nec illo beneuolentiæ genere contentus, ad Catholicum quoque Hispaniarũ Regem Philippum, datis disertè literis, quæ in manibus sunt, Collegium sociosq; de meliori nota commendauit. Officia conatusq; nostrorũ, quæ pontificia sedes pridem comprobasset, eidem lau-

dat

dat,& vtilitates pdicat. Rogare itaq; comiter illos in regno cõplectatur, quaq; pietate ceteras piorum hominũ familias soleret Rex verè Catholicus, eadem societatem foueret. Id è re sua fore, orbisque adeo christiani permagni interesse. Morem gessit Rex pius, & qua re cumq; potuit, iuuit perbenigne.

Gonsalui Silueiræ apud Indos martyrium. CAP. IX.

INeunte anno 1560. Gonsaluus Silueira Lusitanus, Comitis Sorrellę filius, Goa soluens, ad regna penetrauit Inambaium, & Manomotapam, non procul à Bonæspei promontorio, Sofalam inter, & Mozambicum sita, vt Euãgelij lucem barbaris Gentibus inferret. Trucidatus tandem crudeliter iussu Regis Manomotapæ, quem fide Christiana imbutum, sacro Baptismatis lauacro, tinxerat. Rem ex Indiarum litteris societatis sic gestam accepimus. Vt primum Inambaium Aethiopiæ vrbem attigit Silueria Gonsaluus, vsq; eo ex oculis laborare

1560.

lib.2 epist. 4. Maffeio interp. & li.16. hist. Indic. vbi nominatim

cœpit, vt propius factum sit nihil, quam fato ibi concederet. Recreatus tamen à morbo ad vrbem regiam Tongen iter intendit. Ibi Regem vna cum vxore, sorore, liberis, cognatis, regniq; proceribus, populo denique, intra paucos dies magna omniũ gratulatione, atque lætitia, sacro fonte lustrauit. Rex Constantini, Regina Catharinæ, soror Elisabethæ nomen adsumpsit. Post ad Senam nauibus delatus, vicũ sane frequẽtem, inde Manomotapam vrbem regiã adijt. Rex confestim cum muneribus, qui inuiserent, misit, auri põdere ingenti, bobusq; permultis, vt Gentis mos est, & famulatu ad ministeria quotidiana: quippe de Lusitanis, q ibi negotiaban tur, iam ante cognouerat, Gõsaluum non modo vitæ sanctitate, sed etiam generis claritate, ac nominis imprimis esse conspicuum. Gonsaluus gratijs actis muneribusq; repudiatis, per interpretem Antonium Chaiadũ Lusitanum, Regem cogniturum respondit, quod genus auri, quasúe diuitias quæsitũ venisset. Obstupuit ea animi

magni-

magnitudine Rex, venientemque ad se, tanta gratulatione, & significatione honoris excipit, quanta neminem vnquam antea. Nam & in ipsa penetralia, quo nulli est aditus, introduxit; & assidente matre assidere sibi iussit. Eidemque iterum munera obtulit, quantum auri, prædiorum, boum deniq; vellet, quos incolæ non minoris, quam aurum ipsum æstimãt, auferret. Cùm nihil se præter ipsum Regem respondisset optare, conuersus ad interpretem Rex: *Profectò necesse est*, inquit, *qui nihil horũ accipiat, quæ à ceteris tantopere adamantur, longo interuallo à reliquis distare mortalibus.* Tum Gonsaluus tabulam Mariæ Virginis depictam, quæ veste latebat Regi donat. Cuius desiderium quo magis exacuat, prefatur illam esse effigiem matris Dei, cuius in ditione, ac potestate sint omnes Reges, & Imperatores orbis terrarum. Rex imaginem veneratus, in regio cubiculo collocat, ibidemq; quasi sacellũ quoddam precandi causa peristromatis

pretiosis exornat. Narrant qui inde venere Lusitani, noctibus deinceps circiter quinq;,reginam cœli,ea ipsa specie,quam tabula ostenderet, diuinam circũfusam luce, suauiq; splendore fulgentem, augustissimo simul, ac iucundissimo aspectu, dormitanti Regi astitisse. Gonsaluum itaque accessit, ait se mirum in modum angi, quod sermonem reginæ eius, quæ secum singulis noctib⁹ loqueretur,non intelligeret. Cui Gonsaluus eam esse linguam diuinam dixit, quam nemo nosset,nisi qui sacrosanctis eius reginæ filij legibus pareret, quippe qui Deus esset, generisq; totius humani redemptor. Bidui deinde spatio interiecto Rex per Antonium Caiadum Gõsaluo apertè renunciat, certũ esse sibi,matriq;, Christiana sacra suscipere,proinde ad se baptizandum quamprimũ veniret. Gonsaluo tamen dies aliquot supersedere satius visum, dũ Rex Christianæ fidei pręceptis ac rudimentis imbuitur: quibus cum satis iam operam dedisse videretur, quinto circiter, & vigesimo post aduentum

tum die, Gonsaluus Regem simul & matrem non sine solemni pompa & gratulatione baptizat. Regi Sebastiani; Matri, Mariæ nomen est inditum. Eo ipso die Rex Gonsaluo, quoniam aurū respueret, boues centū donauit. Ille ad Caiadū misit, vt in frusta dissecti distribuerētur in pauperes. Regem imitati trecēti ferme è regni ꝓceribus Christo pariter sese addixere. Gonsaluus hic nullū genus carnis omnino gustauit, cocto dūtaxat milio quodā exiguo, herbisq; & syluestribus victitans pomis. Iamque spectata vitæ, morumq; sanctimonia, studioq; salutis humanæ, tantū sibi summorū, infimorumq; beneuolentiā conciliauerat, tantosq; in omniū animis effecerat motus, vt in Christianā religionem vniuersa multitudo videretur incūbere: cū à Mahometanis quatuor proceribus, & callidis viris, & apud Regē gratiosis, Gonsaluo parātur insidiæ. Ij Regi partim coram ipsi, partim per idoneū internuncium valde sibi dolere demonstrāt, quod tantum in capitis, regnique discrimen vltro

 se ipse

ſe ipſe demiſerit. Gonſaluum, cui tantũ fidei, & honoris habeat, miſſu Proregis Indiæ, terræque Sofalæ regulorum ad explorandum Regis ſtatum, ſolicitandumque ad defectionem popularium animos aduenifſe; vt motibus excitatis ipſi deinde infeſto exercitu ſubſecuti Regem opprimerent. Addunt inſuper fabuloſa portenta; Gonſaluum magum eſſe teterrimum omnium & ſagaciſſimum; varia veneficia ac medicaměta ſecum attuliſſe ad incolarum animos occupandos, Regemq; mactandum. Quicunq; caput ſuũ aqua perfundi paterentur conceptis præſertim verbis confeſtim volentes, nolentes in eius poteſtatẽ venire. Idipſum alibi contigiſſe: proinde videret etiam atque etiam Rex, quo progrederetur, cui ſe ſuaque crederet. Si Gonſaluum abire permittat incolumem, fore vt ciues mutuis inter ſe cædibus amentes atq; lymphati miſerandũ in modũ graſſentur atq; concurrant. Hiſce alijſq; mendacijs onerato Regi, adoleſcenti prçſertim, ac matri, facilè perſuaſum

eſt, vt

eſt, vt Gonſaluum primo quoq; tempore interficiendum curarent. Necdum ea cōſilia eruperant, clādeſtinis agitata colloquijs, cum ad Antonium Caiadum Gonſaluus: *Haud ignaro, inquit, mihi, nec imperato mors inſtat ab Rege.* Caiado autē ita incredibilis viſa res; vt ſubridēs prorſus negaret. Iamq; dies aduenerat necis, vel vitæ potius: qui dies natalis erat D. Suſannæ virginis martyríſque, a.d. 3. Eidus Sextilis anni 1561. Gonſaluus ab Antonio magnopere petit, vt Luſitanos duos, tresúe continuo ad ſe accerſat: 1561.
Confeßionem, inquit, *illorum, tuamque ſimul excipere, ſacraque Euchariſtia hodierno die reficere vos omnino conſtitui: nec enim poſtea potero.* Facta re diuina, factiſque eodem die Chriſtianis circiter quinquaginta, veſtem ad corporis cultum, roſaria ad precandum diuiſit. Mira vultus hilaritate, animique trāquillitate animabat Luſitanos inſcios quid ille conditū haberet in animo. Ijſdem ſacrorum apparatum dat in ædes Antonij deferēdum. Ipſe linteatus cum effigie Chriſti ad cru-

cem affixi, domi remansit. Post Caiado; *Antoni,* inquit, *paratior profecto ad mortem obeundam ego sum, quam ipsimet inimici ad inferendam. Regi autem, & matri libēter ignosco. Mahometanorum quippe artificijs, ac dolis inducti sunt.* Martyriū scilicet pridem exoptarat, dum Bracaræ versaretur, datis ad Godinū societatis sacerdotem litteris, cupere pro Christi nomine multa acerba perpeti, crucis etiā mortē oppetere, testatus. Gōsaluus cum secus diuersorīū in area ad multam noctē, quasi è corporis custodia exire gestiēti mora omnis longa videretur, ita citatis gressibus ambulasset, oculis semper intētis in cœlū, manib⁹ modo sublatis ad sidera, modo crucis in figurā extensis, ducens ex intimo corde suspiria, suū deniq; tugurīū subijt, fusisq; precibus coram Christi signo, quod vnū solatium illi supererat, in arundineū stratū decumbit, & in somnū incidit iustorū. Id ex insidijs conspicati satellites octo circiter illico irrumpunt. Acceptū pedibus, & brachijs, humo tollunt quatuor: duo collo inijciunt finem: quo vtrinque adducto, Gonsaluus expres-

sam ex ore, naribusq́; magnã sanguinis copiã effudit, & spiritũ simul Domino reddidit. Tum verò Christi simulacro sacrilegis manibus cõminuto, defuncti corpus reste ligatũ, attractumq́; interfectores in præterfluentem Monsengessem deijciũt: ne videlicet quod Mahometani confinxerãt, cadauer ipsum tam malefici hominis sub dio relictum veneni sui tabe cũctos inficeret. Hunc habuit exitũ pia Gonsalui legatio: quo sublato, Rex eadem sæuitia percitus, Christianos pariter quinquaginta, quos ille extremo die suo pepererat, magistri donis exutos iubet occidi. Id simulatq́; cognitũ est, regni proceres, quos encoses vocãt, rei atrocitate perterriti, consensu adeunt Regem, &, *Si hominibus*, inquiunt, *hisce mors idcirco debetur, quod aquam infundi capitibus suis à Gonsaluo permiserint, eadẽ & omniũ nostrum, & verò tua quoq; caussa, Rex, est: omnibus vno, eodemq́; læto occumbendũ.* Qua denunciatione repressus Regis furor cũ aliquãtulũ residisset, eũ biduo post Lusitani quoq; cõueniunt: docẽt, q̃ graui

 scelere

ſcelere ſeſe obligauerit: Terrores inſuper addunt, non Deũ modo indignã innocentiſſimi ſacerdotis necẽ debitis pœnis, ſed etiã homines ipſos, nobiliſſimi viri bello atque armis vlturos. Ad ea REX diligẽter excuſare ſeſe culpam in ſuaſores, impulloreſque reijcere: magnũ perpetrati facinoris dolorem oſtendere. Deniq; vt factis verba conſentiãt, è quatuor conſiliarijs duos confeſtim interficit: nam reliqui duo, rem odorati, maturè diffugerãt; ſed Dei nequaquam manus effugere potuiſſe exiſtimandum.

Miſsio Alexandrina ſociorum.
CAP. X.

ALteram in Aegyptũ miſſionem inſtituit LAYNES auſpicijs
1561. Pij IV. anno 1561. re tamẽ infecta peruicacia gẽtis. Alexandrin⁹ Patriarcha cum Cophris, ſic enim ſacerdotes appellant, Romam cum litteris Syrum origine, cui Abrahamo nomen, legat: Optare ſe cum ſacrorum ſummo antiſtite Paulo IV. tandem in gratiã redire, quẽ iã agnoſceret Eccleſiæ caput eſſe: rogare itaq; doctores mitteret,

qui

qui dogmata fidei à quibus gens illa schismate adducta pridem desciuerat enuclearent, ad concordiamq; reuocarent. Ducere Pontifex id negociũ, diem è die ducendo, quod fraudulētæ nationi, toties fide violata, fidendum minus existimaret. Quartus iam annus abierat cum & mors Paulum oppressit, & Alexandrinũ negotium diremit. Pio mox suffecto, ecce tibi nouæ Alexandria litteræ: vrgent, rogant, efflagitant: Pontifex quo erat propagandæ Ecclesiæ studio (plures enim aberrantes oues Pastor in viam reducere cupiebat) censuit doctores eo rudiũ, & imperitorũ hominum, qui Turcis vectigales essent, mittendos. Igitur LAYNI in mãdatis dat, è corpore societatis, quos maxime ad rem idoneos arbitraretur, deligeret; qui & linguarum peritia, & sacrarũ litterarum cognitione ceteris pręstarent, vt gentibus illis errores eripiant, expiatosque Romanæ Ecclesiæ legitime restituant. Electus ad eam expeditionem Christophorus Rodoricius domo, Hispanus, singulari, & prudẽtia & doctrina

doctrina, Ioannes Baptista quoq; Elecenus, pius in primis, & oræ illius, & Arabicæ linguæ gnarus, vsuq; rerum pollens. His se alter Hispanus vltro comitem sacerdotibus dedit. Itaque postridie Cal. Quinctiles in viam se cum Abrahamo Syro dant, Alexandriam versus, vt de his quæ per literas Patriarcha Apostolicam sedem rogarat præsentes agerent: dignum item Patriarchæ pallium sacrũ Pontificis munere, offerrent, qui & Legatum Syrum Roma cum donis honorifice dimiserat, quo fide summa suorum ciuium salutem, concordiamque Ecclesiarum promoueret. Multa sane socij terra, marique aspera atque acerba perpessi, Mauros inter, Iudæos, transfugas, & hæreticos summo capitis, libertatisque discrimine iactati. Verum saluti animorum consulentes, corporis valetudinem negligunt: tandem tamen Deo bene iuuante, aduersa constanter tolerantes superant. Alexandriam delati mox Cayrum, sic enim à nauigantibus hodie Europæis appel-

latur vrbs, quæ olim Memphis Aegypti veteribus dicta. Vltra hanc dierũ aliquot itinere Patriarchã in eremo S. Antonij repertum salutant: litteras à Pontifice Pio muneraq; offerunt: cum ecce tibi, incertum an mutata in deterius sententia, siue, vt affirmabat, quod nihil tale per legatũ postulasset, res corrupta lõge aliter cecidit. Nunquã enim impetrari ab illo potuit vt errores, palinodia adhibita, abiuraret, cum Ecclesia Romana in gratiam rediret, summumq; Pontificẽ Christianæ Ecclesiæ caput agnosceret. Disputatũ in vtramq; partẽ acriter. Sacerdos ostendit orientis Oecumenica Concilia, Græcosq; adeo Patres ad vnũ omnes à nobis stare, illũ causa cadere, & damnari schismata. Errorum itaq; cõuictus ad artes confugit, partim obmutescẽs, partim defugiẽs. Igitur nihil ab imperito homine, & pertinaci, vt gentis est mos, extorqueri, erroruę eripi potuit. Fidem itaque habere recusauit socijs, durus homo, qui salutis gentis illius quærendæ gratia, tam longinquum iter

summo

summo vitæ discrimine obiuissent. Quamuis autem societatis ea missio Patriarchæ, extra munera, quæ auare retinuit, commodi nihil attulerit, salutaris tamen socijs, & incolis extitit: illis quidem, quod laborem susceptum, re infecta, ratum Deus habuerit: His vero, quod per confessionem plerique Christiani rite expiati, quod rarius in Aegypto accidit, Eucharistię mysterijs expleti vitam reducto cursu mutarint in melius. Sacerdotes item aliquot Græci Romanæ sedis auctoritatem legitime confessi socios admirabantur, nihil illos, dum confitentibus aures darent, accipere aut velle, aut posse: contra atque illi, cum pro rata confessi delicti parte mercedem exigere solerent.

Collegijs iterum societas aucta & Prouincijs.

CAP. XI.

Tironum societatis tam frequēs numerus erat, vt ad annū hunc
1561. millesimum quingentesimum, & sexagesimum primum Collegia plura fuerint

fuerint instruenda, atque adeo Prouinciæ diuidendæ. In Germania Moguntiacense institutũ sumptibus Archiepiscopi vnius è semptemuiris Imperij, qui Academiam, collapsaq; pridem sacrarum literarum studia socijs mandauit ad profligandas recentes, ac deprauatas Hæreticorum opiniones, iuuentutem quoque optimis & moribus, & sententijs imbui optimus Antistes iussit. Neapolitano in regno Nolæ institutum socijs tironib. Collegium à nobili eius oppidi domina coempto aere suo Comitum Nolanorum palatio. In Hispania Conchẽse octauo quidem ante cœptum anno 1555.
(Paucos enim socios auitos educabãt Alphonsus Ramires, & Petrus Puteanus, Ecclesię illius canonici) Formam tamen Collegij hoc anno primum accepit, Hieronymi Natalis, cui Hispanam sociorum Prouinciã LAYNES commiserat, auctoritate: exædificante, sumptusq; suppeditãte Petro Marquina: quo vita functo, cognatus Lupius Marquina, vt bonorum sic & singularis erga societatem beneuolentiæ

tiæ hæres annuis auxit reditibus. Villaregij item domini, qui vicus Fontis cognomen inuenit, Ioannes Paciecus Siluius, & Hieronyma Mendoza coniuges socijs agros attribuunt, alendis tironibus. Eam in sequenti anno donationem idem Natalis ratã habuit. Templum mox, ædesque adiecere. Par etiam beneficentia nobilium virginum fuit, Ioannæ Sunigæ, sororis Hieronymæ: Petronillæ item, & Ioannæ Castellæ sororum. Hic tirocinium Prouinciales socij bene ponunt, vt pietatis asceticis abunde exercitati è tenebris atque vmbra, in lucem solemque studiorum officiorumque prodire tandem audeant. Madritanum Collegium per idem tempus inchoatum, quod eo Pintia Vaccæorum domicilium Philippus Rex verè Catholicus, regiamque traduxisset. Igitur è rep. visum socios aulicis quoque, & variarum nationum inquilinis, quà confitendo, quà concionando, operam pie nauare. Aream itaque magno ære coemit, in qua hodie Collegium visitur, matro-

na pia

na pia iuxta ac nobilis, quæ Philippum olim puerum educarat Leonora Mascarenias. At non defuere (vt in piarum originibus rerum) æmuli, qui & situm nobis inuiderent, & ludum erudiendæ iuuentutis, aperiri gratuito vetarent: quæ res tamen per se, vt honestissima, sic & rebus pernecessaria communibus iudicatur. Tempus vero, eiusque filia veritas, rupis instar, ictus aduersariorum tandem retudit, atque infregit. Sedes Villimarensis in suburbio pœne Burgensi, hoc ipso tempore accepta est referenda docto viro, beneq; de societate merito Benedicto Vguceioni Florentino patre nato, Burgensis Ecclesiæ Canonico, Collegiorum numero creuerat & Prouinciarum administrandarum labor, vt ab vno obiri commode non possent. Laborem itaque minuere, Prouinciasque diuidere LAYNES constituit. Igitur ex vtroque Castellæ regno duæ item sociorum Prouinciæ factæ. Castellæ, vt vocant, veteri idem Natalis (qui

LAY-

LAYNIS auctoritate lustrare in Hispania sociorũ Collegia iussus erat, Præfectum dedit Ioannem Valdenuanum: Toletanæ vero Prouinciæ Ioannem Suares præfecit. Antonio Araozio, qui vtramque ad illud tempus Prouinciã moderatus erat Hispanarum cõmissa est Prouincia vniuersa, Francisco enim Borgiæ succenturiatus, qui Romam à Pio IV. Pont. Max. euocatus discesserat, administrauit.

Magistratu sese abdicare nititur LAYNES.

CAP. XII.

TRiennium iã abierat cum LAYNES priuatæ vitæ, qua erat animi demissione amantior, se cogitat abdicare. Cõuentu enim socio-
1558. rum anno 1558. habito quo Præpositus omnium suffragijs renunciatus erat, deliberandum Pontifex Paulus IV. censuerat, viderẽt etiam atque etiam Patres vtrum è re societatis publica magis videretur, Præpositi ne generalis perpetuum esse munus, an aliquot annorum curriculo circumscribi, alterumque continuo subrogari.

Missa

Misso itaq; Petro Pacieco Cardinali Hispano, & animum tandem inclinare significat, vt bona cum venia sua ex Ignatij decreto perpetuum illud munus esset. Sic creatus LAYNES est. Dubitauit denuo Pontifex, cœtuque sociorum iterum coacto, req; in controuersiam vocata, & precibus assiduis, sacrisque Deo commendata, in eam omnes sententiam summa animorum consensione veniunt, atque subscribūt ad vnum omnes LAYNE excepto (ne retinere magistratū velle, Præpositus cum esset, videretur) Ignatij decretum de perpetuo Præpositi generalis magistratu retinendum videri: oblato etiam hac de re Pontifici libello, quo rationum hæc fere momenta collegerant: hanc Deū mentem Ignatio in legibus ferendis dedisse, tale vt decretum faceret de perpetuo illo summoq; magistratu, idq; incredibili consensu Patrum qui frequentes ea de re consultarāt, idē iure consultis visum, idem religiosarum familiarum auctoribus placuisse: idem à sapientissimis philosophis tutissi-

tutissimum gubernandi genus iudi-
cari. Constantem firmamq; eam reip.
administrandæ formã esse, cum ad v-
num omnia referrentur, & vni ratio
rerum gestarum perpetuo constare.
Reges ad hæc, & Principes, hæredita-
rio etiam iure, non arbitrario meli-
imperare. Episcopos quoq; & id genus
dignitates nõ nisi morte obita hono-
res deponere. Quin & Pontificis sum-
mã dignitatẽ perpetuam rectius geri.
Ad hæc cõmodum id societati fore vt
omnes melius noscat, rerumq; vsu, &
experimentis auctoritateq; polleat.
Seuerius quoq; disciplinã seruari pos-
se perpetuo vnius magistratu. Fore i-
tem vt à societate profligentur ciui-
tatum omniũ pestes, ambitio, pren-
sandi studiũ in candidatis, factiones
deniq; ac seditiones. De hinc sump-
tus, labores, & pericula itinerũ, si per-
petua nõ annua sit dignitas, societati
minuentur. Perstitit tamen Pontifex
in sententia, & vocis oraculo pronũ-
ciauit placere sibi, vt tertio quoq; an-
no comitia socij delegendo Præposi-
to generali haberent: & si ita videre-
tur com-

tur communi omnium consensione, retinere magistratum, non abdicare, iuberetur. Paul⁹ insequẽtis anni mẽse sextili exeunte discessit è vita. Dubitatũ itaq; valeret ne voce tantum negotium hoc socijs datum, vt triennio quoq; conuentũ agerent. Respondent iuris bene periti, & Cardinalium doctissimi, quãdo Pontificis responsum tabulis non esset, aut diplomate consignatũ, nullum adferre præiudiciũ: valere interim Ignatij de perpetua cõmunis societatis Præpositi dignitate Decretum, ceterasq; leges cõstitutas, & promulgatas, quod tabulis consignatæ essent, & à Pontificibus, imo & ab ipso Paulo subscribendo confirmatæ circumferrentur LAYNES nihilominus, religione tactus, omnino abdicare se magistratu, & ad conuentum ea de causa Prouinciales socios aggregare constituit. Re itaque ad sacerdotem, qui aures rite confitenti dabat, mature delata, vetat ille, ne quid noui tentaret, inscijs, qui assisterẽt Patribus, & quorũ arbitrio recte adhuc societatẽ modera-

raretur.

raretur. Hi ſimiliter conſulti magno diſſuadent opere, ne ſocietatem nouarum rerum ſtudio turbaret. Ignatij Decretum de magiſtratu illo ſummo non deponendo, religioſe ſeruandum, cum illius auctoritate, tum quod vna cum cæteris legibus Pontifices pridem citra exceptionem confirmaſſent. Ad conuentum vocare ſocios, non, niſi vrgente neceſsitate per leges licere: ſumptibus enim non neceſſarijs prouincias minime eſſe onerandas. Ad hæc patefactum in feneſtram alijs, qui poſt ſequerentur, vt idem auderent. Quotus enim quiſq; vitæ innocentia præditus non præferat magiſtratui vitam priuatam, & ocioſam. Ne his quidem ſententijs Iureconſultorum Patrumque iudicio, LAYNES acquieuit, ſed ſingulari animi demiſsione, ſe ipſe ad vnguem explorans, indignum ſe ratus, nec ſatis idoneum qui clauum teneret, alterum cui adminiſtrādæ ſocietatis munus traderet, dari optabat. Quamobrem ad vniuerſum tandem ſocietatis corpus referre votū placuit. Ad Prouinciales

uinciales itaque Europæ, & Professos sacerdotes literas dedit: triennium iam effluxisse, & diem cessisse: rogare aliũ indigno sibi sufficiant, munusq; regendæ societatis vniuersæ, alteri tradant. Rationes etiam causasq; candide subiecit. Respondent vno ore omnes, pergeret porro rectum clauum tenere: onusq; ne detrectaret: interesse enim societati videri. At stimulabat hominem Pauli IV. vox, donec Assistentes Pium IV. supplices rogant, vellet iubere: que, LAYNEM Præpositi societatis munus bono publico nõ detrectare. Religione vero qua obstrictus Pauli Pont. verbis teneretur, liberaret, scrupulumq; eximeret. Ille vero ac libẽter: irritumq; dictum interpretatur: Ignatij decretum de perpetuo Præpositi generalis magistratu sartum tectum seruari viuæ vocis oraculo iubet, fidem tunc appellauit, & testimonium præsentis Hippolyti Cardinalis Ferrariensis & Apostolicæ sedis legati. Huic vni auctoritati cedẽs LAYNES, moderare societatem perrexit.

IACOBI LAYNIS

Societatis IESV Præpositi Generalis ab Ignatio Proximi.

LIBER TERTIVS.

In Galliam à Pio mittitur LAYNES.

CAP. I.

Egatum ea tempestate Pius IV. in Galliã mittere cõstituit Hippolytum Cardinalem Ferrariensem, qui ob singularem prudẽtiam, natalium splendorem, & Gallicæ in Italia gentis patrocinium, Carolo regi eius nominis nono. Matrique Catharinæ Medicæ, iuxta carus, acceptusq; erat, quo natum istic bellum intestinum, & Caluinianæ labis incendium initio pius parens pro virili restingueret. Co-

mitem

mitem Cardinali qui Hæreticorum calumnias, cum res daret refelleret LAYNEM Theologum egregiũ addidit. Roma digrediuntur Cal. circiter Quinct anni 1561 licet cœli æstus, 1561.
annique hora à profectione deterrere quietemq́, flagitare videretur. LAYNES, ad hoc quod cœlestium flagraret amore, in Italiæ oppidis qua iter haberet frequenter concionabatur, eo labore, itinerumq; & æstus incommodis Ferrariæ grauem in morbum ad medicorum desperationem incidit. Mox DEO bene iuuante, confirmata statim valetudine, Galliam cum Hippolyto saluus incolumisq; ingreditur. Regina tũ, Caroli Regis, cuius tutelam gerebat, auspicijs, adconuentum Proceres Galliæ Possiacum, non procul à Diui Germani vocarat, vt de pace positis armis ciuilibus, deq; religione maiorum, illic retinenda agerét. Venire eodem (quis credat) nobilium quorundam factione, atque præsidio è Gebennicis ausi Theodorus Beza Gallus, & Petrus Martyr Italus, cęteriq; pestilentis ca-

thedræ miniſtri, quod quidem de religione colloquium Poſsiacenſe, poſt hominum memoriam pernicioſiſsimum, vt iam tum LAYNES animo prouiſum prædixit. Seminarium extitiſſe ſeditionum bellorumq; ciuilium, & Sectarum quæ ad hanc diem, diſſeminatæ, regnum cætera florētiſſimũ, & pietate olim Chriſtiana, clariſsimum, tantum non funditus euerterunt; prudentes homines obſeruarunt. Magnum ſane LAYNI pijsque omnibus is conuentus dolorem attulit, vt temperare ſibi non potuerit, quin bona reginæ venia, animi ſenſum atque mœrorem, habita hac Italico ſermone vehementi atque diſerta oratione, publice teſtaretur, *ſi ea duntaxat ſereniſsima Regina, hoc conuentu agerentur, quæ Gallici regni propria, ad reliquos nihil attineret, & ad Reip. regniq; adminiſtrationem tantum ſpectarent, ſilentium equidem mihi libens indixiſſem. Platonis conſilium ſecutus. Quo exterum ac peregrinum hominem in aliena Rep. vetat eſſe curioſum*

ſum. Neq; Hiſpanus de Gallicis rebus iudicare auderem, in tanta Principum, & Epiſcoporum, doctiſsimorumq; hominum quos huc confluxiſſe video, corona, niſi enim ineptus atq; imprudens rerum haberi vellem. Verum enimuero cum in præſens videam, de religione maiorum ac fide (quæ vna omnium gentium eſt, & Catholica, & Romana, ideoq; ad omnes orbis terrarum incolas, & Regna ex æquo pertinet) de communi profecto omnium cauſa agitur: & officium eſt filij non ingrati, Matri laboranti Eccleſiæ Catholicæ omni ope præſidioq; ſuccurrere. Quamobrem me, vt arbitror, hodierno die, nemo, iure exterum licet hominem reprehendet, qui communem omnium Chriſtianorum cauſam pro virili defendendam ſuſcepi, vt enim nullus eſt apud Deum perſonarum reſpectus, ſic & in ſponſa eius eccleſia, nullum diſcrimen Græci aut Hebræi, Itali, aut Hiſpani, Indi, aut Europæi, equidem sereniſsima regina, & vſu rerum & varia librorum, potiſsimum vero ſacræ ſcripturæ lectione

 comperi,

cōperi, periculosæ plenum esse opus aleæ & damno obnoxium, cum ijs colloqui vel auscultare, qui ab Ecclesiæ Catholicæ matris nostræ gremio sponte exciderunt & deprauatarum sese opinionū laqueis vltro induerūt, ac veluti transfugæ à religione maiorum desciuerunt. Nec enim temere illos in sacris literis diuinus spiritus passim, nunc serpentes, nunc lupos, interdum vulpes, nonnunquam & feras appellare consueuit. Serpentes quidem, qui visu enecant, & euomunt venena, lupos item rapaces in vestimentis ouium obambulantes vt dominicū gregem dissipent, atq; dilanient. Vulpes astutas quæ Vineam domini suffodiant. Belluas denique crudelitate immanes, quæ partim vi partim dolo, malisq; artibus, Dei domum euertere nituntur. Hinc scriptura
Eccl. 12. *ait: Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiāt bestijs. Quæ cum ita sint duplex mihi in his malis consilium atq; remedium publice profuturum, venit in mentem, certum alterum, alterum non perinde tutum*

tum, in vtroq; vero illud persuasum cupiam, neq; tibi Regina, neq; Principi seculi huius, fas esse, fidei res controuersasq; tractare: id enim, potestatis à Deo illis commissæ fines excedit, qui regnorũ Prouinciarumq; administratione, ius suum cuiq; ex æquo & bono tribuendo continentur. Sacerdotum nimirum id munus, Episcoporum id officium est, Fidei causas controuersiasq; disceptare, legem diuinam interpretari ac diiudicare Cumq; res ardua per se, difficilisq; periculiq; plena sit, Fidei Religionisq; censura, ad Pont. Max. Ecclesiæ caput, & generale concilium, quale nuper Tridenti, cogi cœpit, dubia & controuersa de quibus ambigitur, omnium seculorum ætatibus referri, & debent, & solent. Et vero in Basiliensi concilio cautum fuisse accepimus, ne dum generale cõcilium cogitur, sex ante mensibus in Prouincijs priuatæ synodi, conuentusq; agantur. Optimum itaq; factum, si qui forte (vt esse inuitus animaduerti) in Galliæ regno deprauatarum opinionum zizania, in Sess. 15.

agro Domini disseminare temere audẽt, aliudq́; Euangelium promulgant contra scriptum & traditum Dei verbum, præter Apostolorum doctrinam, & contra sanctissimorum hominum sensum, auctoritatemq́; scripturam recte interpretantium, ij Tridentum ad conciliũ, pridẽ indictum & nunc instauratum, tanquã ad legitimum tribunal mittantur. Illuc enim doctorũ hominum, totius Europæ flos, Episcoporum, Theologorum, & iure consultorũ, veluti in Panegyrim confluit, &, quod rei caput est, Spiritus sanctus præsto Concilijs adesse, sanamq́; patribus aggregatis doctrinæ veritatẽ suggerere, consueuit. Põtifex, ne quid dubitent, cõmeatum illis, fidemq́; publicã, vt tutis illis Tridenti esse liceat, dabit. Illic discent, quæ ignorant: Error eripietur, nisi pertinaces resistant veritati, lumenq́; cæci reijciant. Alterum vero non perinde tutum remedium tollendo ex agro Domini hæreticorum lolio, videtur, vt si Tridentum proficisci recusent, forumq́; defugiant, ad Episcopos Galliæ mittas, qui, adhibi-

hibitis Theologorũ doctiſsimis, docebũt, quæ vera ſit Eccleſiæ fides, quæ auctoritas ſcripturæ: nullis tamen admiſsis, ad hanc diſputationem præter quam Eccleſiaſticis: ne vt fieri amat, imperitum vulgus venenũ audiendo citius bibat, quam remedium. Cancer enim hæreticorũ ſemper ſerpit: Quos quidem Epiſcopos ſi audire detrectant dic Eccleſiæ: quam ſi non audiunt, ſint tibi veluti Ethnici, & publicani. Hæc ſi ſeruare velis, (velle autem debes) magna te moleſtia liberabis, & Galliæ regno olim florẽtiſsimo, regũ Chriſtianiſsimorũ exemplo, optime conſules.
Cauſa iam perorata, ad hæreticorum fallaces captiũculas, quibus imperitæ plebis animos ineſcare, atq; irretire ſolent, diluendas, curã, cogitationemq; conuertit. Vnum de multis argumentis acute ab illo, & perſpicue cõcluſum adferã. Aſſerere enim auſi ſectarij, ſi Miſſa, cruẽti illius in cruce ſacrificij figura eſſet, in hoſtia ſimul figuratum Chriſtũ eſſe minime poſſe. Sophiſticã hanc captionẽ apta ſimilitudine ſic eluſit, ac refellit LAYNES

Rex potentissimus ditionis suæ vrbē obsidio circūdatā, collecta manu, fusis hostium fugatisq; copijs liberat, victor, & triumphans ingreditur. Liberos ciues campo frui promittit, non alia mercede, quā, vt quot annis frequens eius victoriæ memoria exstet: quæ triplici ratione celebrari potest: vel assidua prædicatione ad posteros transmissa, seu histriarū monumētis memoriæ prodita: vel ludis & imagine belli, quam identidem milites, ducesq; re præsentent: vel demq;, quæ ratio cæteris longe præstabilior, celebriorque videtur, si Rex ipse præsens ludos, imaginemq; partæ à se nuper victoriæ exhibeat, spectandamq; ostendat ciuibus. Idem profecto in Missæ incruento sacrificio vsu venit: Memoriam enim mortis Christi, crucis ac cruciatuum exhibemus, quibus hominem in libertatem asseruit Deus, ac dæmonem generis humani hostē victum superauit: qui princeps huius seculi mūdum cinxerat, in suamq; potestatem pœne redegerat. Christum quoq; saluatorem constat, vt hostiam viuam, & propitia-

pitiationem pro delictis hominum Deo patri à sacerdotibus quotidie iã inde ab initio nascentis Ecclesiæ, reuera offerri solere. Profligata iã de Fide quæstione reges iterum allocutus LAYNES, serio hortatur ne posthac huiusmodi sectariorũ colloquia, reip. perniciosa, patiantur: non enim iudices illos à Deo religionis constitutos, sed Episcopos, sed Ecclesiam, eiusq; caput Pontificem maximum. Periculosam item, ideoq; interdictam iam inde à Theodosio Imperatore pio, cum hæreticis disputationẽ, atq; colloquiũ: deuitanda itaque, & fugienda. Ad hæc vna fide Catholica, regna atq; imperia in officio contineri, iusque recte administrari: Catholicos Principibus dicto audientes obtemperare: hæreticos contra factionibus atque seditionibus, optime constitutas respub. euertere. Eius rei si exempla requirerent (ne lõgius abirẽt, memoriáq; analiũ replicare vltimã necesse esset) finitimarũ Germaniæ gentiũ exẽplo docti saperent. Si forte regnandi cu-

piditate Dei causam negligerent, fidemq; maiorum, vt plus ęquo Politismo dediti solent, desererét, etiá atq; etiam viderét, ne regno quoque ipso aliquando exciderent: quod Religio Christiana, atque catholica norma sit, & regula legum, regnorum, pacisque publicæ. Vehementi hac oratione, firmisq; lateribus LAYNES, frequenter etiam, iterare: fusis interdú in dicendo lacrymis, quas & auditoribus excuteret. Reges consilium secuti, hæreticorum id genus conuenticula, legibus prohibét: tametsi non deessent iam tum ea tempestate politiæ, quam Christi studiosiores, qui potestaté sectarijs concionandi incauti faciendam iactarent; hoc colore: nimirum vt semel virus omne euomerent: mox veram doctrinam Catholicorum cōmodis hausturi. Quasi vero nō pręfracti illi pertinacius obdurét, aliosq; auditi in perniciem adducant. Rogatus itaq; nō raro à Principib. viris, hisce vt colloquijs interesse ne grauaretur, & cōcionibus, quo refelleret própius; à se nō est passus impetrari.

quod

quod veri Catholici officium esse negaret, sermonem cum illis habere communem, ne aue quidem illis, si obdurarent esse dicendum.

Lutetiæ Parisiorum quæ gesserit.

CAP. II.

LVtetiam inde profectus, pijs vt animos adderet in religione maiorum retinenda, misso omni nouarum rerum studio, concionatus crebro est Italico sermone Aduētus tempore anni 1561 in D. Augustini æde: quæ res publicè Catholicis, qui frequentes aderant, confirmandis, hæreticis verò, qui primum irridendi gratia accesserant, in viam reuocandis vtilis fuit: magna est enim in omnem partem veritatis vis. Gallice item in virginum Deo cōsacratarum templis disseruit, tametsi linguæ illius nō satis peritus, pertinaci tamen studio, iuuandæ Ecclesiæ zelo adductus, euicit, didicitq́; Controuersias illic, & quæ ab hæreticis in dubiū vocari solēt exponere, piosq́; cōfirmare

cœpit. Ad fructus dignos pœnitentię, omnes hortari, precationemque assiduam, quæ iratum Deum placaret, auerteretque ciuilium bellorum, sectarumque nascentium flagella, merito nostro immissa. Religiosorum hominum familias lustrare, præpositos appellare: rogare, quà vita, quà doctrina ciuibus præirēt, & precibus fusis pœnitentiaque Deum propitium reddere conarentur; collegia ad hęc, vt sunt Lutetiæ quamplurima, obire diligenter. His qui regerent, quatuor potissimū in mandatis dare. Primum ne quem adolescentem, doctoremúe moribus infamem domi paterentur; De hinc ne quem discipulorum conciones hæreticorum audire finerent. Tertio, si quē hæretica labe infectum nossent, ijsdem in ædibus degere non sinerent. Denique vt sacras quotidie preces funderent, Deum precati pro felici Gallici regni statu. Ecclesiastas quoq; precipui nominis hortabatur in Domino, verbi Dei gladio fortiter pugnarent, sectariorumq; vt cœperant causam iugularent; modera-

tionem

tionem tamen adhiberent, prudentiamque afferrent in concionem; ne tanquam seditiosi homines hæreticorum more male audirent. Idem Sorbonici gymnasij, lōge disciplinis ingenijsq; clarissimi doctoribus consilium dedit, difficillimis illis temporibus talētum à Deo creditum humine defoderent: Parochis auctor fuit, ignauia ne languescerent, aut stertererent; sed vt canes pro domo Dei latrarent, lupos à grege arcerent, ne bonam causam præuaricando, aut tacendo deseruisse viderentur. Darent operam, vt crimine vacarent, potissimum verò libidinis, atque auaritiæ: quę duę vitiorum pestes sacris hominibus summa adferre dedecus soleāt. Senatores item, vrbisque Præfectum inuisere: hortari in religione maiorum, iureque administrādo constantiam adhiberent, & si saluā rempub. vellent, eos, qui Catholicam fidem tuerentur, omni ope, præsidioque iuuarent. Hostes non metuere, licet armati obambularent, & gladium iugulo intētarent. Pedibus etiam sæpe nocte

nocte media iter facere per sylvas a suis, admirāti Polanco itineris comiti, quod pericula non defugeret, recti conscientia fretus, subridens respondit: *Pius*, inquit, *mortem non timet, quin exoptat potius. Næ ille igitur felix, cui pro Dei causa mortem fortiter oppetere datur.*

Lugdunum socios retinendæ religionis maiorum gratia mittit.

CAP. III.

NOn disputationibus tātum gesta res, sed & ferro, armisque grassati hæretici, pios incautos, ac meticulosos opprimere cæperāt; nihil nō aggredi, vt religionem maiorum, pacem, remq́; publ. vexarent, &, si possent euerterent. LAYNES malo nascēti, pro viribus occurrēdū ratus, ne, si inualesceret, tolli, vt solet, ægre posset; huc cogitationes omnes retulit, pijs vt in Gallia laborantibus ne deesset. Collegia itaque Galliæ, tenui licet origine, publici tamē commodi gratia, vltro admisit. Deo, cu-

ius res ageretur,cętera,quæ ad victũ, cultumque corporis pertinerent, curæ fore; qui suos pascit perbenigne. Serpere iam latius malum hoc cœpeperat, eaq; loca Gebennitis finitima (è qua veluti lerna malũ omne propagatum) armis occupare tentarunt, quando argumẽtis captiosis res è sententia non processisset: armis etiam victi ad inferorum artes,pestes atque venena cõfugiunt. Anno itaque 1562. Galliam ita vastarunt sectarij, vt vrbibus, pagisque ex insidijs captis, expilarint, incẽderint, trucidarint, vastarintque omnia: templa profanata, Monasteria etiam solo æquata. Horret animus meminisse, non modo referre, quæ flagitia patrare tunc ausi homines perditissimi & profligati. Missi itaque à LAYNE Lugdunum Segusianorum,emporium Galliæ frequens, Rhodano flumini adiacẽs, socij duo, Emundus Augerius, homo Gallus, & Antonius Possevinus Italus: quorum opera,diligentiaque,labente,ac pene ruente republ.Religio maiorum stetit, ac restitit perduel-

lium

lium furori, rem vt gesta est eo consilio libentius referã, vt si nostra tempestate tumultus, cædes, bellaq; intestina orta sunt, nihil noui accidere existimemus. Is enim historiarũ fructus est vberrimus, vt præteritarũ rerum memoriã, cum præsentib⁹ componentes, solari nos ipsi in aduersis possimus: neq; si male nũc, & olim sic fore. nec enim abbreuiata Dei man⁹, vt qui tum Ecclesiã, quã perpetuo defensurũ se ꝑmisit, liberauit, deinceps tueri nõ possit, aut velit: sed hoc agamus. Perduelliũ, factiosorumq; hominũ maior tum Lugduni numerus, q̃ Catholicorum fuit. Socij tamẽ assidue concionãdo, hortandoq; pijs animos addere, ac cõfirmare; deiq; præsidio tuti, media inter hostiũ tela iugulis intenta, ambulabãt: moleste id ferre aduersarij, furijsq; agitati, mortem nõ minitari solũ, sed moliri etiã conati. Tumultu tandem ciuili victi pij ciues vrbe exacti sunt: bonisque exuti, exiliũ sibi indixerunt. Socij ad necem quæsiti, nobiliũ aliquot, bonorumq; opera salutem fuga repererũt.

Emun-

Emundus Valentiā Cauarum se recepit: quę vrbs & ipsa Rhodano imminet, Lugdunum inter, & Auenionem sita. hanc etiam vallo, fossaq́; cinxerunt hæretici: Emundo concionante post nō diu proditione vrbs occupata, in hostium venit potestatem Præfectum vrbis virū nobilem iuxta, acpium, Moreclodrini nomine, ex equestri S. Michaelis ordine, è domus fenestra strangulatū immanes illi, cum insignibus suspendunt. Emundū captum in custodia habent: crux iam suspendio figitur: ecce tibi minister cathedrę pestilentis, ducē perduellium rogat, vitam Emundo largiatur, magnæ vt affirmat spei iuueni, magnoq́; vsui Synagogæ futuro, si ad suas partes, sectamq́; hortante illo transiret. Sic laqueū Augerius effugit, & equo nobilis viri fuga dilapsus sibi consuluit, Lugdunum mox reuertit: quæ vrbs pactis cum Rege Carolo inducijs, armis positis Regi tum parebat: maior tamen, vt sectariorum adhuc copia esset. Emundus vitæ prodigus, mortisq́ue periculis nihil

deter-

deterritus, quoties ſuggeſtum cõcionaturus aſcenderet, mortem toties oculis obuerſari ſenſit. telis enim armati necem minitabantur, ſi vel leuiter in fidei controuerſijs Caluinum perſtringeret. diuina tamen prouidentia, ad maiora reſeruatus ſaluus euaſit, tempori enim ſeruiendũ ratus de virtutibus, & vitijs verba facere, dũ tetra illa tempeſtas in malaciam verteret. ſuffecto mox vrbis præfecto Catholico cauſam hæreticorum oppugnare, ac iugulare non deſtitit Augerius. Catholici ab exilio domum reuocati: animum illis in retinenda religione maiorum ſumma dicendi vi addidit, fremẽtibus interea ſectarijs, ſibique indignantibus, quod cum integra res eſſet, Ieſuitam (ſic enim appellabant) non iugulaſſent. Poſſeuin[9] ſimiliter Italico ſermone ciues, quique ibidem negotiarentur per id tempus concionando confirmauit: iterumque hæretici armorũ vi, quod nõ ſatis ex voto res ipſis procederet, creſcente in dies magis, magiſq; Catholicorum numero, illorum iam diminutis

minutis copijs, ad Sathanæ artes de more confugiunt, extremaque tentanda, vel reipub. totius interitu censent. Pestis Gebennam populabatur: inde vnguenta allata, ea arte effecta, dæmonũ credo inuento, vt (heu scelus) seras portarum Lugduni, limina, & postes, salui ipsi perduelles vngerent, inficerentur verò qui attingerent, domosque frequentarent. Sic Catholicorum ædes potissimũ inunxerant: at re cognita gliscenteq; malo fuga salutem pleriq; inuenerunt, opulentiores: triginta tamen millia pestilentia extincta memorãtur. Verum Dei benignitate factum, quod est ad æternitatem memorandum, vt in authores pestilens malũ recideret: plures enim sectarios peste perijsse compertum est. Hic nõ minus in corporibus, quam in animis antea curandis Emundi fides, vigilantiaque enituit, aures enim dare ritè confitentibus, Eucharistiã item impertiri non destitit, imbecilliores ciues in rebus acerbis, pijs alloquijs erigere, ad patientiam excitare, pharmaca, & ali-
menta

menta egentibus ne deessent, & cadauera ne insepulta iacerent curare, nimirum summo in reipub. discrimine opinione maiores illi Deus vires, vt solet, sufficere visus, gratesque illi publice actæ vitæ auctori, cui placitum socios opportuno maximè tempore ciuitati ad interitum ruēti submittere: Eum undum vt patriæ patrem, animorumque parentem prædicare, & tantum non in cœlum laudibus Lugdunenses efferre.

Collegia in Gallia constituit.

CAP. IV.

IGitur Ecclesiæ in Gallia laborantis commodo Collegia sociorum LAYNES, vt dixi, tanquā murum pro domo Dei ex ædificari, tenui licet subsidio, permisit. In his Turnonensis gymnasij hoc principium fuit. Franciscus Cardinalis Amplissimus Turnoni in oppido ditionis familiæ suæ, quo erat Catholicæ religionis zelo, prudentia item, rerumque vsu singulari, acutè per id tēpus viderat, quam

in ſententiam Cōcilij Tridentini Patres decretum fecerant, præſentiſſimum iuuãdæ Eccleſiæ remedium eſſe, ducto à tenera ætate initio, pias ſcholas pueris aperire, quibus pietatem cum litteris imbiberent, nimirũ illud eſſe, quod vetus ille poeta ait: *Serere arbores quæ alteri ſeculo proſint.* permagni enim intereſſe reipubl. à teneris optima ab optimis doctoribus hauriri, idem Princeps è Philoſophis ſapientiſſimis hominibus acceperat. Gymnaſium itaque ditionis ſuæ inquilinis, optimæque ſpei adoleſcentibus magno aere inſtituit, doctores ſumma vigilantia quęſiti, eruditi quidem illi, ſed non ſatis in retinenda maiorum fide conſtantes. E finitimorũ enim libris deprauatarum opinionum venenum incautius hauſtum, pueris etiam clam (vt cancer ille perpetuo ſerpit) inſtillabant. re tandem comperta, Cardinalis iratus, & indignabundus, quamuis aduigilaret ipſorum perfidia creditam ſibi iuuentutem corrumpi, magiſtros illos res ſibi ſuas habere iuſſit: datiſque
extem-

extemplo Lutetiam ad LAYNEM litteris, rogat, socios quamprimum mittat excolendæ iuuentuti, optimis & pietatis, & litterarum præceptionibus. His vnis fidere, præterea nemini, fixum iam sibi constitutumque esse. testatus etiam, quod res erat, hanc vnam maxime idoneam iuuandæ Ecclesiæ Catholicæ rationem, nec alia videri. LAYNES, cui eandem Deus mētem iniecerat, socios non inuitus mittit, magni in Ecclesia Principis consilium, & authoritatem secutus. Socijs Emūdus Augerius, quasi nouæ Coloniæ primus ibi præfuit.

Ruthenense Collegium eodē tempore, consilioque institutum. Tholosanum item in Tectosagibus: quę tum mirificè creuerūt, aduentu sociorum Pamierensi Collegio pulsorum, idque hæreticorum vi, qui ea tempestate Galliam vniuersam populati, grassantes, ferro, igni, & cædibus omnia vastabant. Ioannes Pelletarius homo Gallus, verè pius, & in Dei causa tuenda, ardēs, ac vehemēs. Hic omnem illam Aquitaniæ oram concionibus

con-

confirmauit, nutantes erexit, hæreticorũ furori restitit, pericula adijt, è quibus Dei beneficio, piorum hominum opera, tãquam ex Orci faucibus ereptus, mox in grauem morbum Tolosæ incidens, magno sui bonis omnibus relicto desiderio mortem obijt. Aueniouẽse per idem ferè tempus cõdi cœptum, vt & hic canes pro domo Dei excubãtes in ipso Italiæ ostio ne deessent. Et quamuis fæda hic tempestas orta, calumnia quorundã, qui societatis vel nomẽ ipsum immane quantum, oderunt, confictis mendacijs, falsisq; adhibitis testibus, quibus nos aqua, & igni interdicere, vrbe exigere, & traducere orbi studebant; factum tamen Dei benignitate, vt rei veritate, sociorumq; innocẽtia comperta, Palinodiã illi canere, hos in integrum restituere, superiorum iussu publicè sint coacti, qui palã læserãt. Collegium ad hęc Mauriacense Aruernorum prouinciæ Franciæ inchoauit iam tum Episcop. Clarimontanus, qui & Parisiense, & Billoniense extruenda curauit.

Lugdunensis Collegij exordia referre pretium operæ duxi: sanè non diuersus à Turnonensi euentus fuit. Ludum iuuentuti ciues ærarij sumptu aperuerũt, ne inter exoticas merces, quæ multæ importantur, ingeniorum cultus, studiaque iacerent. Mercurius enim mercibus, & eloquẽtiæ prçesse credebatur, & Hermathena in gymnasijs dedicata. Ei ludo eruditum quidem virum, mercede conductum præficiunt, sed ad viri boni, ac pij personam fingendam apprime compositum. Catholicus enim videri, fucum faciens simulator ille volebat, quo incautam iuuentutem promptius falleret: latebat tamen sub ouina pelle lupus, infecerat iam nobilitatis, ciuiumque præstantiam liberos, aliquot, tinxeratque heresços macula, quo callidius, eo nocentius. Discipulis, cum ætate adoleuissent, ad reipubl. administrationem vocatis, personam ille deponere, cristas erigere, audaciam sumere: publicè etiam iactare ausus, atque ostẽdere hostem se capitalem eorum

 esse,

esse, qui de religione maiorum bene sentirent: nemo tamen palam obsistere, & loco, vt oportuit, deturbare tentauit, fauentibus eiusdem factionis, quorum iam authoritas esset, discipulis; vt similes habẽt labra lactucas. Deo tãdem visum vindicare iniuriam reipubl. à flagitioso homine allatam, corrupta illa iuuẽtute, & quidem in meliore hominis parte, animo, fideq́ue maiorum. Supplicatio Lugduni de more instituta, anniuersario, solenniq́; ritu, festo Eucharistię die. Sacerdos, quĩ hostiam diuinam manibus gestabat, domum illius prætergressus lapide petitus est, ex ludimagistri ædibus, accurrunt statim ciues, nec opinantem, vt tanti mali architectum, qui pridem audirent male, vulneribus confossum iugulant. Sectatores illius, & asseclæ plerique, infelicem, & ipsi exitum (vt fit) sortiti, vel in crucem acti, meritas pœnas dederunt; re itaque iuuentutis instituendæ, in cõsilium delata bonum factum Lugdunenses iudicarunt societati, cuius propria ea ratio esset, vt

cum litteris ad pietatē pueros informaret, id munus publicè mandare. vt enim fontium aquæ salubriores, vitam potanti; corruptæ contra necem adferunt: lac item nutricis, valetudini prodest, sic & ludi litterarij salutem reipub. vel pestem adferunt. LAYNES per litteras à senatu rogatus socios doctores extemplo misit: Collegium tamen Lugduni Franciscus Borgia præpositus Generalis, constituit: primæque regendi partes Gulielmo Critoni, homini Scoto datæ. Is egregiam Lugdunensibus per id tempus, ceterisque Galliæ oppidis operam nauauit.

Chamberense Collegium in Allobrogū regione subalpina ab eodem LAYNE cœptum. Emmanuel enim Philibertus Allobrogum regulus pa-
1559. ctis iam anno 1559. Catholicum inter & Christianissimum Reges fœderibus, in integrum restitutus, nihil duxit antiquius, quam euocatis socijs, tanquam vigiles agri Dominici pastores, in statione excubantes collocare, periculum enim proximum est

à Ge-

àGebennicis, qui in eo ipſo agro degunt, vnde malum omne deprauatarum opinionum, in Galliã, omnemque ferè Europæ regionem propagatum dolemus.

Collegiorum Turnonenſis, & Billomenſis motus. Paſchaſij mors.

CAP. V.

MAgnos in Galliam fructus ſocietatis Collegia adferre viſa. Non fugiebat ea res ſectarios, qui iuuentutem optimis imbui vna cum litteris pietatis etiam moribus, æquo animo ferre, inuidia ſtimulati, non poterant. Armis itaque tum, & audacia ſuperiores, Valentiam Cauarum vt oſtendimus, proditione cœperant. Vrbis Præfecto è feneſtra ſuſpenſo, & Emundo Augerio, Turnonenſis Collegij rectore in vincula compacto, extemplo Turnonij oppidi tertio inde lapide, Rhodano flumini impoſiti, domino, imperioſe ſimul, & impie mandant, Miſſæ ſacrificium in ditione ſua fieri ne patere-

tur: Iesuitas quamprimum, si saluus esse vellet vrbe pelleret: ipsorum se partibus adiungeret. Ni pareret, exercitu misso, hostilia omnia expectaret. Hic vt erat Catholicæ amans fidei, accersito statim sociorum Profectore, quid facto opus illis malis, tantaq; hæreticorum insolentia quærit. Ille ad socios quatuor, & viginti domi rem deferendam ait. Hic vno omnes ore mortem potius appetendam, pro religione maiorum respondent, quam fuga turpi, hæreticorum furori cedendum. Laudat constanté sociorum animũ Princeps, verum vt ad maiora se reseruent, quæ illa tempora erant, hortatur. Viderent itaque etiam atque etiam ne sua causa Turnonensibus Catholicis, & ditioni, interitum adferrent: viderent item, qua superbia, ac rabie hostes impune grassarentur. Sibi quidem tempori, & furori cedẽdum videri. Socij contra mortem rebus omnibus anteponere, atque exoptare: domino tamen, qui euocasset, aluissetque liberaliter, repugnare se

nolle

nolle affirmant; modo chirographo testaretur, iussos illos, atque inuitos cedere; non mortis metu fugere. Ea ipsa diei hora, digressis magno ciuium luctu socijs, irrumpunt sectarij: Cruces Christi, vt solent, ad terram affligunt, Diuorum imagines templis exturbant, templa profanant. Discipulis ferè mille relictis, studia litterarum iacuerunt, Collegium occupant, nihil tamen vt supellectilis attigerint, aut violarint: nimirum Deo ita iubente, vt sartam tectam domum breui, & quam in bonis haberent suppellectilem vniuersam nostri reciperent. Qui interea dum pelago hyems illa desæuiret, in Billoniense Collegium Aruernorum se recipiunt: quaterni fere per medias hostium acies, sine periculo profecti. verùm ne hic quidem diu tuti fuerunt: nam & Aruernorum in prouinciam nubes illa belli intestini incubuit, Hæretici socios domo exigunt, quod sacris ritè operarentur, & iuuentutem rectè erudirent: magna sanè incolarum mœstitia, di-

ſcipulorumq́;, amplius mille,& c c. luctu, ac ſqualore. Poſt non diù placitum Deo, cui cordi Eccleſia eſt, hortantibus ſocijs animum pijs adhuc languentibus addere. Aruerni, & cauſſæ, & priſtinæ virtutis memores, armis ſumptis, omni ditione perduelles exactos profligant: pacem Reipubl. & otium Eccleſiæ tranquillitatemq́ue conſtituunt. Per idem tempus Lutetię peſte interijt Paſchaſius Broetus, domo Picardus: Franciæ tum prouinciæ ſocijs præfectus; vnus è decem primis, qui ſe ad Ignatium Loyolam adiunxerunt, & in ſtabilienda ſocietate conſors, ſingulari vir pietate, morum candore, & prudenti ſimplicitate præditus: quibus artibus omnes ad ſui amorem facilè alliciebat. Miſſus hic olim à Paulo III. Pontif. anno (opinor)
1541. 1541. vna cum Alfonſo Salmerone in Hiberniam, finitimam Britanniæ inſulam; vt nuncius Apoſtolicus. Multa ibi aduerſa pertulit. Tandem Henrici VIII. qui tunc rerum nouarum ſtudio, ſeque, remq́ue publicam, &

reli-

religionem in Britannia pessum dedit, insidijs petitus, Pontifice etiam euocante cessit, Lutetiam venit: inde Lugdunum pedes, tenui, ac pæne nullo viatico. Hic cum comite Hispano capitur, quod castra explorare dicerentur, instaurato rursum bello, Gallos inter, & Hispanos: Post, cognito societatis esse sacerdotes innocentia tuti, vinculis emissi, honorifice viatico adiuti, munificentia Turnonij Cardinalis Romam redeunt. Inde Collegia, cum imperio Præpositi, pedibus longo interuallo dissita, obibat hilariter: inopiæ apprime studiosus, & modestiæ; suique contemptor, egregius; quibus etiam artibus bonis, Gallis ciuibus suis præluxit, exemploque fuit. In lacrimis hic serens, quæ post alij vberi messe collegerunt.

Nicolaus Gaudanus in Scotiam à Pontifice Nuncius mittitur.

CAP. VI.

GAllici tumultus alijs etiam prouincijs, vt solet, turbas dederunt, in his etiam Scotiæ regno; quæ & ipsa insula Britanniæ Septentrionem versus adiacet; Sectarij enim sacra hic omnia de more profanabant; Regum auctoritate diminuta, ad se iura omnia per fas, nefasque rapuerant. Missus itaque è societate Pontificis iussu, Mariæ Reginæ confirmandæ, pijsque solandis Doctor Nicolaus Gaudanus, Batauus gente, Theologus pius iuxta, ac doctus, Apostolici Nuncij nomine. Maria enim, Francisco secundo Galliarum Rege coniuge, in ipso ætatis flore ante diem extincto, anno 1561. in hæ-
1561. reditarium Scotiæ regnum reuertit, sed tumultu, factionibus, ac seditionibus, hæreticorum opera, nimis turbatum: nullus vt Regum, Principumue respectus esset, Regia auctoritas, vel eo nomine quod Catholicorum fidem amplexa retineret, decesserat, & pœne exoleuerat. Tantum enim abfuit, vt quæ votorum summa

summa erat antiquam insulanis Religionem redhibere matrona quiuerit, vt ne tuta quidem ab hæreticorum tyrannide, atq; insidijs vixerit. Cuius vicem, re cognita, miseratus Pótifex verè Pius, cómunis omnium communi in vrbe parens, in aduersis rebus, vltimisque in terra finibus quando aliud nihil posset, vt tempora erant peracerba, optimam Reginam solandam, confirmandamque censuit, sociorum opera. Si enim Præsulem, publicamque personam mitteret, non ignorabat fraudi illi, damnoque fore, nec admissuros, auditurosúe legatum Pontificium, tantum abest, vt dicto audientes futuri essent, qui à Deo, fideque turpiter desciuerant. Delectus ad hanc Legationem clandestinam obeundam, è Sociorum corpore Nicolaus Gaudanus, prudens, rebusque gerendis idoneus, ac pius comes additus, vt linguę in primis, & locorum gnarus, & claro illic loco natus Emundus Hayus societatis iam Sacerdos, Le-

tham mox ſecundo curſu, ventoque delati, qui Scotorũ portus eſt: Commodum eodem Gulielmus Critonus appulerat, Scotus & ipſe, & ſocijs nuper in Belgio clam aggregatus: negociorum enim gratiã in patriã traiecerat. Vix iam excenſione in portum facta, rumor iam incerto auctore, de Gaudani aduentu prius increbuerat, quam ad Reginæ aures accederet. Edixerant ſectarij pro concione, præconum etiam Miniſtrorumque Satanæ voce, vt peſtem, perniciemque ſacrificuli, qui aduolaſſet, inſulani fugerent. Deferenti nomen pręmium magnum propoſitum; maius, qui viuum, vinctumque ad exquiſita tormenta, necemque quæſitum ſiſteret. Tuto itaque ſibi in aula eſſe non licere animaduertens Gaudanus, ad interiora Inſulæ loca confugit, latendum dies aliquot ratus, apud Haij neceſſarios. Verùm ne hic quidem periculi ſatis ſecurus fuga ſe ripuit, ſtipatus Gulielmo Critonio qui & ipſe emẽtito habitu, ꝙ linguæ,

locorumq; peritus esset, ne sociorum nostrorũ esse in numero crederetur, fallere, ac latere promptius poterat. Tandem aliquando Reginam sine arbitris salutãdi potestas Gaudano fuit, clam tamen hæreticis. Pontificiũ hic deploma obtulit, hortatur verbis illius vt Catholicam fidem, & ipsa in aduersis constãter retineret, & si posset regno instauraret. Ei rei cœleste præsidium pollicetur, & humanum. Læte legationem Regina accepit, gratiasq; Pontifici egit, quod sui memoriam nõ abiecisset. Virili ad hæc animo, & supra ætatem, sexumque forti Gaudano mandat, nuncius idem Pontifici hæc referret: constanter se, Deo bene iuuante, vt ad illã diem, retenturam religionem Catholicam Romanam. Hæresibus vero, & reip. tumultibus, quæ mala extinguere, & componere frustra tentasset, se de sententia non abductum iri: atque adeo sperare, fore vt ijs magis, magisque confirmaretur; virtus enim in infirmitate perficitur. Addidit amplius paratam se etiam mortem pro ea ipsa

religione

religione maiorum oppetere, quam vna cum nutricis lacte imbibisset, & vnam veram esse fidem, tutamq; salutis viam, aberrare cæteras, persuasum habere. De se itaque securo esse animo, communē Ecclesiæ parentem iubet. Tanta hæc vehementia virago dixit, vt Gaudanus merito admirabundus, ac pœne defixus obstupesceret. Eadem mox manu sua Pontifici datis ad eum literis, pollicita, etiam tum constantiæ signa dedit, quæ
1587. post re ipsa præstitit, cum anno 1587. barbara immani, & post homines natos inaudita crudelitate, ab Isabella Anglorum Regina, amita, ob Religionem maiorum defensam, carnificis Londinensis manu, proh dolor, iugulata Fodringaia in arce Martyrij palmam accepit. Episcopos quoque Gaudanus eodem astu, prudentiaque singulatim Pontificis verbis clam appellauit, Breuiaque (vt vocant) obtulit, quibus officij boni Pastoris, difficillimis illis temporibus admonerentur. Principibus item, & Dynastis, quos in religione maiorū perseuera-

re con-

re cõſtaret, auctor fuit, meminiſſent, qua de cauſa gladium portarent: puta pro Eccleſia, iuſtitiaq; tuẽda, oſtenderent cum res daret, conſtantes ſe militantis Eccleſiæ filios, Dei bella gerere velle. Mox menſibus aliquot ibi ſummo vitæ diſcrimine conſumptis, cum ſpes nulla fructus reliqua eſſet, in Belgium Gaudanus reuertit, non minore, quam ingreſſus inſulam erat, periculo; inueſtigãtibus ſedulo ſectarijs, ac miniſtris. Regina vero, inſtaurato iterum Tridenti Pij Quarti Pont. auſpicijs Concilio, Patribus ſcripſit, quando, vt maxime pridẽ optarat, integrũ ſibi non eſſet, ab hęreticis in regno oppreſſæ, Epiſcopos ad ſacroſanctã ſynodum mittere, Legati vice functurũ Carolũ Cardinalẽ Lotharingiũ, patruũ ſuũ: quæ pro ſe, ille ſpõderet, rata ea fore; ſeruaturã ſe religioſe omnia, vt ſe dignum eſſet, quæ in Eccleſiæ Catholicæ ſinu nata, atque educata creuiſſet. Cęterum ſocios nominis Ieſu exinde ſic dilexit, vt in cuſtodia illa tetra, ſeptemdecim, & ꝙ excurrit, annorum, qua pia Regina indigne-

indigne est habita, societatis sacerdotem consilijs semper adhibuerit, expurgandæ etiam conscientiæ, confessione criminum ante actæ vitæ, ad extremum vsq; vitæ spiritum. Hic in Galliæ Belgicæ finibus, testis adhuc superstes est: qui ementito sæculi habitu, vt tempora illa flagitabãt, Quæstori rationũ Reginæ à secretis se fingebat quo tutior ad illam in vincula aditus pateret. Nunc ad Gallicas res redeamus.

Gallici tumultus res compositæ.

CAP. VII.

HAEC quidem tunc Gallicarum rerum facies miserãda, hi motus exstitere, qui venti tametsi non omnino compositi; (id enim optare citiùs licebat, quam sperare) mitigati tamen magnam partem LAYNIS opera, vigilantiaq;. Eo enim res tum euaserat, vt perduelles publice minari pijs rapinam, incendia, necem deniq́ue auderent: obsistẽte nemine: quod quorum id maxime intererat, Magistratus remp. moderantes, pro-

uinciasq;

uinciasq; administrantes satrapæ, ficta iam persona, religionisque auitæ pertæsi, partim aere alieno oppressi, partim nouarum rerum studio ducti, hæreticorum clam factioni fauerent. Hinc illa reip. olim florentissimæ labes, hinc fundi calamitas orta donec Posiaco illo conuentu, atque colloquio, Carolus Lotharingus Cardinalis, singulari in Ecclesiam zelo, pius, atque disertus, doctorum Catholicorum nomine, Ministris Gebennicis ea proposuit argumentorũ, rationumq; momenta, confirmandæ fidei maiorum, quæ refellere ipsi, tametsi rumperentur, & fremerent, nequaquam possent: sed vt solẽt, ad conuicia, clamores, atq; blasphemias, veteres dæmonis artes, præstigiasq;, ne silere viderentur, confugerunt. Principes itaque pij, qui forte aderant sumptis cũ animis, & armis, pactisq; inter se fœderibus, laboranti, atq; nutanti reip. & fidei maiorum, vti suppetias ferrent, è vestigio non ministris solum Sathanæ silẽtium Lutetię Parisiorum indicunt, ne virus illud pestilẽs euomerẽt,

mere, ac dissemĭnare pergerent; sed & Nauarræ Reginæ, (eo enim se nomine iactabat;) Condæo itē Principi, & Admirantio Colignio eiusq; fratribus, qui & à purpuratorum Patrum, atque adeo maiorum religione præuaricãdo, turpiter defecerant, Othoni Colignio Castellonio, & Andalotio, Parisiensi curia seuere interdicunt. Hi enim auctores, & antesignani perduellium in Gallia intestini belli motus, nouarum rerum studio, cõcitarant. Id exemplum Prouinciæ, vrbesq; certatim sequebantur, vt tempestas illa in malaciam, tranquillitatemq; mox verterit: conuenticula fieri, nocturna præsertim, prohibita; Catholicis quieta respub. constituta: sedi item Apostolicæ Romanæ reddi auctoritas cępit, pœne collapsa. Cardinalem enim Estensem, principio tantum, vt Gallici nominis studiosum comitijs adhibent: nunc vt legatum Pontificium agnoscunt, colũt, obseruant. Legatione itaq; frementibus licet hæreticis, ligando, soluendoq; ex diuino præcepto fungitur. Nulli adhæc Galliæ Episcopi

ſcopi Tridentū ad inſtaurandā ſynodum venturi, vt tempora erant, videbátur, nunc plurimi ductu, auſpicijsq; Lotharingij Cardinalis, Antiſtites eo profecti. Non tamē vſquequaq; reſtitutā pacē, euerſamq; radicēmalorū, iā tū LAYNES augurabatur. Data enim ad amicum epiſtola, Deum flagella, imbris inſtar, copioſe demittere, ſcripſit: quæ ſolus ille, quando mortaliū irriti conatus eſsēt, tollere, cū liberet poſſet. Quod verū fuiſſe oraculū, cóſequentium annorum euentus, noſtra etiam memoria, declarauit.

E Gallia Tridentū, inſtaurata ſynodo tertium reuertit. CAP. VIII.

Pius IV. Pont. Tridenti Cócilium bellis ciuilibus intermiſſum Eccleſiæ cōmodo inſtaurari iubet: Euocatoq; è Gallia per litteras LAYNE præſto eſſe imperat. Regibus ille comiter conſalutatis, a.d. VI. id. Iunias anni 1562. Tridentum verſus Belgis, Germaniaq; in viam ſe dedit: Functus 1562.
interim parētis optimi officio, luſtrádis ſociorū Collegijs, qua iter haberet, & alloquijs, ad pfectæ vitæ normā impel-

impellens. Collegia iactis pridē fundamentis ad tectum perducenda curat. Electores (vt vocant) Cęsaris tres, qui cœlibem vitā ducunt, cæterosq́; qui à religione maiorum non abhorrerent, consilijs iuuit, in retinenda fide Catholica, studijsq́ue, quibus vera religio defenditur, fouendis concionatus non raro in augustiss templis. Collegia quoq́ue in Germania, quæ mox recensebo, constituta. Tridentū vt venit, magna Legatorum sedis Apostolicæ voluntate, & Episcoporū studio, quorum alij auditum pridem admirabantur, alij audire auebant, gratus, expectatusq́ue fuit. Disputari antea cœptum de rebus arduis, vt de Eucharistiæ sacramento, absente LAYNE, cuius sententiam, repetita prælectione, audire exoptabant, quem vnum, multorum instar esse dicerent. De loco ambigi cœptum: non enim Pontificis maximi Theologo, duntaxat, vt antea, locus inter Episcopos erat, sed societatis iam Præposito Generali, inter cæteros, mendicantium ordinum, Præpositos debebatur: Ve-

rum

rum quod in tanto hominum concursu, atrijque amplitudine, ex eo loco audiri commode nō posset, quem libenter auscultarent, legati è regione asſidere inter Episcopos LAYNEM iubent, cumque sententiam de more dicturus esset, Theologorum suggestum, qui Conclauis mediū teneret, iussus ascendit. Tribus sæpe horis continenter, de re proposita, fideique controuersijs, via, ac ratione, firmis lateribus, acute, ac copiose disseruit, nullo audientium fastidio. Sin suo remansisset loco, qua erat modestia, assurgere Episcopi, propiusque accedere, & pedibus stare visi sunt. Detinebat enim auditorum animos, cum rei, de qua ageretur grauitas, tū dicentis venustas, vt à dicētis ore, ex quo melle dulcior fluebat oratio, pēderent omnes. Ex quo communi consensione, nata ea vox, LAYNIS sententiam citra exceptionem, controuersiamque veram, certamq; videri. Hæc de doctrina; nunc de moribus pauca. Duplex hic quoq; LAYNIS virtus enituit, cum humilitatis, tum

Con-

constantiæ, legatis enim ijsdē visum, societatis præposito Generali, tametsi tēpore cæteris posterior esset, primū inter præpositos locū deberi, tanquā Clericis, qui semper monachis anteponi solerēt, molestū id ijs visum, qui præscriptionis iure niterentur, & antiquitate antecederent. LAYNES inuidiæ declinandæ, ne offendere alios Legati viderētur, etiā, atq; etiā rogat, obtestaturq; in illo cōcordiæ conuētu, de loci præstātia, societatis causa, rixas, iurgia, cōtentionesq;, pijs viris indignas, oriri ne paterentur: quouis se loco, vel infimo contentum, qui & humi pedibus omniū calcari non refugeret. Legati tamē suo iudicio nixi LAYNEM in extremo Episcoporum subsellio asidere iubent: postremo quoq; loco inter ordinum præpositos sententiā dicere: hoc quidem, ne cæteris iniuriā familijs fecisse viderentur, cum societatis familia nuper orta, cōfirmataq; esset, illud vero, vt socios in clericorum seu presbyterorū numero honorandos iudicarēt. Factū etiam in ea ipsa synodo decretū cum clerico-

clericorum societatis IESU honorifica mentione in hæc verba. *Sancta synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin religio clericorum societatis Iesu, iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possit.* Sess. 15. cap. 16. Constātiæ vero LAYNIS hoc documentū habeo, ambiguā enim, & incertā, quæq; aliter exponi posset, sententiā, tuentibus nonnull s, ijs assentiri vt vellet, impetrari ab eo nunquā potuit, licet omni ope, industriaq; niterentur, vt vel vnus subscriberet LAYNES. Paradoxa enim fugiebat, queq; de religione periculose dicerētur. In Deum enim, vtilitatēq; Ecclesiæ matris, respectū perpetuo habuit, nulla vt auctoritas, neq; gratia, hominis vnquam frangere constantiā, potuerit, præsertim cum Dei, qui veritas ipsa est, defendendam causam suscepisset. vsus vero Tridēti familiarissime est Hercule Gonzaga, vno tum ex legatis synodi, excellenti prudentia, & auctoritate prædito. Hic cum antea alie

niore

niore à LAYNE animo fuisset, fide habita, confictis maleuolorum calũnijs, post comperta LAYNIS innocentia, atque integritate, vsq; eo illum amauit, cõplexusq; est, vt postridie Kalendas Martias, anni insequentis, Tridenti decedens, testamento Mantuæ socijs Collegium construi, æris parte attributa, mandarit.

Societatis Collegia iterum condita.

CAP. IX.

TRidenti LAYNES dum fidei controuersias disputando assidue disceptat, nihil tamen de labore societatis administrãdæ remisit. Belgio iter Tridentum, & Gallia faciens, Antuerpiam (quod emporium, Brabantiæ maximum est, ad Scaldim flumen situm, nauibus commodum, portus mercibus, exterisq; gentibus præsens domicilium) socios misit LAYNES, bono illius ciuitatis publico, mercatorum enim Hispanicæ præsertim gentis, qui illic negotiantur, munificen-

nificentia,ære ingenti coemptæ ædes, vrbis in vmbilico augustissimæ. Inde post hæreticorũ, qui societatem mirifice oderunt, factionibus, ac tumultibus anno 1579. exsilio solum vertere coacti socij: dominantibus perduellibus,& sectarijs, ministris etiam domum occupantibus. 1579. Anno deinceps octauo postliminio reuersi, socij in integrum restituti sunt, Philippi regis Catholici auspicijs recepta vrbe, ductuq; Alexandri Farnesij Principis Parmę, fortissimi post hominum memoriam Imperatoris. Louaniense itẽ, Tornacense,& ColonienseCollegia, LAYNIS adiumento aucta. In Diui Audomari fano extrui aliud cœpit, liberalitate pij, iuxta, ac docti viri Gerardi Hamericourtij Abbatis sancti Bertini. Cameracum quoq; (Samarobrino in agro situm id oppidum) socij euocati, domusq; attributa, munificentia Archiepiscopi nobilis Maximiliani à Bergis: cui negandum id officium LAYNES publicè profuturum non putauit.

Treuirensi,& Moguntino, in Rhe-

ni prouincia, Collegijs non modica facta accesſio : additum & Spirenſe Collegium, qua in vrbe ſedes eſt cōſilij, atque Iudicij Cæſaris. Ferdinandus quoque Imperator, vere Catholicus, Caroli vt ſanguine germanus, ſic & morum pietatiſque æmulus, cum duo iam Collegia ſocijs exædificaſſet, Viennenſe in Auſtria, & in Bohemiæ Regno Pragenſe : his non contentus, tertium in ditione Tirolenſi, Oeniponti conſtruendum, ſua pecunia curauit, ædibus auguſtis à fundamento excitatis. Pridem enim ſocietatis emolumentum, pius Princeps, tanquam ex arce ſpeculatus, moribus, doctrinaque iuuari videns mirum in modum laborantem ibi Eccleſiam; hæreticorum item calumnias, & Sophiſmata dilui pietatem ad hæc, in qua ſunt omnia, ſociorum opera, iuuentutem Germanicam, vna cum litteris imbibere, in hanc ſententiam eſt ingreſſus; Dicere illud etiam ſolitum ferunt, vna iuuentutis recta inſtitutione, reipub. ſalutem, & Eccleſiæ pacem contineri. Omitto

H·ſpaniæ

Hiſpaniæ Collegia, quæ ſuperiore libro retulimus: creuere tamen ea tempeſtate LAYNIS induſtria, vigilantiaque in immenſum. Eo ipſo anno, altero, & ſexageſimo, Traguenenſe in Bœtica prouincia cœptum ſumptibus Franciſci Palmæ, hominis quidem priuati, ſed locupletis, & ſocietatis ſtudioſi. Hic vicem indoluit patriæ, literis, & pietatis ſtudio carentis, præſertim in agreſtibus hominibus, pagiſque finitimis. Cognatis, qui hæreditati illius inhiabant repugnantibus, liteque vexantibus, ſocijs etiam conditionem repudiantibus, quod in vulgus ſparſum eſſet, bona ipſos aliorum affectare: conſtantia tamen Franciſcus euicit, vt & ſecundum illum lata ſententia, ſtaret, & caderent aduerſarij: Socij tandem præcibus victi ceſſerunt, officiaque illic exercent. Aucta etiam poſt domus liberalitate matronæ nobilis Læonoræ Sunigæ, comitis Nieblæ: necnon Alfonſi Pereſij Gazmani cognomento boni, Ducis Methymnæ Sidoniæ: 1562.

quæ familia vt nobilitatis antiquitate præstat, ita & religione, singularique in societatem studio nulli concedit: Per idem tempus & Legionense inchoatum Collegium, patrimonio ciuis, qui societati se sponte addixerat: vnde ingẽs messis animorum, emolumentumq; publicum in omnem illum Rioyæ agrum redundauit. In Aragonensi Prouincia, Balearicum Collegium, in insula quam Maioricam vulgo (vt vicinam mole minorem, Minoricam) appellant, frequentari cœpit, postulante societatis prebytero optime merito, Hieronymo Natali Baleari. Missi huc socij incredibile dictu est, quantum commodi insulanis, cum pietatis studio, assidue concionando, tum iuuẽtute illa, optimæ indolis, litteris instituenda, attulerit. Ciues enim grati animi testificationem, quod nihil liberis parentes, ne lumina quidem, carius habeant, socios ita suspiciunt, atque honorant, vt supra nihil: & tanquã cœlo lapsos homines existimant.

Nam

Noua in societatem tempestas de Pontificis seminario excitata sedatur.

CAP. X.

DImisso iam Tridenti Patrum Concilio, Romam LAYNES, a.d. IV. idus Decembris cogitat anni 1563. lustratis interea Prouinciæ Italiæ, qua iter esset, sociorum familijs: hortatus omnes, ad seuerioris vitæ disciplinam, ex Ignatij præscriptis, religiose seruandam. Insequentis mox anni idibus Februarij Romæ grate à suis, exterisque acceptus, tranquilla cum essent omnia, ecce tibi tempestas subito, nec opinata emersit, non sociorum vitio, sed aduersariorum calumnia. Cæterum hinc mali labes orta. Decretum Tridenti est diuinitus, vt Episcopi in suis quisq; sedibus seminaria, vt appellant, erigerent, in quibus familijs suo aere litteris, studijsq; excolerent magnæ spei adolescentes, qui post Ecclesiæ commodis seruirent, atq; ob angustę rei familiaris tenuitatem, in studijs ætatem age- 1563.

re non possent. Seminaria enim reipub. & Ecclesiæ iuuentutem esse sapientissimi omnes omnium ætatum homines iudicarunt: à qua quidem ætate ducto exordio, vt corrupti hominum mores, ad pristinam Ecclesiæ disciplinam reuocentur; vna hæc idonea maxime ratio putabatur. Visum itaque Pontifici vere Pio, sua interesse, vt qui legem approbando tulisset, eandem Romæ, æterna in vrbe, & orbis capite, primus seruaret, cæteris vt Episcopis præiret, facemq; præferret. Verum enim illud est Platonis Philosophorum coryphæi dogma, ad Principis, summiq; Magistratus exemplum componi alios solere. Dictum itaq;, & factũ, de ædibus iam conuenerat, cũ ad purpuratorum Patrum senatus Pius retulit, ecquinam potissimum alumnis præficerentur, quique doctores idonei adhiberẽtur. Ventum tãdem omnium suffragijs in eam sententiã est, societati id munus, plenum & laboris, & fidei, esse mandandum: quod vna cum litteris optimis etiã pietatis morib. nostra ætate iuuen-

iuuentutē informarent. Acerbū id asperumq; auditu accidit Romæ, plerisq; qui id officij quęstus potius gratia, quam cōmodi publici, ambirent: quiq; sua, non reipub. & Ecclesiæ emolumenta captarent, hacq; via ad honores grassarentur. Socijs interim rerum, quæ agerentur, ignaris: quos alij in administrādo præferri sibi moleste ferrent: indignū rati, peregrinos, & ignotos homines, vti iactabant, nuperq; in ciuitatē adscitos religiosulos ciuibus anteponi, vsu rerū, experimentisq; probatis. Auxit odiū quod eoipso tempore his, qui Pontificis auspicijs, auctoritateq; templa vrbis Romæ lustrarēt, comites, Pontificis, iussu, sacerdotes societatis additi sunt. Quo in munere recte obeundo, qui Cēsoria, (vt sæpe fit) damnatur nota, iniuriā interpretatur: iracundiā præmit, quæ tempore in odiū vertit: hinc vindictæ oportunū tempus expectat. Cœlatū itaq; odium tandē aliquando erumpit, & in socios virus euomit, quasi odioso se ipsi muneri obtulissēt qui coacti, Pontifici dicto audientes

 parebant.

parebát. Igitur rumores ea tempestate incertis auctoribus in vulgus dissipati, ignominiæ pleni, imperitos enim rerum, indoctos, & barbaros socios appellabant. Plures etiam in Romano clero existere doctrina præstantes, rebusque gerendis idoneos. Horum potius habendam rationem, illos negligendos: Lætari interim socij munus quod ipsi serio defugerent, ambire alios, ac prensare: quæ res vt bene vrbi verteret, Deum venerando precati, conuitia, atque calumnias silentio melius refellunt. Explorata enim illorum, quos adeo aduersarij commendarent, doctrina, & moribus, periculoq; facto, compertũ est erudiendæ iuuentuti, & moderandæ, ineptos esse. Factum itaq; decretũ Pontificis, Cardinaliumq; in eam sententiã, socij vt seminariũ administrarent. Hoc etiam addito elogio: publici officij, fideiq; societatis id munus deberi, tũ priuatim LAYNI, qui nuper in Gallia, Concilioq; Tridentino doctrinã, religionemque toti orbi testatam, sedi Apostolicæ probasset.

Igitur

Igitur pridie Cal. Sextilis, quo die octauo ante anno, eo ipso in loco, ex hac vita in beatorum sedes societatis Princeps Ignatius cõmigrarat. Pius Pont. domum sociorum ingressus, vt suppellectilem, tenuem quidem illam, sed mundam spectaret, doctoresq; audiret Imperat onus illud seminarij administrandi ne detrectent: id è re Ecclesiæ Catholicæ futurum. Parent socij; mox patrono, Sabello Cardinali, Pontificis Legato, adscito: ea tamen lege, vt animorum, & disciplinarum, iuuentutisque instituendæ curam duntaxat gererent ipsi: rem vero familiarem tuendam mandarent alijs, ne quæstũ socij inopiæ studiosi captare viderentur. His tantum abfuit vt animi placati fuerint, vt iniecto veluti oleo ignis, odia, seditionesque creuerint Ausi iam audacius probra, atque infanda flagitia nunquam patrata, sed domi conficta, in socios iacere, præsertim in LAYNEM, innocentissimum virum, senioresque sacerdotes. Famosos ad hæc libellos, schedasque non Romæ

ſolum , ſed & per Italiæ vrbes , & trans alpes ſpargere, litteraſq; contumeliarum refertas diſſeminare applaudentibus hæreticis; qui his atrociora mẽdacia adfingebant, quod ſocietate quã peſsimè oderãt, exſtincta, præclarius ſecum actũ iri confiderẽt. Pius vero Pontifex re mature comperta, è veſtigio, pro eo ac debuit, indoluit vehementer: remedium adhibuit: Cardinaliũ Collegio, cui Romanæ vrbis adminiſtrãdæ cura incumbit, mandat, diligẽter inquirãt in ſceleris auctores, & animaduertant, rem gnauiter inueſtigẽt, donec ad verum euadant. Auiti per viatores, & ſiſtere ſe in iudicio iuſsi famoſorũ libellorum auctores. Teſtes ab his ſubornati, plerique perturbatione animi, infeſta in ſocios voluntate: alij, quod ab illo vitæ inſtituto fœdè deſciuerant: cæteri, quod Germanico è Collegio, merito ſuo pulſi, iniuriam, vt ipſi interpretabantur, alta mente retinentes, excidere non paterentur: ſed non mirum, calumniam Quæſitoribus

ribus cito perſpectam, dum pugnantia, teſtes, adferunt, ſeque ipſi, vt fit, refellunt (ſolet enim in auctoris caput malum recidere) ſocietatis vero innocentiam, fidemque, ſartam tectam, etiam ipſis tacentibus, publice conſtitiſſe. Gratulari itaque LAYNI ſocijſque Cardinales: cæterique bene in ſocietatem animati. Calumniæ, Tempeſtatiſque auctor, Pontificis iuſſu, annuo cenſu exutus, vixit priuatus, à vinculis etiam pœnaque, deprecantibus (quos læſerat) ſocijs, liber. LAYNIS tum patientia, animique in aduerſis cõſtantia, enituit: aduerſarios vero non modo nõ odio, ſed & beneuolentia proſecutus, gratiam illis habuit, & amauit quod exercitum ſe habuiſſent, probaſſentq; Plus enim commodi adferre inimici ſolent, tametſi nolint, ignorentque ipſi, dum quos lædere, ac præmere ſtudent, clariores bonis omnibus, illuſtrioreſque reddunt. Pontifex Pius, non Romæ ſolum, omnique adeo Italia, ſilẽtiũ æmulis indixiſſe cõtentus, trans alpes etiam, quo maledicentiæ

virus penetrarat, literas honoris plenas & amoris ad Cæsarem Maximilianum dedit: quarum formula in manibus est, in eandemque sententiã fere ad omnes Germaniæ Principes, qui bene de religione sentirent, & Antistites: docet socios crimine vacare, quod sparsum in vulgus esset, dolere; calumniam ab æmulis confictam, tandem esse dilutam. Rogare itaq; & iubere, non solum susciperent socios libenter, sed etiam pro vetere in auitam religionem studio, vt antea in Domino amplecterentur, fouerent, ac proueherent, experti pridem re ipsa sociorum fidem, doctrinam, vtilitatem, ac vigilantiam, sic ille, Dei benignitate tempestatis globus disiectus, in tranquillitatem, otiumque vertit, LAYNIS potissimum constantia, sociorum item patientia, precibusque ad Deum fusis, Pius deinde suam in socios beneuolentiam auxit: qui & ante ortam illam tempestatẽ Tusculi in æstiuis agens, accepto nuncio de Alberti Cardinalis Carpensis (qui societatis patro-

ciniũ viuens gesserat) præsente LAYNE, socijsque deliberãtibus, ecquisnam ex illo Collegio Patrum idem munus suscipere, aut vellet, aut posset; subiecit Pontifex, securo animo essent, non frustra sudarent, societatis se patronum fore: vt & Alexandrum quartum Pontificem, sodalium beati Francisci patrociniũ olim gessisse Annalibus proditum memoriæ accepimus.

Petri Venusti è Societate in Sicilia cædes.

CAP. XI.

DVm hæc Romæ geruntur, apud Siculos per idem tempus atrox 1564. facinus in societatis sacerdotem cõmissum, cædesque illata, quam eo potissimum consilio referam, vt virtutem vbique inuisam esse, quiuis agnoscat. Biuonę non procul Panormo, Collegium socijs Isabella, Ioannis Vegæ clarissimi viri filia, & Petri Lunæ eius ditionis Ducis vxor cõstituerat, regebat id temporis socios Petrus Venustus, Italus. Hic morum fa-

cilitate, pietatiſque ſtudijs omnium incolarum animos facilè ſibi adiunxerat, vt parentis eum loco ducerent. Saluos omnes, quibus vteretur familiariter, cupiebat: in his & ſacerdos quidã, honeſto ciue Biuonæ natus, de quo bene meritus Venuſtus erat. At pellicis ille impudicis amoribus vſq; eo irretitus viuebat, vt exiſtimationis, ſalutiſq; adeo iacturam poſthaberet, offendiculo ceteris eſſet. Hunc ad frugem, continentiamq; traducere, hortando, rogãdo fruſtra Venuſtus tentarat: ſurdo enim fabulam narrare viſus, vt fit, dum inueterauit vitiũ, callumque peccans obduxit. Quæri iam ab officiorum magiſtro Epiſcopi auctoritate, & inquiri in ſe, moreſq; ſuos inaudierat: ratus, quod contra erat, accuſatũ ſe à Venuſto religoſo viro, necem illi, qui vitã adferre ſtuderet, ſerio cogitat: ꝑturbatus enim animus, ac furens, & libidine præceps datus rectum, verumque videre non poteſt. Igitur inſidias comparat, tempus cædi oportunum captat. Ex ante
1564. diem 14. kal. Nouemb. anni 1564. dum
ruri

ruri valetudinis gratia domum fessus redit Petrus, horarum preces è libello recitans, propter viam latentem in dumis, qui cędem cogitabat, sacerdotem conspicatus, comiter salutat. Ille odio medici, vt amentes solent, furens, necopinãtem à tergo aggressus capiti fulcato ense ter vulnus infligit, affligitque seminecem ad terrã: vt in sanguine natãs, Iesu nomen dulce inuocarit assiduè: in pedes interea sicarius se dedit, viatores, & è vicinis locis agrestes occurrunt, domum agnitũ portant: rogant, nosset ne percussorem? annuit ille. Nomen verò interrogatus prodere noluit: Christi non immemor, qui pro necis auctoribus Patrem, animam agens est deprecatus. Identidē & illud repetijt venustus: *Sinite abire: Dominus illi ignoscat.* Et pro illo precibus fusis Deo spiritũ reddidit: sacris eo die, vt quotidie soleret operat⁹. Pridie ei⁹ diei, festo D. Luc. die, ad socios verba faciēs Christi illa apud Lucã, quasi mortē præsagiēs explanarat: *Ecce ego mitto vos, si ut agnos inter lupos* Idē paucis ante diebus soci-
orum

orum in cœtu, singulatim interrogans, quo quisq; mortis genere martyrij coronam Deo bene iuuãte, consequi vellet, sententiæ ad se dicendæ ordine delato: *Si ad summum*, inquit, *Dei benignitate, laureolæ decus aspirare queã, equidẽ capite plecti, sanctißimorũ virorũ, Baptistæ, & Pauli, vestigijs insistens, vehementer exoptem*: augurãs, quod euenit, fore vt vulnere accepto secundum caput occumberet. Natus autem in extremis Cisalpinæ Italorum Galliæ oris, non procul Heluetiorum, Rhetorumq; finibus. Annum agens tertium, & vigesimum societati sese, salutis quærendæ, adiunxit. Romæ æterna, sanctaque in vrbe, prima pietatis tirocinia posuit, ánno (opinor) salutis 1546. Hinc Patauium ad vberiorem ingenij cultum à Moderatoribus missus, licet mediocri ingenio esset, labore tamen, constantiaque non mediocriter profecit: vtrobique certè hominis pietas, atque obedientia enituit. In Siciliam prouinciam tertio post anno missus; quo

Panor-

Panormitanum sociorũ Collegium, ductu Petri Ribadeneyræ, cum cæteris constitueret: sorte illi obuenit, pueros prima latinæ linguæ rudimẽta docẽdi munus; quod ea modestia, suique contemptu gessit, vt hoc vnũ, pueros ad Christum manu docendos esse, cœlique amorem teneræ ætati inserendum, propositum, præterea nihil, habuisse videretur. Aberat enim procul à fastu, inanisque gloriȩ studio. Dehinc aures vitæ noxas confitentibus assiduè dedit, & concionibus, morumq; suauitate Christo plerosque lucri fecit. Socijs deinde tironibus in Sicilia Præfectus, facilitatem grauitate sic temperauit, vt quod perdifficilè putatur, sit consecutus, vt amori simul, & venerationi esset. Panormi Deo sacratarum virginum gynæceum à veteri continentiæ disciplina hominum vitio mirificè degenerarat, sermonemque ciuibus dederat. Archiepiscopus itaque, & Ioãnes Vega, qui pro Rege eam insulam administrabat, cœnobium instaurari sociorum opera, vt castæ ibi, nobilesque

que virgines liberaliter educarētur, exoptabat. Ei muneri Petrus Venustus sacerdos præficitur: quod ea fide, industria, diligentiaque obiuit, vt ad frugē reuocatis alijs, alijs loco pulsis nouā veluti virginum Coloniam deduxerit: hodieque domus optime audiens seueræ disciplinę specimen ceteris præbeat. His experimentis diù, multumq; probatus, Birionensi Collegio à LAYNE Rector datus, socijs exēplo pietatis p̄iuit, externos re, cōsilioq;, quoad vixit, iuuit: vt ab omnibus ex æquo parētis loco duceretur, extra vnum illum percussorem, qui amens libidine, vt ante dixit, præcipitauit. Declarauit hoc communis populi luctus, atque mœstitia in funere; elatus enim honorificè ciuium frequenti, & Monachorum conuētu: exequijs in æde summa decoratus: condere ibidem, humoque mandare corpus cuncti exoptabant, retinentibus socijs, qui domestico sepulcro intulerunt. Incolis persuasum erat, fore, vt atroci casu deterriti socij alio migrarent: at vbi patientia

simul,

ſimul, & māſuetudo noſtrorum perſpecta, non mediocris ad priſtinum erga ſocios amorē facta acceſſio eſt: humuſque ſanguine tincta, fructus deinceps animorum extulit vberiores. Nunc ad LAYNEM redeamus.

Collegijs iterum aucta Societas.

CAP. XII.

GYmnaſium Dilingæ inchoarat Otho Truchſius Cardinalis Auguſtanus, vt ſupra demonſtratum, auctoritatem, conſiliumq; ſecutus Theologorum inſignium Petri Soto, è familia D. Dominici, & Martini Olauij, (qui poſt ſocietati adſcriptus eſt) qui tanquam paries obijceretur, hæreticorum naſcenti furori. Verùm vt multa in res humanas incurrunt, ad paucos Gymnaſium recidit: viſum itaque optimum factum Cardinalis Socios in vacua vocare, Collegiumq; attribuere, hoc ipſo tempore, anni 1563. 1563.
1563. vt & ſuos ibi Germanorumque iuuentutem optimis, & moribus, & fidei doctrina cum litteris, ac diſciplinis

plinis informarent. Apud Sarmatas quoque, qui Poloni hodie nominantur, in ipsis Boreæ terris frigore damnatis, Stanislaus Hosius, vir ob singularem sapientiam, eloquentiamque cum pietatis studio coniunctam ex Varmiensi Episcopo Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus, per hæc tempora Tridentino Concilio nō solum interfuit, sed & Pij quarti Pontificis nomine præfuit. Is captus LAYNIS & Salmeronis sociorum ingenti studio, ob perspectam Tridentina in Synodo singularem vtriusque doctrinam; dimisso conuentu, domum reuersus, in sequenti anno nihil duxit antiquius, quam vt Bransbergæ, (quę vrbs Prussiæ prouinciæ, Poloniæ Regi addictæ, Varmiensis est diœcesis) Collegium socijs institueret: ratus quod erat tuendæ religionis auitæ apud Prussios, necessarium esse piam iuuentutis institutionē. Eo ipso quarto, & sexagesimo anno, Roma socij, tanquam in coloniam Mediolanum profecti, à Carolo Borromęo, innocētissimæ vitę Cardinali euocati, cō-dito

dito Collegio. Ad Diuum Fidelem morati primũ socij, quod Collegium tunc in professorum domum vertit, cum Bredanum cœnobium collegæ nostri occuparunt, quod Humiliatorum, vt vocant, domicilium olim fuerat: quam quidem familiam non ita multo post, vt religiosæ disciplinæ minus obseruãtem, Pontifex sanctissimus Pius V. ad paucos iam redactã aboleuit. Deinde ante diem V. Idus Octobris, Parmam item ex vrbe Roma missi socij, Octauij Farnesij Ducis voluntate, exædificato Collegio, socijsque humaniter habitis: quæ laus, & adorea propria pœne ac singularis Farnesiæ familiæ semper fuit. Antèa, kalend. Octob. in magnam Græciam, quæ hodie Calabria est, Catacense in oppidum Roma itidem profecti socij, ex ærario publico educati ad obeunda, quæ nuper incolæ aspexerant, societatis officia. Per idem tempus, & in ea ipsa Calabriæ prouincia Rhegij Collegium cœpit: antiquum item socijs templum B. Gregorij peridoneo vrbis loco situm, attributum,

tributum, idque reipubl. commodo cum antea è S. Agathæ vico proximo (quem hæretica labes, pestisque infecerat) deprauatæ ibi opiniones disseminari cœpissent: quod cōtagium, ne latius serperet, subito tollendum Magistratus iudicauit. Siciliæ tamen sociorũ prouinciæ idem atrributum Collegium, quod Neapoli longius, propius verò Messana abesset, freto duntaxat interiecto, & phaco; vt à Præpositis prouincialibus lustrari, obirique oportune posset. Transeo nunc ad Hispaniam. Gadibus, quę Insula Boeticæ obiacet, socijs alimēta, ædesque assignata, magno cleri studio, & insulanorum; qui ceteras pridem religiosorum hominum familias repudiassent. Missi in eã vineam Didacus Lopez, & Gregorius Mata sacerdotes: gnauiter vterq; quà concionando, quà hortando, erudiendoque pueros Catechesim elaborarunt. Didacus socijs eodem deductis primus cum imperio præfuit, post & Mexicanum Indiarum Collegiũ tenens, mortem obijt. In Calaritanum

Sardinię

Sardiniæ insulæ Collegium Roma socij eo ipso anno missi a.d. 12 kalen. Octobris, quò primo profectum Petrum Spirgam Calaritanum supra ostendimus. lib.2.c.5.

LAYNIS morbus, & obitus.

CAP. XIII.

FRactus tandem magnis, varijsque laboribus LAYNES, & ætate fessus, in morbum grauem, lentumque incidit, recrudescentibus malis, quæ tot itineribus, studiorum, concionumque pertinaci labore, cuius solicitudine administrandæ societatis, publicisque negotijs obeundis, pridem contraxerat. Recreatus post meliuscule habere cœperat, cum iterum cóciónari, superioremque locum ascendere tentat: adeò iuuandæ Ecclesiæ Catholicæ desiderio flagrabat: vt tanquam gnauum militem, mors pugnantemque opprimeret. Inualuit iterum vis morbi grauior. Inaudierat tum forte

pro

pro incolumitate sua, vitaque producenda; non domi solum, sed publicè etiam vota concepta, supplicationesque ad templa Sanctorum indictas, peregrinationes etiã religionis gratia ab ijs susceptas, qui illius studiosissimi, saluum, superstitemque vellent. Indoluit hoc nũcio LAYNES
Phil 1. quod dissolui, cum Paulo, corporis vinculis eque custodia abire vehementer optaret: vt quem mortali in vita in speculo tantum, & ænigmate vidisset, facie ad faciem aliquando cerneret, vbi beati æuo fruũtur sempiterno. Quare identidem illud v-
Luc.13. surpabat: *Vt quid ego adhuc terram occupo?* Societati enim se iam inutilem, minusque frugi seruum appellans, alteri locum, qui munus id obiret felicius concedẽdum. Postquam indies dolores, febremque, sine spe salutis augeri videt, nihilque reliquum factum ad sanandum corpusculum; summam ad hæc curam diligentiamque socios in valetudine sua tuenda adhibuisse, consulendum sibi ratus, ante diem sextum decimum kalend.

kalend. Februarij de ante actæ vitæ erratis puriter confessus, cœlestem Angelorũ panem viatici nomine serio postulans, summa pietate, ac religione sumit. Postridie eius diei missis socijs societatem Pio IV. Pontif. Max. qui eius iam patrocinium, vt dixi, libens, nolensque susceperat vita decedẽs, diligenter, pieq; cõmendat: veniam quoq; ex animo peccatorum postulat simul, & Apostolicam benedictionem. Dein oleo sacro inungi voluit, vt illo munitus sacramento cum dęmone postremum luctaretur. Hinc immortalitatis spe, æternæque beatitudinis desiderio plenus, Deum vitæ auctorẽ precatur, & amice compellat, fusis etiam vbertim lacrymis, vt exsulem se tandem aliquando in patriam reuocaret. Patientiæ tunc ea documenta ægrotus dedit, vt quæ sanus, valensque vitæ præcepta dedisset, ea ad extremum vsque vitæ diem tenuisse satis ostenderit. Seniores societatis patres, qui assistere in quotidianis deliberationibus soliti essent, orant atque obsecrant, vt extrema

voluntate, quem ex omni numero vicariam societati operam dare vellet, nominaret. Renuit verò, facturumque se negat, siue modestia, qua virtute enituit, siue quod Ignatium Loyolam idē recusasse meminisset, seu vtroq; adductus. Rogatus ab ijsdem vt societati, sibique benediceret, tendens in cœlum oculos, & manus, aptrem luminum rogat, vt qui societatis auctor esset, eamque stirpem, & vineam recēs ortam in Ecclesiæ horto plantasset, simul & rigasset, perque terrarum orbem longe, lateque propagasset, idem etiam misericordiæ bono diuinitus hodierno die benediceret tueretur in aduersis, & proueheret, ad maiora. Hinc sereno vultu ac placido, Crucis signo bene cunctis precatus, Patres, qui assistere de more solerent, sic appellat: *Vobis quoque Patres hanc ipsam societatem commendatam habetote Ambitionem in primis fugiendam censeo, vt & discordiā, animorumq; dissensionem: coniunctionis enim ciuilis pestes ea maxima*

ma

sunt, eruntq́; semper. Cauenda deinde nationũ inter ipsas dißidia, & secessiões. idẽ itaq; omnes, nullo habito in societate gentium diuersarum discrimine, sapiant in Domino. His ferè verbis sui quẽque officij admonẽs, voce intercepta, respirãdiq; vi impedita, silentiũ tenuit. Notarunt curiosi ab illo Franciscum Borgiam, qui animam agenti astabat fixis continenter oculis, adeo spectatum blande, atque hilariter, vt vel ea re societatem illi satis commendasse, munerique Præpositi generalis successurum illum augurari videretur. Biduum ferè amissa voce LAYNES iacuit: ánimo tamen in res diuinas intentus. Hora tandem noctis secunda, decimoquarto kalend. Februarij, anni 1565. vita hac mortali 1565
decessit tertio, & quinquagesimo ætatis anno: egregio socijs dato morum, vitæque innocenter actæ exemplo, quod non mirentur solum, sed & imitẽtur posteri: Romãis verò ciuib. luctũ, suiq; ingens desideriũ reliquit. Memoriæ proditum, auditumque ex Cardinalib⁹, multis retro annis, quot

Romæ transegerant, præstantis viri nullius perinde mortem dolori vrbi Romæ, atque LAYNIS extitisse: quod vt summopere, dum viueret, carus, acceptusque omnibus ille esset, sic & mors incredibilē omnibus mœstitiam attulerit. Alexādrinus etiam Cardinalis, qui è familia D. Dominici post ad Pontificatum virtutis via emersit, accepto de LAYNIS morte nuncio, meritò lugendū, Dei enim Ecclesiam eo die hasta, & scuto orbatam videri, pleno ore prædicauit. Conditum corpus tunc est in æde angusta, veterique Professorum societatis ad sinistrum altaris cornu, appositumque ad Ignatium Loyolam, qui ad dextrum sepultus iacebat: cum quo coniunctissime vixerat, & magistratum regendæ societatis proximè exceperat. Inde superiori tādem anno 1594. in nouum Farnesianum templum ad dextrum aræ maximæ latus à Patribus societatis translatus est: vbi cum Ignatio, & reliquis Præpositis generalibus futuræ spe resurrectionis quiescit.

Ext-

Exequiæ, iuſtaq́; LAYNI etiam ab exteris perſoluta.

CAP. XIV.

NEc Romæ ſolum funus honorificè elatum, ſed ad omnes omnium prouinciarũ ſocios mors pertinens flebilis fuit, quod communem parẽtem amiſſum dolerent. nec ſocios tantũ dolor tangebat, exteri etiá pro veteri quæ cum illo fuerat neceſſitudine, luxerunt, exequiaſque curarunt. In his duo cęteris antecellere viſi. Pręſul alter, alter verò Marchio. Otho enim Truchſius Cardinalis, & Auguſtanus Epiſcop. Dilingæ, ſocijs attributo Collegio, acceptoq́ue triſti de LAYNIS morte nuncio, eo ſe contulit è veſtigio, vt conſolationem ſocijs pręſens afferret: parẽtaret item iuſtaq; perſolueret, cum ſocijs in triclinio domeſtica frugalique menſa contentus accubuit. Poſtridie eius diei in templo cenotaphiũ poſitum, non atra, pullaq; veſte, ſed purpurea tegendum mandauit: quod gratulandum ſito, morte obita, pręd:caret, qui

his vitæ miserijs liber ad cœlũ euolasset; nos contra deplorandos, qui in hoc exsilio versamur existimabat: nostram quoq; sortem lugẽdam, qui & parentem, & Ecclesiæ propugnatorem amisissemus. Sacris hinc funeralibus ab eo solemni ritu peractis: surrexit mox orator, qui pro funere LAYNEM de more laudauit: Verũ quod non omnia, tam angustis horæ spatijs complexus esset, subiecit Cardinalis, duo, & quidem præcipua in Laynis laudatione prætermissa videri, quæ silentio præterire, conscius ipse & familiaris, salua religione nõ posset. In primis Cardinalis dignitatem oblatam serio fugisse LAYNEM, qua in re deprecanda, sua esset apud Paulum IV. Pontificem Max. opera vsus. quo iam fato functo illud accidit memorabile, duodecim suffragia Cardinalium, ad summum sacerdotem, nec opinantem, & absentem LAYNEM tulisse: vocatũ ea gratia se auctore in conclaue, fugaq; se proripuisse, ne, quod nollet, Pontifex renũciaretur. Deniq; si occi facere

solitum,

ſolitum, hæreticorum oblatrantium calumnias, conuitia, & blaſphemias, qua erat animi celſitudine, & Eccleſię zelo præditus. Alter verò Franciſcus Mendozius, Marchio Almazanius, (quæ patria LAYNIS fuit) honeſtandum, & apud ſuos funus duxit, quod talem tantumq́; ciuē patria amiſiſſet. Vir erat præſtanti iudicio, Philippi Catholici Regis nomine legatione annos aliquot apud Cæſarē functus, & Prætor Nauarræ, Senatuſque regij Ordinum Præſes: cenotaphium, & ille in ditionis ſuæ æde ſumma, atq; adeo in tumulo maiorum ſuorū erexit: accitis vndiq; ſacerdotib9, & pijs viris, non ſecus, atque ſi ad illum ditio pertineret, quod tali ciue meritò gloriaretur (Patriam enim ciuis, & contra ciuem patria illuſtrare conſueuit) propterea quod ſocietatem LAYNES, quam ſingulari ſtudio, beneuolentiaque complecteretur, illuſtraſſet, Tridentinamq́; Synodum præſens ornaſſet, omnemq́; adeo terrarum orbem vitæ innocentia, ingenio, doctrinaque impleſſet.

Corporis habitus, ingenium, atque doctrina.

CAP. XV.

CORpore mediocri fuit, pallida facie: vultu tamen hilari,& renidenti similis. Naso oblongo, & aquilino. Oculi grandes,clari,& mobiles, corpusculum non robustum,vt athlethę, bene tamen compactũ. Pectus amplum, magnus item animus, qui fere pusillo in corpore existere solet. Ingenium illi viuidum,ingẽs, excellens, acre, vehemens, subtile, clarum,& firmũ. Res propositas,quæ in dubiũ vocarentur,ciira animi meditationem,notionesũe apprehẽdere ex tẽpore solitus. Legendi cupiditas, expleri non poterat; quo fiebat,vt libros integros breui in compendium redactos, memoriæ gratia, optima quæque in aduersaria referẽdo,transcriberet. Sic & artium omniũ liberalium scriptores exhauserat, nihil vt ignoraret, & quod disceret, deesset. Sacrarũ tamen litterarũ lectione potissimũ delectabatur, vt diuinam scri-

pturam

pturam de manu nunquã deponeret, nisi forte rebus gerendis necessario auocaretur. Eos autem processus in studijs fecisse, mirabãtur omnes, cum & negotijs frequenter interpellaretur, quæ Ecclesiæ Catholicæ, Reique-publicæ, & societatis nomine gessit; mutatis plerunque sedibus; & in Xenodochijs nostrorũ more versaretur. Nimirum Deus gratiam diuinitus, sapientiamque infuderat, vt citius, firmiusque disceret, simul & retineret. Itaq; ferè comparatum, vt qui libris non proprijs religiosorũ hominum more vtantur, ij & legant omnia, & celerius apprehẽdant, atq; retineãt, quã qui domi, in bibliothecas se abdentes, libris confidunt, ignauiamq; alunt; eius rei argumentum dedit LAYNES. Patauij enim Collegium sociorum administrans, intra paucos dies, licet concionibus, & cõfessionibus intentus, Alfonsi Tostati, volumẽ vnum de multis, non euoluit solum, sed & manu sua, via, & ratione adhibita in Epitomẽ redegit. Basenti item in oppido, verno dierum quadragin-

ta ieiunio, quotidiana abstinentia, publicisq; cōcionibus, Conciliorum tomos omnes attēte euoluit. Sententias plerunque in aduersaria referre solitus, quibus (vt Alfonso Salmeroni sodali suo respondisse accepimus) vel axiomata cōtinerentur hæreticis refellendis: vel ijs, quæ contra obijci possent occurreretur: vel deniq; Canones Synodorū illustrarentur. Singularis verò doctrinæ specimē dabat & concionando, & cum hæreticis disputando, cōsultus item sępenumero de controuersijs ambiguis: tum verò maxime enituit, vt demonstrauimus in Synodo Tridentina. Puer etiā tum incredibili flagrabat sapiētiæ studio, quæ cupiditas cum ætate auxit, vt etiam adolescens eum à Deo, qui auctor est Sapientiæ, precibus, Salomonis exemplo, postularet. Grandior natu eam adeptus est, ingenti eorum, qui illum audirent, potissimum verò doctorum hominum admiratione. Ingenium eius cùm vbique clarescere, (potissimum tamen, si quid nouum, difficilè, inauditumque, nec

ab alijs

ab alijs pertractatum, in controuersiam vocaretur) tum maximè mentis aciem intendere, & quasi excitari videbatur: adeò eleganter, copiosè, atque disertè, quæ inuenisset disponere, eloqui, & acutè dijudicare solitus, vt cùm alibi semper hisce artibus differendo, ceteros facilè vinceret, hic se ipse etiam superaret. Neque in Scholarum quæstionibus duntaxat tractandis valuit LAYNES, sed in rebus etiam gerendis idem acumen adhibuit, iudiciumque attulit: siue cum Pontificibus, Principibus, Magistratibus, de rebus publicis ageret, siue consultando, sententijsque dicendis: præsertim Præpositus cum esset generalis: verùm semper à falso discernens, & ad rem, quæ facerent, ostendens; & verum plerumque de rebus iudicium ferens. In deliberationibus verò ita excelluit, vt sententia ab illo, ordine & perspicuè pronunciata, nullus amplius relictus fuerit dubitandi locus. Perspicuitas item, quæ Rhetorum filijs prima

dicendi virtus eſt, tanta in LAYNE, vt ſiue cum doctiſſimis hominib' in veri inueſtigatione differendo verſaretur; ſiue ad populum de ſuperiore loco verbum Dei concionando explanaret; ſeu denique cum imperita plebe ageret, adeò dilucidè ſenſa mentis efferre, ſententiamq́ue dicere conſueuerit, vt ab omnibus ex æquo intelligeretur: quodq́ue perdifficilè ſemper eſt habitum, verborum copia, ac methodo id conſequebatur, vt obſcura clarè, abdita perſpicuè, ignota intelligenter, priſca noue, omnia denique venuſtè proferret, oculiſq́ue veluti ſubiecta repræſentaret: ſpinoſa etiam, quæ in Theologorum ſcholis, & hæreticorum controuerſijs proponi ſolent, ſic omnem in partem perſpicuè diſputabat, vt ab indoctis etiam intelligeretur. Obſcura, ſi quæ, vt fit, in ſcriptoribus occurrerent, ſubito intellecta, quaſi à ſe excogitata, alijs verbis clarius efferebat.

Præ-

Præstantium virtutum exempla.

CAP. XVI.

QVanquam vero Dei, naturæque beneficio, bonis hisce artibus præditus LAYNES, qui doctrina societatem, vt pietate Ignatius, vehementer illustrauit, tamen & precationi, meditationiq; pleraq; accepta referebat. Oratione enim libenter cum Deo colloquebatur, medias inter negotiorum, quibus assidue distinebatur, molestias. Igitur siue priuata, siue publica, siue sua, siue aliena res gereretur, siue aduersa, siue secunda inciderent, precibus ad Deum, tanquam portum, sic ab Ignatio edoctus, confugiebat. Vt vero melius oratio absq; animi euagatione procederet, seipse in dies frequenter ad vnguem explorare. Cæteris, si quid deliquissent, ignoscere, sibi nunquam. Simplicitate morum, & candore præditis, & pietati deditis, libentius vti, colloqui, & fidere. Quin & asceticos (sic .n. cum Basilio magno appellãdos cẽseo) ad spiritus exercitationẽ libellos

libenter manibus tractare, & legere, styli humilitatem minime fastidire, quod mores potius instruant, quam acutè conclusis argumentis mentem imbuant. His ad vitam moresq; formandos, suo, aliorumque commodo ducibus vtebatur. Licet verò ingenio esset præstanti iuxta, ac perspicuo, religione tamen, scrupulisq; aliquandiu agitatus est, quæ mentem sed non ita diu, excruciarunt.

Cum vitia omnia à puero detestatus esset, tum vero libidinem maximè, corporisque voluptatem, vt malorum escam vitauit. Quo fiebat, vt adhuc puer deprauatos & impuros sermones repudiaret. Vixisse ad extremum vsque vitæ diem ferunt, Dei benignitate, summa continentia, & integritate. Incesserat forte adolescenti Religio, cum illa in templo recitari verba audisset: si quis
Matt.16. vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: ecquæ nam crux, quam gestare iubeat Christus, cæteris esset grauior, venit in meutem, coniugium

videri.

videri: in quo vitæ genere multa insint acerba, atque incommoda. Animum itaque ad vxoriam rem tum appulerat: verum cum ætate crescente iudicio, puduit illum consilij, seque postea irridebat. Corpus, Spiritu, rectæque rationi ita subiecerat, domitasque animi perturbationes habebat, vt, si quando carnis illecebris tentaretur, facilè Dei ope superaret. Quare quod de Bonauentura Alexander Alensis dixisse fertur in Adam minime peccasse, idem penè de LAYNE affirmare liceat. Romæ viuens concionatus erat, frequenti corona, admirationeque hominum cum fornicationis spiritus muliebri credo habitu LAYNEM adoritur, vt loco, castitateque depellat. Muliercula enim, quæ corpore quæstum faceret solum sine arbitris procaciter libidinoseque compellat: amorem quo illum deperiret, detegit, & verecundiæ semel fines transgressa, lasciuit, blanditur, delinimenta adhibet, rogat, obtestatur. Quem non hæc, quamuis

fortem,

fortem, deijciant. At ille Deum virginitatis auctorem, matremq; eius in his malis inuocat. Obfirmato dehinc animo impudentiam reprehẽdit, obiurgat, pudorem incutit, Deum respicere, mortisq; meminisse iubet. Sic victor è palæstra Deo bene iuuante discessit Petro Ribadeneyræ sacerdoti eadem post narrans, melius tutiusq; fore affirmat, si quis non dissimilis casus incideret, aures digito obturare, locumq; extemplo mutare, castimoniæ suæ diffidendo, ne blandæ illæ Sirenum voces, ad animum penetrantes incautum vulnerarent, vel in posterũ, vt fit, fœda simulachra animo casto obijcerent. Hinc nimirũ Paulum à cæteris quidem abstinere vitijs, fugere verò fornicationem iussisse. Quippe alibi pugnando, & resistendo, hic fuga potissimùm victoria paranti. Idem Iosephum, Thomam Aquinatem cæterosque innumerabiles reipsa præstitisse. Vincere se ipse solitus, flagellis sæpe verberare, sordida veste, attritaque delectari, quæ tegeret corpus, non ornaret. Inopiæ

imprimis

imprimis amans, vt loculos, crumenáque nunquam gestarit:nihil vnquã obseratum(ne publicam quidem personã sustinens) clausum ve habuerit, præter schedas arcanorum & officiorum.Cum professorum initio domus rerum omnium, & librorum inopia laboraret,Collegium frequenter adijt:rogat vtendos libros daret:portat ingentia etiam volumina sub alis: comiti tametsi postulanti tradere detrectat,affirmans librorum,qui multa in dies doceant,pondus non oneri, sed honori esse. Proposui temperantiæ exempla, nunc fortitudinis, quæ in aduersis tolerandis, honorumque contemptu enituit,colligam.Excelso illo animo res caducas contemnere, infraq; se ducere,pericula,mortemq; non metuere. Vlcera, vulneraq; tametsi inhumani spectaculi, curare non defugit.Tempestates maritimo itinere,trepidantibus etiam fortibus, nihil formidauit, summa qua erat animi fortitudine præditus. Noctu iter faciens.per medias prædonum,& hæreticorum insidias, vt nudus viator ambu-

ambulabat. Nec minor in acerbis tolerandis constantia, siue pro fide maiorum, ac veritate niteretur; siue hæreticis responderet. Principum minis non terreri; promissis blandisque sermonibus non frangi; multo etiam minus à verò abduci se patiebatur, vt de Gallicis comitijs, & Tridentina synodo diximus. Eandem animi magnitudinem tenuit, cùm Præpositus Generalis exortas in Societatem tempestates fortiter sustulit, constanterque superauit. In morbis quoque omnibus eius patientia eluxit; tum verò maximè, cùm morti vicinus ad suggestum concionandi gratia ferri se iuberet; affirmans Christi militem in vita otium, ignauiamque, pestes animorum fugere, pugnantem verò & armatū occumbere oportere. Hanc animi celsitudinem Modestia, Humilitasque, verè Christiana virtus, excipiebat. Seipsum itaque probè cognitum habens, pro nihilo ducere, mendicare etiam libenter, stipemque precario petere: edere panis frusta: mendicis, ægro-

ægrotisq; in Xenodochijs ministrare; munera, quæ despicatui alij ducerēt, hilariter obire. Italię prouinciā, cum Præpositus administraret, tirones societatis, quos Christo ipse lucri fecerat, iter dum facerent, excalceare vesperi solitus, lectumque eisdem sternere: ipse in sella amictus somnum capere. Cum simplicibus, vt ostendi, libenter colloqui, lectitareque id genus asceticos libellos consueuit.

Ab ambitione vsq; eo alienus fuit, vt nihil supra. Decumbens enim sine salutis spe; Ignatio recens extincto, Vicarius rei ignarus delectus est: Post etiam inuitus Præpositus Generalis renunciatus. Pridie eius diei munus tergiuersando defugere, flagellis se verberans, plorans, opemque implorans diuinam deprecabatur prouinciam, plenam quidem honoris, sed oneris maioris, ac laboris. Triennio iam Societate administrata, reque benè gesta, abdicare se nequicquam studuit Magistratu, alteri libentius locum cessurus: Verùm euicit tandem Pij Quarti Pontifex

Max.

Max.auctoritas, ne abdicaret. Extra societatem dignitates quoq; cōstanter repudiauit. Balearium Episcopus dignitate illi cedere cupiebat, Pontificem rogans, ratum id esse vellet, Laynemque sibi, qui dignior eo munere esset sufficeret. At recusauit ille honorem, imo & Pisanum Archiepiscopatum offerente Etruriæ Duce. Ne Cardinalium se Collegio Paulus IV. qui id serio agebat, adscriberet, quid non egit, dixit, tulit LAYNES? Quin & Pontifex ne crearetur, fuga quasi periculum declinauit, cum iam amplius duodecim Cardinalium suffragia tulisset. Modestia, animique demissio summa, quæ & morum facilitatem illi attulit, quam & grauitas, maturitasque condiebat, vt nescias amorine pluribus, an admirationi fuerit. Ad omnium se ingenia facilè aptare, sermonemq; prudenter temperare. Cum pietati deditis de rebus sacris, cum eruditis docta colloquia miscere: cum milite de re militari, cum fabris de re fabrili agere, vt mox tamen de Deo sermo subijceretur.
Quo

Quo artificio plerosque Christo Pauli exemplo, qui omnia omnibus, factus est, lucri fecit. Ad hæc omnium facile animos sibi deuinxit, atque retinuit: cum & admirarentur singuli, quasi hisce artibus ætatẽ traduxisset. Quo fiebat vt & summæ scientiæ opinionem collegerit, & collectam seruarit. Quæ quidem morum facilitas, illius erga alios amorem, vel potius pietatem sic auxerat, vt omnibus ex quo prodesse, in aduersis præsertim opportune studeret. Cuius rei documentum hoc erit. Florentia Romam proficiscenti, in vico sancti Cassiani cognomento, octo passuum millibus ... occurrit miles Hispanus, qui è bel ... o Senensi, criminis reus ad suppliciũ trahebatur. Agnouit hominem LAYNES, quod olim aures confitenti dedisset: sistere lictores iubet atq; expectare dum Florentiam ad Etruriæ Ducem Tabellarium mittat. Hic reuersus militem liberum abire iubet, maiorum imperijs. Lætus ille & gaudio exiliens gratias agit quod orci faucibus ereptus LAYNIS opera esset, 1.Cor. 10.

mox

mox ab eodem viatici parte dimittitur; reliquā enim Tabellario impenderat. Talis erga exteros acerbis in rebus: in domesticos verò maior eius beneuolentia exstitit. Hanc ipsam comitatem seueritate, cum res flagitaret, temperauit: in ijs præsertim hominibus, qui pacem quietemque & fratrum concordiam, disseminatis seditiosis vocibus, turbarent: quique licet affines essent, non rectè officium facerent: cæteris vt exemplum daret, qui Societatem aliquando essent administraturi. Nationes sine discrimine dum vixit in domino amplexus: exteros etiam benignius accepit, quà re, quà verbo, admonens in societate nullum esse gentium nationumque delectum habendum: nihilque interesse, vt Paulus ait, Scythane an Barbarus, Gallusne an Germanus, Lusitanus an Hispanus esset. Tum enim beatam fore Societatis rempublic. dum omnibus anima vna & cor vnum, vt initio nascentis Ecclesiæ, adesset. Blande omnes excipere,

Colos.3.

Act.4.

qui

qui vel afflicta fortuna ad illum confugerent, vel facti pœnitentia ducti de anteactæ vitæ criminibus confiteri vellent: paterno item amore, quomodo & resipiscentes Deus accipere solet. Duo potissimum hominum vitia detestari se prædicabat. Alterum eorum qui Simonis Magi labe infecti, Christi patrimonium pretio Act.5.
& emerent & venderent, pauperum panem deuorarent, & sanguinem haurirent. Hi quoties confessuri de peccatis accederent, horrore concuti affirmabat Alterum hæreticorum vitium, qui falsa religionis specie atque colore respub. Regnaque pessundant, vrbes seditionibus euertunt, pacemque & quietem turbant: & quod his detestandum magis à vera fidei salutisque via animos abducunt, errorumque laqueis, quibus seipsi prius induerunt, alios captant. Charitatis hæc LAYNIS argumenta suppetunt. Publicis impeditus negotijs, de proximorum nihilominus salute satagebat conciones confessio-

fesſioneſque aſsiduè tractare, vt imperitum vulgus docendo in viam reduceret. Sæpè etiam corporis imbecillitate ſociorum manibus, morti etiam tum vicinus, in ſuggeſtū elatus. Italiam hiſce officijs dum luſtrat, noctes ſæpe diebus coniunxit, cibi oblitus & ſomni, aiebat nullas eſſe epularum lautitias, deliciaſque cum eo ſpectaculo, quod pijs peccator reſipiſcens, erratique poenitens & flens, afferre ſolet, comparandas. Vt enim Chriſti cibus erat æterno parenti obſequi, ſic & hæc vere pios alunt, Deo gloriam tribui, coli, atque adorari: regnum Chriſti florere, Dæmonis verò extingui. Virginis Deiparæ perſtudioſus vixit, ſenſitq; opem non raro. Tridentum iterum reuerſus, cū febri laboraret quartana, ageretur q; à Cōcilij Patribus de virginis conceptione, ſententiam dicturus de eius puritate, qua omnis culpæ etiam originis maculæ expers fuit: præfatus ſe ob valetudinem tribus dumtaxat verbis acturum, locum alijs ceſſurum: vbi dicendo incaluit, tres ipſas horas exemit,

emit, vt ad extremum validius quàm initio dixisse videretur, quod virgini cuius res agebatur, acceptum retulit: effectúmque illo auctore, vt in eam sententiam Patres ierint Sixti IIII Pont. Max. hac ipsa de re decretum esse seruandum.

Societatem mirificè auxit etiam Prouincijs.

CAP. XVII.

HIs rebus ita gestis, efficitur proxime ab Ignatio LAYNEM, vt tempore sic & meritis societatem vehementer ampliasse, confirmasse, & vitæ exemplo, re, consilio, doctrina, administrandique ratione exornasse, concionibus adhæc & disputationibus Italiam bonæ existimationis odore impleuisse: societatem deniq; recens natam in vulgus commendasse. Tridentina in synodo clarum veluti sidus emicuit Inopiæ verò studijs, & lacrymis ea tum semina sparsit, quæ nunc cum gaudio postumi socij fructuose colligunt. Certè Italiæ pleraq; Collegia origines suas

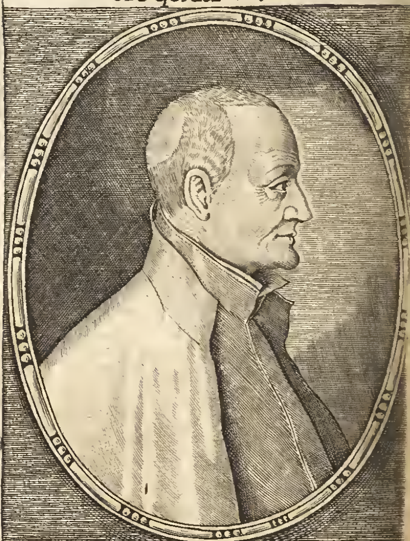
hodieq; & incrementa LAYNI accepta referunt. Apostolicæ Sedis patrocinium, quo societatē adhuc Pontifices fouent, iuuantq; obnixè meritis eius debetur, qui Sedis Pontificiæ sic vicissim auctoritatem, tanquam pro aris, & focis dimicans, ab hæreticorum calumnijs vindicauit. Idem Cardinaliū animos; & Episcoporum socijs adiunxit, igitur Ignatius æquus rerum æstimator de LAYNE nondū societatem gubernante, sic prædicare solitus: nemini mortalium societatē amplius debituram quàm LAYNI: proxime verò Francisco Xauerio: qui primus Sociorum in Indiam Euangelium portauit; Post autem Præpositus Generalis LAYNES, amplius societatem auxit, non domicilijs modo & Collegijs, sed & quæ his constant, Prouincijs. Italia enim in duas tunc diuisa; Cisalpinæ Galliç, seu Insubriū, & Etruriæ seu Romanæ. In Hispania item duplex Prouincia facta: Castellæ veteris & nouæ, quæ Toletani regni est. Gallia quoq; bipartito diuisa, in Franciæ & Aquitaniæ Prouincias:

Belgica

Belgica item in Flandriam, & Rhenanam diducta, Germania ab Austriaca seposita. Duodecim itaq; in vniuersum Ignatius Societati moriens ex se Prouincias reliquit, quas sic per Saturam recensebo: Lusitanā Castellanam, Bœticam, Aragoniam, Italicā, Neapolitanam, Siculā, Germanicam, Flandricam, Gallicam, Brasiliam, & Orientis Indicam. His LAYNES labore partas quinq; adiecit, Toletanā, Aquitanicam, Rhenanā, & Etruscam, cui nunc longè lateq; patens Romana Prouincia (parens & caput reliquarum) adiungitur.

Et hæc quidem de LAYNIS vita summa fide dicenda comperi: quibus Alfonsi Salmeronij vitam, quod studiorum peregrinationum, atq; laborum fidus illi comes fuerit, coronidis vice appendam.

Quam dulcia faucib. meis eloquia tua ?

P. ALFONSVS SALMERON *Toletanus, vnus è primis decem* IGNATII *Socijs, Obijt Neapoli Idib.*
Februarij, anno Domini CIↃ.IↃ.LXXXV. *Ætatis* LXIX.

Ioh Hogenb scul.

DE VITA, OBITV, ET SCRIPTIS ALPHONSI, SALMERONIS,

VNIVS E DECEM PRIMIS beati Ignatij Loyolæ socijs:

Pet. Ribadeneyra Toletanus Societatis IESV presbyter Hispanice, latine vero And. Schottus soc. IESV conscribebat.

Lphonsus Salmeron, Toleti (quæ vrbs olim Carpetanorum, nunc regni Castellæ nouæ caput, Regumq; Gothicis temporibus sedes) natus est, ante diem sextum Idus Septembris anni Millesimi Quingentesimi decimi quinti, tenuibus quidem parentibus, at honestis. Patrem nomine retulit: mater illi Marina Diaz fuit, Toletani agri pagis, Olias & Magano vterque oriundus, filium in-

genuè, pieq; educarunt. Pueri iam indole, promptoq; ingenio perſpecto, parentes ijs literis, quibus ętas puerilis informari debet, filium erudiendum curant, Complutumq; mittunt. Erat in puero, præter docilitatem ingenij, ſumma ſuauitas vocis, & actionis venuſtas, vt non celeriter ſolum acciperet, quę tradebantur, ſed etiam excellenter pronunciaret. Bene dicẽdi vim, humanitatis artes, Græcas literas, ſuper ætatis captum, auidè ita imbibit, vt vtraque lingua declamitans non raro cæteris vnus in Gymnaſio antecelleret præmiaq; propoſita præriperet, qua laude nobilis etiã tum puer inter æquales ferebatur, clariuſq; exſplendeſcebat, quam æquo alij animo ferre poſſent: itaq; incitabat omnes ſtudio ſuo, pareſque & eruditos conciliabat. Poſt Lutetiam Pariſiorum ſtudijs iam tum florentem, atque ingenijs Academiam, vna cum Iacobo Layne tanquam ad laudandarum artium mercatum proficiſcitur, vt Philoſophicas, ſacraſque litteras ſuo, & Eccleſiæ cõmodo perdiſceret: moreſq;

moresq; hominũ, ingenia, & vrbes videret: scholas, bibliothecasq discendi flagrans cupiditate lustraret. Sic enim sapientiam tanquam è terræ venis laborando, hauriri, prudentiamq; peregrinando parari inaudierat. Hic Ignatium Loyolam tanquã vitæ, consiliorumq; ducem nactus, in illius se disciplinam exemplo LAYNIS tradidit: cuius etiam noscendi gratia, famæ adhuc celebritate in Hispania vigente eodem accesserat. Confectis & hic Theologiæ spatijs, cum cæteris ad Ignatium adiunctis socijs, Lutetia pedibus iter faciens; in Italiam venit ante diem 17. Kalen. Decembris anni 1536. euocatus cum alijs ab Ignatio Venetias. Hic tum in Nosocomio ægrotis, & inopibus ministrauit: inde Romam nondum à se visam contendit, reuersusque Venetias sacris rite initiari cœpit. Dehinc Monte Celso in oppido, vna cum Frãcisco Xauerio, post etiam Senis cum Paschasio Broeto Ambianensi vilibus sese officijs, pietatis tamen, & amoris plenis, exercuit, societatẽ vna constituit, Igna-

tiumque ſuffragio cum cæteris,&LAYNEM inde præpoſitum Generalem creauit: quæ officia in vita vtriuſque Præpoſiti tractata prudens omitto: quare non hic communia omnium Sociorum colligam, ſed quæ Salmeroni propria, ſeligam.

Ante diem quartum Idus Septembris, anni humanæ ſalutis, 1541. in Hi-
1541. berniam Pauli III. Pontificis Max. auctoritate Nuncij Apoſtolici poteſtate, Roma cum Paſchaſio mittitur. Quæ nō hic pericula terra, mariq; adierunt? illinc à Gallia, quæ bello tum flagrabat inteſtino, hinc à Britannicis nautis. Certe victus ſæpenumero, ſtratumq; quieti defuit, dum variè per ſola loca ſummo vitæ diſcrimine iactātur, vti ne orationi quidem vacuum ſpatium daretur. Cognito tandem ab Anglicis mercatoribus hoc agi, vt Henrico Regi octauo Pontificiæ tum Sedis acerrimo hoſti, pretio traderētur; in Scotiam, ex Hibernia fugere coacti ſunt, iuſſu Pontificis, vt pari illic fide, & integritate Nuncij Apoſtolici munus obirent, miſſo etiā diplo-

mate

mate auctoritatis pleno. Verũ corruptis iam insulanorum animis, & insana hæresis opinione occupatis, infecta re Lutetiã repetunt. Hinc pedib. sine viatico, vt nũcios verè Apostolicos diceres, insequentis anni 1542. mense Quinctili Romam properant: cũ ecce tibi Lugduni Segusianorũ, quasi exploratum venissent, capti in custodiã traduntur. Post cogniti à Turnonio, & Gaddio Cardinalib. amplissimis, qui tum fortè Lugduni agebant, vinculis liberati, honorificeq; Romam versus dimissi, & viatico instructi. Nec Romæ cessatum à Salmerone: aures ritè confitentibus dare, de verbo Dei ad populum verba facere, cætera Societatis munia exequi gnauiter. Aprili verò sequentis anni 1543. Mutinã, postulante Ioanne Morono, eius tũ Sedis Episcopo, postea etiam S.R.E. Card. proficiscitur: qua in vrbe deprauatarum de religione opinionũ virus clã, vt solent factiosi homines disseminarant. Nec dum enim ea tempestate Italia sectariorũ fraudes, dolosq;, quib. imperitũ vulgus inescare studẽt, cog-

1542.

1543.

nouerat, vt hoc seculo animaduertere est, quo rerũ vsu edocti Principes, tanquã ad cõmune animorum incendium extinguendum, accurrere didicerunt Sudatum hic à Salmerone, vt & hæreticorũ occultas refelleret fraudes, & nutantiũ ciuium animos in religione maiorũ confirmaret. Aemuli tamen, dæmonis artibus instructi, in tam honesto Salmeronis labore, non deerant, qui de eius existimatione sic detrahebant, vt extinctũ velle ostenderent, quo impunius inter incautos
1544. grassarentur: Romam itaq; extremo anno quarto, & quadragesimo, sui purgandi gratia aduolat: rei omnis gestæ rationẽ constare vult, & innocentiã probat: ita silentiũ maledicis facilè indixit, Romæ in Societatis templo assidue concionatus ad annum vsque sextum, & quadragesimum. Quo vna
1546. cum LAYNE in Synodum Tridentum indictam, vt Pontificius Theologus sese contulit. Hic cõuentu Patrum habito, & deinceps, ob infecti aeris pestilentiam Tridenti ortam Bononiam translato, ita vterq; qua differendo

qua

qua ſententijs dicendis, operam præclare nauauit, quemadmodum, & in LAYNIS vita oſtendimus. Intermiſſus conuentus eſt, vacuumq́ue ALPHONSO ſpatium datum concionibus, cæteriſq́ue Societatis officijs obeundis: afflictis enim ſuccurrere, ſubſidioq́ue eſſe, vt & Bononiæ antea, ſemper ſtuduit. Exinde Venetijs LAYNEM comitatus, negocium geſsit, vnaq́ue impetrauit à Senatu Veneto, vt opimum Sacerdotium ad Diuæ Magdalenæ cedere vellet, Collegio Patauino extruendo, ex gratuita Andreæ Lipomanni munificentia Societati adtributum. Secutum eſt vernum quadraginta dierum ieiunium, anni, opinor, 1549. quo magno homi- 1549.
num concurſu, atque frequentia, Belluni, oppidum id ditionis eſt Venetæ, aſsiduè concionatus, zizania, quæ finitimarum gentium opera, in agro Domini humani generis hoſtis, noctu diſſeminare cœperat, radicitus euellit, magno incolarum bono, quibus & animos acri oratione in

Religio-

Religione maiorum constanter retinenda addidit. Bononiã hinc reuertit, mensibusq; aliquot cõsumptis, ab Ignatio in Germaniã mittitur, vt Bauarici Collegij fundamenta socijs iaceret: quod Gymnasiũ Ingolstadij Gulielmus Bojorũ Dux liberaliter, pieq; constituere decreuerat. Salmeron hic sacras docendi literas munere, post Ioannẽ Eckiũ, validum illum Catholicæ Fidei in Germania, vna cum Cochlæo aduersus Lutherianam pestem athletã, suscepto. Diui Pauli epistolas de superiore loco, magna & audientium corona, & admiratione, fructuq; incredibili, explanauit. Tridentum iternm in Concilium, quod instaurandum Iulius III. mandarat, rat, redijt, hæsitq; quoad ciuilib. iterum tumultib. interruptum est, Aprili mense, anni 1552.

1552. Igitur Neapolitanũ in regnũ Prouincialis Præpositus, Ignatij iussu proficiscitur: Humilem hic domum subijt, & qua erat animi demissione cũ terra iaciendis fundamentis erueretur, ipse dies aliquot cophino humeris

meris imposito, baiuli in morem laborabat, socijsq; exemplo præibat. Ibidē ita perpetuo vixit, vt meritò omnibus ad extremū vsque diem esset carissimus. Ocuparat tum forte infrequētissima illa vrbe nobilissimorum quorundam virorum animos pestilés illud virus damnatarum Lutheri opinionum, clandestinis Sectarij cuiusdam conuenticulis, ac sermonibus. Hic ALPHONSVS, periculi non ignarus ad excellentem doctrinam, qua plurimum valuit zelo etiam domus Dei, religionisq; Catholicæ flagrans, cōciones, lectiones, sermonesque inter ciues ita moderabatur, vt dicendi vehementia concitatos, nutantes, lapsosque erigeret, constantes confirmaret magis. Adhæc ignorātię errorumque caliginem dissipauit, lucemque reddidit. Rem denique publicam, fidemq; maiorum sartam tectam constituit, quod vnum è multis Salmeronis eximium in Neapolitanum regnum beneficiū exstitit, meritoque hodie prædicatum, illi, cum à Deo discesseris, acceptum est referendum.

rendum. Tanti enim refert in primo ſtatim ortu errores opprimi, quanti ad valetudinē tuendā venīēti morbo ſuccurrere, & nata ſtatim incendia reſtinguere, priuſq; domū, ędeſq; vicinas flāma depopuletur. Cancer enim
2 Tim. 2. hæreticorum, teſte Apoſtolo, ſemper ſerpit. Quod exemplū ſi in alijs Chriſtiani orbis puincijs ſecuti Principes, qui & poſſunt & debent, ad communem flāmam continuo opprimēdam, aduolaſſent, melius ſanè ſe res Chriſtiana, conſtantiuſq; haberet. Tertio
1553. iam & quinquageſimo ſupra milleſimum, & quingenteſimū anno, vernis ieiunijs in æde annunciationis B Virginis: inſequenti verò anno ad diui
1554. Ioannis maioris: poſt in æde ſumma ſummo cōcurſu ciuium, nobiliumq; vrbis inclytæ concionatus Alphonſus: in corona etiam religioſorū hominum, qui quotidie confluebant, & à dicentis ore pendentes, quæ dicta præclarè eſſent, calamo excipiebant. Dominicis verò, feſtiſque diebus aſſidue de verbo Dei è ſuggeſtu ſumma contentione, dicendique vi ad popu-
lum.

ſum diſſeruit. Pomeridianis etiam horis ſacræ Scripturæ libros explanandos ſuſcepit: idque non tam fucata, & ad pompam comparata eloquendi facultate, quaſi hominis diſerti, & non perinde pij nomen affectaret, quam vt hæreticorum fraudes detegendo, cauſam illorum iugularet, labantes attolleret, pios tandem confirmaret. His in adminiſtranda prouincia rebus ex animi ſententia, reique publicæ, & Eccleſiæ commodo geſtis, Romam Pauli IV. Pontif. auctoritate, anno 1556. 1556.
accitus, Cardinali Piſano in Belgium Legati nomine Apoſtolici proficiſcenti comes datus. In quo itinere illud minime celandum, quamuis nonnullis leue viſum iri putem. Baſileam enim delatis, quæ Heluetiorũ fœderata ciuitas eſt, ſed hæretica pridẽ labe contaminata, dies aliquot morari viſum eſt. Senatus audito Salmeronem Eccleſiaſtẽ apud ſuos egregium, doctumque Theologorum, Miniſtros peſtilentis cathedræ cum illo diſputare de fidei cõtrouerſijs iubet. Illi.

Illi, ne quid existimationi decederet, aut sectæ, quam promulgarent, pugnam detrectare non audent. Disputatum vtrinq; acriter: ALPHONSVS eos facilè refellendo argumentis eo cõpulit, vt (quod solemne ijs, q causę diffisi, ne victi discessisse ignominiæ nota videantur, ad clamores, conuitia, cachinnosque confugiunt) probra in eum congererent, neque vt hospitem, sed hostem acciperent, patienter interim ferente ALPHONSO. Cardinalis questum misit, Senatusque fidem, iusq; hospitij appellauit. Iubent mox ALPHONSO læso satisfieri à ministris, veniamque precari. Ecce tibi insolẽs satisfaciendi formula; Factum nollemus: heri contumeliosè te à nobis acceptũ dolemus, verum à nuptijs, conuiuijsque ebrij, disputando incaluimus, nec mẽs satis tum, vti solet, suũ officium fecit. Ad hæc lepidè & vrbane ALPHONSVS: *Vel tacentibus vobis euẽtus verum id esse declarauit: nil aliud ab id genus hominibus nouæ, & damnatæ sectæ exspectandum. Verumenimuero,*

quan-

quantum memoria repeto, nusquam in sacris litteris lectum Euangelicæ veritatis præconibus, quales videri vultis, fas esse temulenter inebriari, & pleno ventre de verbo Dei (vt solemne vobis) in vino, & epulis disserere. Hoc eo consilio libentius retuli, quo vtilius erit iuuenibus pseudoeuangelicorum ingenia, moresque nouisse, & è fructibus æstimare. ALPHONSVS Romam ex lõga peregrinatione vix redierat, cum idem Pontifex vna cum Apostolico Nuncio Aloysio Lipomano, Veronensium Antistite, singulari pietate, & doctrina prædito, meritisque in Ecclesiam collectis sanctorum vitis claro, in Poloniam mittit: quo Sociorum primus ALPHONSVS penetrauit, hodieq; tot Collegia spectantur egregia, vt prouinciæ Societatis formam constituant. Hic ita se gessit, vt redeunti Paulus Pont. officium Apostolicæ sedi ab eo præstitũ, collaudarit. Hinc rursum in belgium allegatur, anno salutis 1557. in ita iam recẽs optata pridem ab omnibus pace cum Philippo Rege Catholico. 1557.
comes

Comes enim dat⁹ honoris gratia Salmeron vna cum Petro Ribadeneyra Carolo Caraffæ, Pauli IV. cognato, quem ad Regem in belgiũ Legatum misit Igitur ante diem 15. kalen. 1557.
1557. in viam se Galliam belgicam versus dederunt. Hic in regia Bruxellis ALPHONSVS Italice ad Legatum de verbo Dei disserebat. Hinc Ribadeneyra in aula relicto Romã reuertit.
1558. Qua in vrbe in sequenti anno 1558. in Iacobo Layne Præposito generali deligendo presens ALPHONSVS comitijs interfuit. Quo sociorum conuentu tandem dimisso, Neapolim & ille redijt, mansitq; ad annum vsque
1562. alterũ & sexagesimum: quo Laynem Pius IV. qui Pauli IV. obitu vacuam B. Petri sedem occuparat in Galliam Celticam, vna cum Hippolyto Estensi Cardinali legato miserat: quo Galliam hæreticorum armis, seditionibusque vexatam, ad fidei cõstantiam retinendam opera, studio, consilioq; reuocarent. Romam itaque accitus ALPHONSVS est, vt vicariam societati, absente Layne, operam præstaret.

ſtaret. Geſſit hoc munus egregiè, dum Tridentum tertium iam ad inſtauratam Synodum à ſummo Pont. amandatur. Hic Laynis aſſidu⁹ comes fuit laborum, vigiliarumq́ue, vt in ipſius vita recenſui. Concilio quoq; ad exitum adducto, dimiſſoq́ue Patrũ cœtu Neapolim rurſum redire iuſſus ALPHONSVS eſt, rei gerendæ gratia: quem ſeceſſum amœnũ ac ſalubrem, valetudinis, & publici cõmodi gratia adamauit, habitauitq́; perpetuo, niſi ſi quando Romam excurrere cogeretur, dum conuentus ſeniorũ habetur, Præpoſitis deligendis. Etenim anno poſt octauo, qui eſt Chriſti 1565. 1565.
Frãciſcus Borgia ex Duce Gandiæ ſocietatis Ieſu presbyter, Prępoſitus generalis tertius communi ſuffragio renunciatur. Nono verò poſt creatus 1573.
Euerardus Mercurianus, Eburo. Demum nono altero anno 1581. ſuffectus 1581.
Claudius Aquauiua, qui nunc moderatur Feliciter. Redeo ad Salmeronem, filumq́ue narrationis reduco. Anno 1569. à Pio Quinto euocatus 1569.
Salmeron, verniſq; quadraginta dierum

rum Ieiunijs Pontificis Ecclesiasten egit: sed postremum id concionandi munus obijt, quod ętate fessus, studijs laboribusque fractus satisceret, nec satis firmis iam lateribus, ad concionandi labores esset. Huc accedebat, quod aulam natura fugeret, secessumque amaret, studia quoque in obscura vita à latētibus tractari melius cōperisset. Missione itaque licet ęgrè à Pōtifice impetrata, Neapolitanum in otium reuersus, in Bibliothecam sese abdens, cum veteribus amicis in gratiam redijt: vt qui viua iam voce docere præsentes corporis imbecillitate non posset, scriptis saltem ingenijque monumentis, posteritati etiamnum viuus interesse videretur. Animum itaque ad scribendum appulit, & sacrarū scripturarum libros, (qua lectione ita semper capiebatur, vt reliqua vel fastideret, vel eodem referret omnia) noui potissimū Testamenti volumina illustranda suscepit. Studiorum veò sacrorum hanc semper rationē tenuit, vt orationem sacra lectio, lectionē oratio suadente B.

te B.Hieronymo, viciſſim exciperet. Solis enim ortū antelucana diligentia longa precatione anteuertere ſolitus, hinc diurnarum penſum horarum perſoluere, Litaniamq́; ſanctorum recitare, mox rem diuinā quōtidie faciens vota perſoluere. Nec dies vllus temere interceſſit, quo nō rebus omnibus, negotijſq́ue vel omiſſis, vel intermiſſis, Liturgiam ageret, ſacris ritè attenteq́ue operatus. Diei mox reliquum pomeridianumq́ue tempus ſtudijs continēter impertiebatur, integra ſemper, & coroborata vſus ad inuictum animum valetudine. Sic horas omnes, dum cœnæ tempus vrgeret, tranſigere. Hic quæ attente lectitaſſet, meditandoq́ue eruiſſet, ea literis mādare ſolitus. Pertinaci hoc labore vigilijſq́; tandem debilitatus, pituita primum tentatus eſt, quæ in ardentem mox febrem, laterumq́ue dolorem vertit, lectuloq́ue ſenem ſenem affixit. Ille mortem animo præſagiēs familiaribus ſuis multis retro diebus: *Velox*, inquit, *eſt depoſito tabernaculi mei.* Interdum verò vitæ finem

nem vrgere prædixit, ſanus adhuc, valenſque, priuſquã in lethalem morbũ incideret, nula de re aut libẽtius, aut frequentius, quã de morte ſermonem ſerere, & audire ſolebat, vt hinc facilè Socij diuinarent, mortem iam tum in votis habuiſſe. Ortum forte pium cũ minoribus natu Patrib⁹ colloquiũ erat. Hic ALPHONSVS vehemẽti oratione: *Laborate*, inquit, *iuuenes dum integra vobis ab ætate ſunt vires*. De ſe verò ſuſpirans, Iob illud intulit: *Ego autem expecto donec veniat immutatio mea*. Venerat eo ipſo tempore Neapolim Vidua nobilis, cuius magna exſtarent in ſocietatem beneficia: hic è Patribus quidam non ab re fore ait, ſi illam officij gratia Salmeron validus adhuc inuiſeret. At ille renuit: ſatis ſibi in affecta hac ætate negotij eſſe ad mortem bene ſe comparare. Libris itaque clauſis, rebuſque alijs omnibus valere iuſſis, hoc agebat vnum quaſi iam vniuerſæ carnis viam ingreſſurus, Medicis vt ſolent, animũ blandis

Iob 14.

dis verbis ægroto addentibus, bono vti animo esset, non adeo cito interiturum: constanter ille quod euenit, fore vt viuorum è numero breui eriperetur, affirmabat. Dicente altero: Confide, pater, equidem dabo operam quoad licebit, vti conualescas. Ad hæc ille: *Da potius operam, bene vt moriar, cœlumq́ petam: id enim mea permagni refert, quoniam melior est misericordia Domini super vitas.* Psal. 62. Interrogatus à socio sacerdote, vt haberet, hilari vultu respondit: *Oblatum est de præterito præsenti & futuro.* Alio quærente libenterne mortem obiret, dictum illud Episcopi cuiusdam apud Augustinum intulit: *Si aliquando? cur non modo?* His persimilia mentem animi testabantur, quidq́; illo fieri vellet Deus. Igitur licet ritè cõfessus ægrotãs, sacra diuinæ hostię mysteria sumpsisset, iterare tamen sacramenta, totiusq́; anteactæ vitæ errata, in tutis sacerdotis aurib⁹ deponere voluit. Allato itaque pane Angelorũ viatici nõe: *Expectate*, inquit

venit

venis Deus: cumque virium imbecillitate membris vti non posset, in cubitum tamen nixus, admirãtibus, qui aderant socijs, assurrexit, pieque est epulatus. Socij obnixè rogant vti vita migrans, bene illis dicendo Crucis signo precaretur. recusarat enim, qua erat animi modestia, ad eũ diem, victus tandem precibus sublatisque in cœlum oculis Deum venerans bene precatur socijs. Latine locutus hisce verbis, vt, qui aderant, affirmarũt: *Patres*, inquit, *mei optimi, & fratres in Christo carissimi, semper ego vos dilexi, & nunc maxime diligo; etsi non habuerim intimam cõuersationem cum omnibus vobis; tamen ego semper vos dilexi, & desideraui vos peruenire ad eam vitæ perfectionem, ad quam vocati estis in hac sancta societate Iesu. Ego iam meæ conuersationis, & vitæ rationem redditurus, decreui nouo modo vos alloqui. Propterea quando Deus pro infinita sua bonitate voluit me vocare, decreui vos benedicere noua benedictione. Precor igitur Dominum nostrũ Iesum Christum,*

ſtum, vt dignetur vos protegere, manu tenere, & benedicere: vt poßitis reſpondere huic beneficio veſtræ vocationis, & peruenire in regnum cœlorũ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amẽ. Gratiam quoq; implorat, qua ratam Dei vocationẽ habentes, ſalui fiant. Mox ſeſe colligens, & blande, ſuauiterq; cum Deo colloquens, verſus aliquot è Pſalmis vſurpabat, vt illum: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Et, Pſal.16.
Quemadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus. Pſal.41.
Et id genus cõplura: Crucis ſeſe ſigno frequenter muniebat, aqua item luſtrali aſpergens: nihil vero cruciare, animiq; tranquillitatem labefactare, ita vixerat, videbatur. Rogante Socio, meminerisne rogare pro Socijs? *Dubitare mihi videris*, inquit: *quaſi vero tã ingratus ſim futurus.* Oleo iam ſacro, cum inungeretur, ſedato animo ad ſingula reſpondit: rogauitq; *ec quando octauus eſſet à B. Agatæ feſto dies*, cras, inquit Socius, tũ ille. *Hic vitæ noſtræ terminus eſt.* Nocte quæ

subsecuta est, identidem illud balbutiens iterauit: *In vitam æternam* : Et, *Hodie vitæ ærumnis tandem eripiar*. Vsurpabat & illud: *Lætabitur anima mea in Deo meo*. Quid ita hilaris esset interrogatus. *Quod* (inquit) *misericordiæ vias patefacere incœperit Deus*. Sanctorum litanias frequentius recitari iussit, quodq; attentissime auscultauit, de Christi cruciatibus, Euangelium: in quo & repetere quædam loca anagnosten recitando iussit. Cũ vox iam defecisset, labia agitare, Crucisq; signum manu effingere, deficiẽtibus tãdẽ membris, oculos in Christi de Cruce pendentis, Deiparæq; Virginis effigiem defigens acquieuit: quibus tandem oculis fractis, clausisq; placide in Domino obdormiuit, vt somno captus videretur, iuxta illud Prophetæ:
Psal.4. *In pace in idipsum dormiã, & requiescã.*
1585. Erat is dies Iduũ Februarij anni 1585. ætatis vero, septuagesimi. De morte vbi increbuit, Neapolitani ciues cõfluxere ad spectaculum vniuersi: Patricij etiam viri, manus osculabundi,

Archi-

Archiepiſcopus item ſua ſponte, ſolemni ritu,& habitu;omniſque adeo Clerus funus deduxit. Republica deniq; tota proſequente lacrymis exequias,iuſtaq; vrbs ita perſoluit, vt facile deſiderium indicaret. Facta re diuina,is populi concurſus fuit,vt alijs capillos mortui vellentibus, alijs lacinias veſtis,& vngues, quæ religioſe omnia ſeruarent,præcidentibus, humo mandari nõ potuerit Sed dimiſſa plebe noctu in communi ſociorum crypta ſub aram maximam conditur in capſa,cui inſcriptum.

PATER ALPHONSVS SALMERON TOLETI IN HISPANIA NATVS VNVS EX PRIMIS DECEM SOCIETATIS IESV, PRIMVS Q. IN REGNO NEAPOLITANO PROVINCIALIS. VIXIT ANNOS LXIX.MENS.V.DIES V. OBIIT IN NEAPOLITANO EIVSDEM SOCIETATIS COLLEGIO. IDIB. FEBRVAR. ANNO A CHRISTO NATO M.D.LXXXV.

Duo dequinquaginta annos,in Italia conſumpſit,concionibus aſſiduis,

& confeſſionibus, ſtudijs denique, & commētatione ſacrarum litterarum. Miſſiones multas ſuſcepit Pōtificum auctoritate, pedibus ſępenumero iter faciēs, & ſumma viatici inopia, in vltimas regiones, rei gerendæ cauſſa, magnoq́; Eccleſiæ cōmodo. His rebus fractus ſenectam, mortemq́; anteuertit, vt iam caneſceret totus, dentibus careret. Illud in confeſſo eſt, Neapolitanis omnibus flebilē eius mortem accidiſſe, vt de Regno illo, tam benemeriti, quam qui maximè. Per cūctas prope illius regni partes doctrina, ſermonibuſq; in religione maiorum incolas cōfirmauit: irrepētibus clam nouis, & prophanis de fide opinionibus hæreticorum. Pios enim, cōſtanteſq; in officio, qua hortādo, qua docendo, retinuit, nutātes manu erexit, omnibus deniq; ſalutis viam oſtēdit. Rectam idem cōcionandi viam commonſtrauit: frequentem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ vſum, iam pridem obſoleſcentem tanquam poſtliminio reſtituit. Ciuibus afflictis ea perpetuo præſtitit officia,

vt plura

vt plura à parente proficisci non potuerint. Vitæ sanctimonia, atque innocentia omnes ceperat, etiam nobilissimos, vt animos omniũ moderari facilè posset: quibus artibus & Proreges, summo illic cum Imperio agẽtes, deuinxerat: verùm Principũ gratia tãtum vtebatur, non suo, sed aliorum emolumento, vel deprecandis miserorum iniurijs, vel incommodis pauperum depellẽdis. Huc enim potissimũ curam, cogitationemq; conuerterat, indigentibus vti prodesset, & odia, simultatesq; penitus aboleret: ratus id quod erat, bene hic operam, vel temporis dispendio, collocari. Beneficiorum quæ in alios cõtulisset facilè obliuisci; meminisse in quem collata essent oportere existimabat. Occurrit fortè vir nobilis, gratiasq; comiter egit, quod apud Pretorem se in gratiam posuisset, quodq; honore, quem pridem ambijsset potitus com mendatione illius esset. Ad hæc Alphonsus: *Bene me de te vnquam meritum fuisse non memini, quid enim officij à me præstari poßit non video. Illud scio*

pleraq; à me negligenter, vitioseq; geri.
De Societate verò ita meritũ scimus, vt tria, hodieque Neapoli domicilia sociorum spectentur, Professorum, Tironum, & Collegarum in litteris versantium. Corpore fuit compacto, & robusto, valetudinis perpetua vsus prosperitate, vt labores omnes, studiorumque vigilias perferret. Iam inde à puero litteris valdè addictus, vt incredibili discendi flagrans cupiditate, excelso ingenio, disciplinas omnes quas scire doctum æquum est Theologum, perdidicerit, memoriaque sit complexus: poetas nimirum, oratores, historicos omnes pręsertim Ecclesiasticos, Philosophos, Theologos, qui via, & ratione progressi in scholis regnant, sanctorum Patrum scripta, Concilia denique, & Pontificum Decreta, tenaci memoria, qua præditus erat, tenebat. His artibus instructus, Tridentina in Synodo, cui cum Layne interfuisse ostendimus, sententiã, Theologos inter & Episcopos de maximis fidei, controuersisq; dogmatibus rogatus, ita respondit, vt
Patri-

Patribus etiam admirationem concitarit. Tres ad hæc eruditas linguas, Latinam, Græcam, & Hebræam, quas Christus suo in cruce sanguine consecratas Ecclesiæ propagandæ destinauit, apprime calluit. In dicēdo acer fuit, & vehemens, firmisq; lateribus. Lectione diuinæ Scripturæ mirificè capiebatur, maximamque illi ætatis partem impēdit: quindecim vitæ postremos annos cōmentationi eius tribuit, scripsitq; duodecim ingentia in in totum Iesu Christi Testamentum volumina: in decem quoq; priora Genesis capita reliquit commentarios: cætera meditantem mors oppressit. Quæ quidem lucubrationes, nunc tandem lucem aspiciunt, forasq; datæ in vulgus apparent: pretiumq; operę legentibus fuerit, difficilium sacræ Scripturæ locorum explanationem, Sanctorum Patrum sensa, atq; decreta hic cognoscere: Hæreticorum itē nostri sæculi causam validis argumentis iugulari. Mores doctrinæ persimiles, candor ingenij, facilitasque summa, virtutis item Religionisq; studiū in illo

illo tantum fuit, vt nihil supra, Zelus porro Catholicæ fidei, odiumq; hæreticorum acerrimum. Affinium, agnatorumq;, ne quid caro, & sanguis spiritui officeret, summa obliuio: Paupertatis ad extremum vsq; diem, mirum studium, honorum item summa contemptio. Ambitionem itaque oderat, & adulationem. In susceptis Christi nomine rebus, incredibilem constantiam adhibuit, Rituum, & Ceremoniarum Ecclesiasticarũ diligens inuestigatio obseruatioq;. Duodeuicies vernis quadraginta dierum ieiunijs, egregiè cõcionantis munus, Neapoli potissimum, sustinuit: laboriose quidem & summa vi, & alacritate, pisciculis & oleribus senex victitans, nec ieiunare vnquam intermisit: extremo tamen anno, qui idem vitę finẽ attulit, & laborum: ætate iam ingrauescẽte & corporis imbecillitate oua adhibere coactus est. Non illud præteribo, sciẽtia minimè, vt solet, inflatum ALPHONSVM, sed summa animi despiciẽtia, de se humiliter sentire, & loqui, sua nihil venditare, aliena &

na & vel minuta laudare solitum. Ab indoctioribus percunctando doceri, & ad verum euadere non erubuit. Lectionem Sacram publicè Neapoli pomeridianis horis festo die habuerat; stupentibus qui aderant cunctis. Vir nobilis admirabũdus: *plurane* (inquit) *studio, atq; ingenio consecutus vnquam Laynes est?* Intulit, qua erat modestia, Salmeron, & in LAYNEM studio; *Tantum me ille doctrina superat, quantum ego tibi antecellere videor.* De reb. diuinis atq; cœlestibus præcipuè de vita Christi, ac meritis, perlibenter dum vixit, atq; suauiter verba facere solitus: vt iniecta sacræ rei mentionē in epulis, sermonē, sui oblitus, quasi Deum præsentem cernens, produceret. Interrogatus item de locis sacræ Scripturæ, ea vi in mensa, cibis abstinens, differebat, ac profligabat, quæ obijci cõtra solerẽt quęstiones, (præsertim ab hæreticis, quos cane peius, & angue oderat) vt coram spectare, manusq; conferere videretur. Prãsus quoq;, & cenatus summa temperãtia, nulla de re libẽtius, quam de Christo, eiusq;

eiuſque matre Virgine(cui perpetuo vixit addictiſsimus) & loqui & audire conſueuerat. Hinc & Sabbathis quadragenarij ieiunij in Deiparæ laudem conciones inſtituit. In Catholicam maiorum fidem zeli nullum afferre maius teſtimonium poſſum. Situs enim ALPHONSVS, & ſepulcro condendus cum eſſet, vir domi nobilis, his alloquijs Neapoli vſus fertur: *Iure, inquit, talem, tantumq́ virum lugemus, qui ſcutum Eccleſiæ, hæreticorumq́ malleus exſtitit.* Quod verè ab illo dictum ſæpenumero cõpertum. Inſidias enim illi, eiuſq; exiſtimationi non ſemel Sectarij ſtruxerũt. Venetijs dum maioribus ieiunijs concionatur, in hæreticos quotidie ſtylum acuens, famoſi libelli in Salmeronem iactabantur. Neapoli quoque falſus rumor in vulgus manauit, in Germaniam ad hæreticos transfugiſſe: quam calumniã vt dilueret, per vrbem publice mulo vectus, ſpectandum ſe præbuit. Romæ quoq; vicariã ſocietati operã nauante ALPHONSO, & cũ Pontifice quotidiè, ac Cardinalibus

dinalibus agente, ſparſus eſt Neapoli rumor, hæreticis, quod id optarent, auctoribus, ad Gebennicos tranſijſſe: verum Alcalæ Dux, qui Catholici Regis auctoritate tum præerat, mendacium edicto compeſcuit.

Hæc habui quæ de ALPHONSI Salmeronis vita & obitu perſtringerem, & Iacobi LAYNIS vitæ, quicũ vixit coniunctiſsime, communiaque multa habuit, adnecterem: vt innocétiæ, ſanctioriſq; vitæ, in his primis ædificij Societatis lapidibus, cuius angularis lapis Chriſtus eſt, exemplum nobis alterum, quod legendo ſocij miremur, & inſpiciendo imitemur, ſuppeteret. Quod bene omnibus, feliciterque euenire volo.

OPERVM

OPERVM P. ALPHONSI SALMERONIS, quæ exſtant, Salmanticæ, & Coloniæ Agrippinæ edita, Index.

IN EVANGELIA LIBRI XII.

IN B. PAVLVM ET CANONICAS Epiſtolas Libri IX.

FINIS.

French

